T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DEĞER AKTARIMINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİNİN ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMEL ÖZDEN ÇELİK

EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMA VE EKONOMİ

MAYIS, 2013
KOCAELİ

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DEĞER AKTARIMINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİNİN ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMEL ÖZDEN ÇELİK

EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMA VE EKONOMİ

Yrd. Doç. Dr. ŞÜHEYDA DOYURAN GÖKTÜRK

MAYIS, 2013
KOCAELİ

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğü'ne

Emel ÖZDEN ÇELİK tarafından hazırlanan **Değer Aktarımında Sınıf Öğretmenlerinin Rolü** adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı- Soyadı ve Kurumu) İmzası

Jüri Üyesi (Danışman): Yrd. Doç. Dr. Şüheyda DOYURAN GÖKTÜRK .....

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Nuray SUNGUR OAKLEY .....

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Tuğba KONAKLI .....

ONAY: 26.06.2013 \ 10

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2013

Prof. Dr. Yusuf BAYRAKTUTAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

DEĞER AKTARIMINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ROLÜ

Bireyin gelecek ile ilgili beklentilerinin sahip oldukları değerlerle şekillenmesi ve değerlerin değişebilir/değiştirilebilir özellikte olması (Acat ve Aslan, 2012), eğitimciler ve eğitim politikasına yön verenler için heyecan vericidir; bu çerçevede atılacak doğru adımlar bizi doğru hedeflere götürebilir. Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine değer aktarımında nasıl bir rol oynadıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

2012-2013 eğitim öğretim yılında Kocaeli ili Başiskele ilçesi bir İlköğretim Okulu'nda görev yapan 8 branş öğretmeni ile bu okulda en az iki çocuğu okuyan 20 velinin görüşlerini içermektedir. Branş öğretmenleriyle görüşme yapılmasının amacı, sınıf öğretmenleri ile en az 5 (ikisi 3 yıl) yıl süre ile mesai arkadaşı olarak çalışmaları nedeniyle yakından tanımları ve sınıf öğretmeninin mezun ettiği öğrencilerin branş dersine girerek öğrencilerin sınıf öğretmeninin değerlerinden etkilenme düzeylerini gözlemleyen kişiler olmaları nedeniyledir. Velilerle görüşme yapılmasının amacı, sınıf öğretmenlerinin değer aktarımı açısından çocuklarını ne düzeyde etkilediğinin farkına varan ve sınıf öğretmelerine göre çocukları arasında değer aktarımı açısından farklılık olup olmadığını gözlemleyen kişiler olmalar nedeniyledir. Veliler ve branş öğretmenleri sınıf öğretmenlerini uzun süre yakından tanımları ve aynı zamanda öğrencileri de yakından tanımaları nedeniyle örnekleme alınmıştır. Çalışma nitel bir çalışma olup, veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler nitel veri çözümleme tekniği kullanılarak araştırma sorularını temel tema olarak alan betimsel analiz ile yapılmıştır.

Görüşmeler sonucunda hem branş öğretmenleri hem de veliler öğrencilere değer aktarımında sınıf öğretmenlerinin yüksek düzeyde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Çapraz sorgulamada branş öğretmenler ve veliler öğretmenleri ve öğrencilerini betimlemede örtüşmüşlerdir. Branş öğretmenleri ve veliler, öğretmenlerin sahip olduğu baskın değerleri öğrencilerde gözlemlediklerini de belirtmişlerdir. Dini hassasiyeti yüksek olan

öğretmenlerin öğrencilerinin dini eğilimlerinin daha yüksek, adalete daha fazla önem veren öğretmenin öğrencilerinin daha çok hakkını arayan, titiz öğretmenin öğrencilerinin sınıf tertip/ düzenine daha fazla önem veren, liderlik özelliği baskın olan öğretmenin öğrencilerinin özgüvenlerinin daha yüksek ve lider öğrenciler oldukları ifade edilmiştir. Öğretmenlerin farklı öğrenciler üzerinde benzer ortak bazı etkiler yarattığı görülmüştür. Öğrenciler öğretmenlerini model almaktadır ve öğrenciler özellikle dominant karakterli öğretmenlerden daha fazla etkilenmektedir. Öğrencilerin öğretmenlerinin baskın değerlerinin yanında ilgi duydukları alanlarından etkilendiklerini de belirtmektedirler. Bazı olumsuz öğretmen davranışlarının ve baskın değerlerinin çocukların değer edinimini de olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Veliler, çocuklarının öğretmenlerine göre değer ediniminde farklılıklar olduğunu belirtmektedirler. Eğitim durumlarına göre, veliler genel olarak çocuklarının sınıf öğretmenlerinin değerlerinden etkilendiklerini belirtmesine rağmen üniversite mezunu iki veli çocuklarının üzerinde aile değerlerinin daha önemli olduğundan bahsetmişlerdir. Ayrıca görüşmelerde kız ve erkek çocuklarının sınıf öğretmenlerinden farklı şekillerde etkilenebileceğine dair gelecekte konu ile ilgili araştırmalarda üzerinde odaklanmaya değer bazı algılarda ortaya çıkmıştır.

Öğretmen, veli ve öğrenci değer uyumlarında; sınıf öğretmeni ile veli değer sınıflama kategorilerinin birbirinden farklı olması durumunda, öğrenci değer sınıflama kategorileri sınıf öğretmenleri değerler sınıflama kategorileri ile örtüşmektedir.

Anahtar kelimeler: Değer, değer aktarımı, öğretmen,

ABSTRACT

THE ROLE OF TEACHERS ON TRANSFERRİNG VALUE

Expectations about the future that individuals have shape individual values and values have the features of being changable and replacable (Acat and Aslan, 2012).This is exciting for educators and education policy makers, the right steps to be taken in this context can lead us to the correct destination.This research was made to determine that how classroom teachers have played a role in transfering values to their students.

This research includes both the opinion of 8 branch teachers, teach at a primary school in the Başiskele district of Kocaeli province, and 20 parents whose at least 2 childeren studying at this school in the academic year 2012-2013.The aim of the meeting with the branch teachers, they have been working with the classroom teachers as coleagues for at least 5 (two is 3) years. Thus they know each other well and branch teachers are the people who observe the level of effect on students through the values of classroom teachers.The aim of the interviews with parents, parents are aware of the level which the students are effected by the teachers about transferring values.And parents observe whether there is a difference in their children by means of transferring values according to their teachers or not.Because parents and branch teachers have met classroom teachers for a long time, a sample has been taken.Study was a qualitative one and the data obtained using a semi-structured interview technique.The data obtained was made by descriptive analysis that is based on research questions through the technique of qualitative data analysis.

As a result of the interviews, both branch teachers and parents stated that classroom teachers are highly effective on transferring values to students.In cross examination,branch teachers and parents complete each other on describing teachers and students.Branch teachers and parents observed the dominant values of teachers which students have the same. Students who have religious tendency teachers are more religious; students who have teachers, gives importance to justice ,want justice more;students who have particular

teachers give importance to tidyness of the classroom;students who have dominant and leader teachers are more self-confident and want to be a leader.It is observed that teachers create some of the common effects on different students.Students take their teachers as a model and students are effected by their teachers more who have dominant characters.It is said that students are effected by not only dominant characters of their teachers but also their interests.Some of the negative teachers' behaviours and dominant values effect the acquisition of values of children negatively.Parents say that the acquisition of values of their children differ according to their teachers.Parents genarally say that their children are effected from their classroom teachers' values.But two parents graduated from university say that family values are more important on their children.In conclusion, female and male students can be effected by their classroom teachers differently.Some of the researches can be done by means of this statement in the future.

Teachers,parents and students are consistent with their adaptation of value; classroom teachers and parents are consistent with in case of different classification categories; student value classification is consistent with the value classification category of classroom teachers.

Keywords: value, value transfer, teacher

ÖNSÖZ

Okullarda değer aktarımında en önemli rolü öğretmenler oynamaktadır. Öğretmenler sözleri, davranışları, öğrencilerine vermek istedikleri alışkanlık ve değerler için rol model olmaktadırlar. Özellikle okula yeni başlayan öğrencilerin ilk tanıştıkları ve uzun bir süre beraber oldukları sınıf öğretmenlerinin çocuklar üzerindeki etkisi çok büyüktür. Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarımındaki rolünü veli ve branş öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda ortaya koymaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında, tez konumun belirlenmesinde gerekli desteği ve anlayışı göstererek bana rehberlik eden değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şüheyda Doyuran GÖKTÜRK'e en içten saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans sürecinde bilgilerini bizimle paylaşan ve bize yeni ufuklar açan tüm değerli hocalarıma şükranlarımı sunuyorum.

Araştırmama yardımcı olmayı kabul eden ve bana zaman ayıran tüm katılımcılara teşekkür ederim. Onların bu çalışmayı hazırlamamda katkıları çok büyüktür. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde desteklerini benden hiç esirgemeyerek beni yüreklendiren tüm çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim. Yüksek lisans döneminde manevi desteğini benden hiç esirgemeyen anneme, kardeşlerim Öznur, Özlem ve Bahtiyar'a sonsuz teşekkürler. Son olarak bu süreçte tüm sıkıntıları benimle yaşayan sevgili eşim Ahmet Cem Çelik' e ve sabırla onunla zaman geçirmemi bekleyerek fedakârlık gösteren biricik oğlum Cem Eymen Çelik'e teşekkürlerimi ve sevgimi sunuyorum.

Emel Özden Çelik

2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET iii

ABSTRACT v

ÖNSÖZ vii

İÇİNDEKİLER viii

TABLOLAR LİSTESİ xi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.GİRİŞ 1

2.PROBLEM DURUMU 2

3.AMAÇ 4

4.ÖNEM 5

5.SAYILTILAR 7

6.SINIRLILIKLAR 7

7.TANIMLAR 7

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.KİŞİLİK 8

2.KARAKTER 9

3.DEĞERLER VE DEĞER EĞİTİMİ 11

4.DEĞER EĞİTİMİNDE KULLANILAN YAKLAŞIMLAR 13

4.1.Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin Etme)Yaklaşımı 14

4.2.Değerleri Açıklama 14

4.3.Değer Analizi 14

4.4.Ahlaki İkilem Yaklaşımı ve Adil Topluluk Okulları 15

4.5.Karakter Eğitimi Yaklaşımı.....15
5.DEĞER AKTARIMINDA AİLENİN ROLÜ.....18
6.DEĞER AKTARIMINDA ÖĞRETMENİN ROLÜ.....20
7.DEĞER AKTARIMINDA OKULUN ROLÜ.....23
8.AHLAK VE AHLAK EĞİTİMİ.....25
9.AHLAKİ GELİŞİM TEORİLERİ.....27
9.1.Sosyal Öğrenme Teorisi.....27
9.2.Davranışçı teori.....28
9.3.Piaget ve Ahlak Gelişimi.....28
9.4.Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı.....29
10.PROGRAMDA KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ.....30
11.OKULLARDA ÖRTÜK PROGRAM.....32
11.1.Örtük Program ve Öğretmen Davranışları.....34
12.TÜRKİYE'DE YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....39

BÖLÜM III

YÖNTEM

1.ARAŞTIRMA MODELİ.....46
2.KATILIMCILAR.....46
3.VERİLERİN TOPLANMASI.....48
4.VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI.....48

BÖLÜM IV

BULGULAR

1.BRANŞ ÖĞRETMENLERİNDEN ELDE EDİLEN BULGULAR:.....50
1.1.Öğrencilerin Değer Ediniminde Sınıf Öğretmeninin Rolü.....50
1.2.Öğrencilerin Sınıf Öğretmenlerinden Etkilendikleri Değerler.....52
1.3.Sınıf Öğretmenlerinin Sahip Olduğu Baskın Değerler ile Öğrencilerin Değer Ediniminde Sınıf Öğretmeninin Rolü.....54

2.Veli Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular:.....71

2.1Çocukların Değer Ediniminde Sınıf Öğretmenlerinin Etkisi 71

2.2.Öğrencilerin Sınıf Öğretmenlerinden Etkilendikleri Değerler 74

2.3.Öğrenci ve Öğretmen Değerler İlişkisi 79

2.4.Öğrencilere Değer Aktarımında Sınıf Öğretmenlere Göre Farklılığın Oluşması 97

2.5.Sınıf Öğretmenlerinin Baskın Değerleri 99

2.6.Velilerin Baskın Değerleri.....104

2.7.Veliler İle Öğretmenlerin Değerleri Arasındaki İlişki 107

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

1.Genel Sonuçlar 114

2.Öneriler 117

KAYNAKÇA 119

EKLER.....129

EK-1 129

BRANŞ ÖĞRETMENLERİ GÖRÜŞME FORMU.....129

EK-2 130

GÖRÜŞME FORMU VELİ.....130

ÖZGEÇMİŞ.....131

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1. A1 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları..... 55

Tablo 3. 2. A2 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları.....58

Tablo 3. 3. A3 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları.....60

Tablo 3. 4. A4 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları..... 63

Tablo 3. 5. A5 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları.....66

Tablo 3. 6. A6 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları.....69

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

"Dünya çapında çocuklar, şiddetten, artan sosyal sorunlardan, birbirlerine ve dünyaya karşı saygı eksikliğinden etkilenmektedirler. Bu çatışmanın artış derecesi sonucu aileler ve çoğu eğitimci, eğitim sistemi içerisinde evrensel ahlak değerleri konusunda farkındalık yaratacak uygulamalar yapılması gerektiğine inanmaktadırlar "(Hassan ve Kahil, 2005, s. 81; akt: Çağatay, 2009, s. 21). "Günümüzde özellikle büyük şehirlerdeki aileler, çocuklarının eğitimi konusunda çok fazla bir etkiye sahip değildir. Çocuklar küçük yaşlardan itibaren kurumlarda bakıcıların gözetiminde bırakılmaktadır. Bu nedenle çocuğun ahlaki gelişimi üzerinde aileler pek etkili olamamaktadır "(Selçuk, 2000, s. 109). "Öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması okulun temel hedefleri arasındadır" (Ekşi, 2003, s. 81). "Eğitimden beklenen, bireylere bilgi ve beceri kazandırmaktan öte, toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek, hızla değişen dünyaya uyum sağlayabilecek, çevresinde istenen değişiklikleri yapabilecek bireylerin yetişmesidir" (Ada ve Ünal, 2000; akt. Üstünyer, 2009, s.1). Bu açıdan okulların görevi sadece bilgi ve beceri kazandırmak değil, bireylere karakter eğitimi açısından da temel insani değerleri özümsemektir (Ada, Baysal ve Korucu, 2005). Gerek içinde yaşadığımız toplumun refahını koruyabilmesi gerekse toplumdaki her bir bireyin toplumda uyum içersinde yaşayabilmesi için temel değerleri sergilemesi gerekmektedir. Bu nedenle okulların, öğrencilerini mezun ederek topluma kazandırdığını düşünecek olursak, birincil görevleri; öğrencilerini bu temel değerlere sahip iyi birer birey olarak yetiştirmektir.

Türkiye' de sağlıklı karaktere ve değerlere sahip bireyler yetiştirmenin, eğitimin birincil amaçları arasında yer aldığı her platformda ifade edilmekte ancak bu karakter yapısının öğrencilerde nasıl oluşturulacağı daha çok bilişsel alan açısından ele alınmaktadır

(Okudan, 2010). Toplumun beklentilerine uygun iyi vatandaş yetiştirme görev ve sorumluluğuna sahip okulların, bu görevi sadece resmi programla gerçekleştiremediği de ortadadır.

Okul sınıf yaşantısı sürecinde öğrenciler resmi programların yanında, sosyal ve toplumsal etkileşimler sonucu ortaya çıkan bir başka programdan daha etkilenirler (Wren, 1999: akt: Yüksel, 2004). Karakter eğitimi en genel anlamıyla örtük ve açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır (Ekşi, 2003). Çocuğun ilk kez geniş anlamda sosyalleşme fırsatı bulduğu okul ve sınıf ortamı, ahlaki gelişim için büyük fırsatlar yaratmaktadır. Pek çok bilim adamı ahlaki değerlerin, formal ahlak eğitiminden çok, informal okul ortamında, yani aktif ortamda yaşayarak çok daha iyi bir şekilde içselleştirilebileceğini söylemektedir (Yıldırım, 2007).

"Öğrencilerin zamanlarının büyük çoğunluğunu okullarda geçirdiğini düşünecek olursak ve bu zamanlarını; sınıf içinde öğretmenleri ve sınıf arkadaşları ile etkileşim içinde, sınıf dışında arkadaş grubuyla birlikte etkileşim içinde olduğundan okulların öğrencilerin karakterlerinin oluşumunda ve gelişiminde çok etkin olduğu görülür. Bilhassa öğretmenler, öğrencilerin karakter gelişiminde çok etkin rol oynayan yapıtaşlarıdır" (Akkiprik, 2007, s.2).

2.PROBLEM DURUMU

"Öğretmenler, sınıf ortamındaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ders amaç ve öğrenci beklentilerini göz önünde bulundurarak planlama ve yürütülmesinden sorumludurlar. Bu sorumluluk kapsamında hem toplumun hem ebeveynlerin hem de eğitim politikalarını belirleyenlerin öğretmenlerden, gençlerin olumlu karakter özelliklerini edinmelerinde insiyatif almalarına ilişkin beklentileri vardır" (Kidder, 2000; akt. Uysal, 2008, s. 39).

"Öğretmenlerin, öğrencilere yönelik benimsedikleri iletişim tarzı ve tutumları sınıf içinde çocukların yaşadığı sosyal atmosferin doğasını belirlemektedir. Çocukların sosyal

ve ahlaki deneyimleri, genellikle öğretmenlerin kendileri ile etkileşimleri sonucunda gösterdikleri sayısız davranışları ve tepkilerinden oluşmaktadır ”(Saban, 2002, s.82). “Bundan dolayı gençlere olumlu karakter özelliklerini kazandırabilmek ve bu yönde yapılacak çalışmalarda gerekli rehberliği yapabilecek iyi öğretmen örnekleri karakter eğitiminde önemli addedilir” (Ryan ve Bohlin, 1999, s.141; akt: Ekşi ve Katılmış, 2011, s. 127). “Öğretmenler, sosyalleşme süreci içinde örnek alınan modellerin başında gelir ”(Selçuk, 2000, s. 54). “Çocuğun okula gitmesiyle sosyal dünyasında büyük bir genişleme meydana gelmiştir. Arkadaşlar ve öğretmenin çocuk üstündeki etkisi artarken ana-babanın etkisi giderek azalmıştır” (Senemoğlu, 1997, s. 83).

“Öğretmenler öğretme-öğrenme sürecinde görüş, inanç, değer ve beklentilerini gerek açıkça, gerekse örtük bir şekilde öğrencilerine iletmektedir. Öğretmenler ders işlerken resmi programda ve ders kitaplarında yer alan bilgileri aynen anlatmazlar. Ders anlattıklarında kendi görüş, düşünce ve anlayışlarını da yansıtırlar. Dolayısıyla öğretmenin görüşleri resmi programla çeliştiği zaman, öğretmenin görüşlerinden oluşan örtük program devreye girmektedir. Üstelik burada örtük program öğrenciler üzerinde resmi programdan daha fazla etki yapmaktadır. Çünkü öğrenciler öğretmenin görüş ve davranışlarından oldukça fazla etkilenmektedirler” (Yüksel, 2004, s. 68).

Sınıf; olumlu karakterlerin pekiştirildiği, modellendiği ve uygulandığı bir mekân olabilmeli, öğretmen de asıl görevin kendi omuzlarına yüklendiğinin bilincinde olmalıdır (Anderson, 2000; akt. Ekşi, 2003). Özellikle ilkokul döneminde çocuklar sınıf öğretmenleriyle uzun yıllar eğitim ve öğretim faaliyetlerini beraber yürütürler. Öğretmenler her davranışı ile öğrencilere model olurlar. İlköğrenim yıllarından itibaren öğrenciler sınıf öğretmenlerinin giyiminden, yürüyüşüne, konuşmasına kadar her davranışında öğretmenini örnek almaya yatkındırlar. Öğrencinin öğretmenini örnek almaya yatkın oluşumu, öğretmenin bu konuda daha dikkatli olmasını da gerektirir.

Piaget bu yaş dönemindeki çocukların kayıtsız şartsız otoriteye uyduklarını belirtmiştir (Senemoğlu, 1997). “Araştırmalar da düzenlenen öğrenme yaşantılarının ahlak gelişimini hızlandırdığını göstermektedir ”(Schlaefli, Rest ve Thoma, 1985; Oser, 1986; akt. Senemoğlu, 1997, s.75).

Yapılan araştırmaların konu alanları incelendiğinde ise genel olarak çalışmaların değer eğitimine yönelik gerçekleştirildiği, öğretmen değerleri, öğrenci değerleri ve öğretim elemanları değerleri gibi konu alanlarındaki çalışmaların çok sınırlı sayıda gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir (Adıgüzel ve Ergünay, 2012). Akbaş (2004), "Türk Milli Eğitiminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında okulda verilen değer eğitiminin ailenin değerleriyle çatışabildiği sonucuna ulaşmıştır. Çağatay (2009), "Öğretmen Görüşlerine Göre Karakter Eğitiminde ve Karakter Gelişiminde Okulun Rolü" 'nü inceleyen nitel bir araştırma yapmış ve araştırma sonuçlarında okullarda öğrencilerin karakter gelişiminde en etkili kişilerin öğretmenler olduğunu ve öğretmenlerin öğrencilerinde karakter edinimini sınıf içi uygulamalar ve sınıf yönetimi anlayışıyla gerçekleştirdiklerini belirtmektedir. Sınıf öğretmenlerinin öğrencileri ile geçirdikleri zamanın yoğunluğu ve süresi düşünüldüğünde öğrencileri üzerinde etkilerinin de daha fazla olacağı düşünülmektedir.

Bu çerçevede, " Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine değer aktarımındaki rolü nedir?" bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

3.AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin sınıfta normal müfredatı uygularken bilinçli veya bilinçsiz kendi değer özelliklerini öğrencilere aktarma etkililiğini araştırmaktır.

Bu amacı gerçekleştirmek için branş öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğrencilere değer aktarımında, sınıf öğretmenlerinin etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
2. Öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin hangi değerlerinden etkilendiğini gözlemliyorsunuz?
3. … öğretmeninin sahip olduğu değerler nelerdir? … öğretmenin öğrencileri değer ediniminde … öğretmeni yansıtıyor mu?

Bu amacı gerçekleştirmek için veli görüşleri doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Çocuklarınıza değer aktarımında, sınıf öğretmenlerinin etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
2. Çocuklarınız sınıf öğretmenlerinin hangi değerlerinden etkilenmektedir?
3. Çocuklarınıza değer aktarımında, öğretmenlerine göre farklılık olduğunu düşünüyor musunuz?
4. Çocuklarınızın öğretmenlerini nasıl tanımlarsınız? Öğretmenlerinin baskın değerleri nelerdir?
5. Kendinizi ve eşinizi nasıl tanımlarsınız? Sizin baskın değerleriniz nelerdir? Ailenizde kim daha baskındır?
6. Sizin baskın değerleriniz ile öğretmenlerin baskın değerleri arasındaki ilişki nasıldır?

4.ÖNEM

"Toplumsal değerler insan yaşamının önemli bir yanını oluşturur. Bir değer, belirli bir insan davranışının veya yaşam amacının, bir diğerinden daha üstün olduğu yönündeki tutarlı ve derin inançtır. Değerler toplumdan topluma ve zaman içerisinde değişir. Toplumlar değerleri doğrultusunda bazı davranışların sergilenmesini takdirle karşılar. Örneğin; sadakat, sevgi, cesaret, dostluk, temizlik, saygı, dürüstlük, nezaket ve benzeri, önem verilen toplumsal değerlerdir. Değerler toplum için değerlidir, değerlere uygun davranan insanlar da toplumun gözünde değerlidir "(Dökmen, 2004, s.60) .

Günümüz toplumlarında artan şiddet, hırsızlık olayları, gençler arasında uyuşturucu ve alkol kullanımının küçük yaşlara kadar inmesi vb. toplumumuzda bazı değerlerin kaybolduğunun işaretidir. Son yıllarda hızla yok olmaya tutan değerlerimizi korumak, çocuklarımıza daha iyi bir dünya bırakmak toplumdaki herkesin görevidir. Değerlerin okulda öğretilmesi, sağlıklı bir toplum oluşturmak için de çok önemlidir. Öğrenciler zamanlarının çoğunluğunu okulda geçirirler. Öğretmen gerek ders kazanımlarıyla gerekse

model olarak çocuklarda bir takım değerlerin oluşmasında etkili olur. Çocuklara iyi örnekler sunmak doğru model olmak çok önemlidir.

Ayrıca; Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları incelendiğinde; "Bütün bireyleri: Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek" ve "beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmek" ifadelerine yer verilmektedir.

XVIII. Milli Eğitim Şura kararlarında "Değerler Eğitimi" 'ne " değinilmiş; öğrencilerimizin değerlerinin belirlenmesi ve dört yılda bir araştırmalarla güncellenmesi istenmiş, değerler eğitimine eğitim-öğretimin her kademesinde, tüm ders ve okul kültürü içersinde yer verilmesi ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevreyle işbirliği içine gidilerek farkındalık yaratılmasının gerekliliği belirtilerek öğretmen yetiştirilen kurumlarda da değerler eğitimi dersi konulması ve sistemdeki öğretmenlere de bu konuda eğitim verilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Alınan kararlara baktığımızda öğrencilerin karakter gelişiminde etkili olan değerlerin kazanılması ile ilgili işbirliği yapılması ve okullarda değerlerin kazandırılmasında en önemli rolü üstlenen öğretmenlerin bu konudaki eğitiminin önemi üzerinde durulduğu görülmektedir.

Bu araştırma en kıymetli varlıklarımız olan çocuklarımızın okula başlamalarıyla, vakitlerinin çoğunluğunu aktif olarak bir arada geçirdikleri ve aynı zamanda örnek alıp taklit ettikleri sınıf öğretmenlerinin değerlerinden ne düzeyde etkilendiklerini saptamak açısından önemlidir. Çünkü öğrenciler formal programın yanında örtük program aracılığıyla da değerleri kazanırlar ve bu öğrenciler üzerinde çok büyük bir etkiye sahiptir. Burada karşımıza çıkan önemli bir sorunda, sınıf öğretmenin etkisiyle çocuğumuzun sahip olduğu değerler ile ailemizin değerlerinin birbiri ile örtüşüp örtüşmediğidir. Veli ve sınıf öğretmeninin değerlerinin örtüşmemesi, veliyi öğretmen tercih etmeye yönlendirecektir. Öğretmenin baskın değerlerinin öğrencileri üzerindeki etkisini betimleyen bir araştırmanın olmaması yapılan araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu araştırma sonuçlarının literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.SAYILTILAR

Bu araştırmanın temel varsayımları şunlardır.

1) Araştırmaya katılan veli ve branş öğretmenlerinin, veri toplama aracına samimi cevaplar vererek görüşlerini gerçekçi olarak yansıtmışlardır.
2) Çocukların ve sınıf öğretmenlerin değerlerini veliler tanırlar.
3) Beş yıl süre çalışanların birbirlerini tanımaları için yeterli bir süredir ve aynı iş yerinde (ortamda) çalışan kişiler birbirlerinin değerlerini tanırlar.

6.SINIRLILIKLAR

1) 2012-2013 Eğitim- Öğretim yılı ile
2) Kocaeli ili Başiskele ilçesi bir ilk okulunda birden çok çocuğu olan 20 veli ve 8 branş öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

7.TANIMLAR

Değerler: Bir insanın, çeşitli insanları, insanlara ait olan özelliklerini, istek ve niyetlerini, davranışlarını değerlendirirken başvurduğu kriter demektir. Değer, bir tek inanca değil, bir arada organize olmuş bir grup inanca karşılık gelir (Dilmaç, 1999).

Karakter: Kişiye özgü davranışların bütünü olup, insanın bedensel, duygusal ve zihinsel faaliyetine çevrenin verdiği değerlerdir (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Dominant Karakter: Sahip olduğu baskın değerleriyle çevresi üzerinde ve kişiler arası ilişkilerde etkin olan, yöneten, sözünü geçiren, dediklerini yaptıran ve insiyatifi elinde bulunduran kişidir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

"Okulun gerek kendi sorumluluğunu gerekse toplumun beklentilerini karşılamak amacıyla, gençlerin değer edinmelerini ya da değerlerini geliştirmelerine yönelik yapmış olduğu uygulamalar genel olarak değer eğitimi tabiriyle adlandırılmaktadır. Bu açıdan değerler eğitimi tabiri toplumsal hayatı etkileyen bütün duyuşsal alana ait şemsiye bir kavram olarak kullanılmaktadır" (Slater, 2003, s. 3; akt. Keskin, 2008, s.20).Kuramsal çerçevede kişilik, karakter, değer-değer eğitimi, değer eğitiminde kullanılan yaklaşımlar, değer aktarımında ailenin-öğretmenin-okulun rolü, ahlak - ahlak eğitimi ve ahlaki gelişim kuramlarına değinildikten sonra programda karakter ve değer eğitimi, örtük program, örtük programda öğretmen davranışları ve ilgili araştırmalar sunulacaktır.

1.KİŞİLİK

"Kişilik tanımlanması zor kavramlardan birisidir. Çünkü kişilik, tamamen insanın yaptıklarıyla ya da yapmadıklarıyla ilgilidir. Ayrıca aile, sosyal grup ve ulusun biriktirmiş olduğu her türlü değerlerle bağlantısı vardır " (Yapıcı, 2005, s.26; akt. Çağatay, 2009, s. 2). "Kişilik bireyi başkalarından ayıran; bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı özelliklerin bir bütünüdür. Duygularımız, yeteneklerimiz, güdülerimiz, mizacımız (huyumuz), sosyal, fiziksel-psikomotor ve bilişsel özelliklerimiz, karakter ve değerlerimiz, inançlarımız, tutumlarımız, görüşlerimiz, vb. tüm bu özelliklerimiz kişiliğimizi oluşturur. Kişilik, insan davranışlarının tüm yönlerini kapsayan bir kavramdır" (Senemoğlu, 1997, s. 78). Kişilik "karakter" ve "mizaç" kavramlarından farklıdır. Bu kavramlar kişiliğin bir parçasını oluşturur. Bu nedenle çocuğun aldığı eğitim ve aile terbiyesi, karakterini belirler. Mizaç ise doğuştan getirilen özelliklerdir ve iç salgı bezlerinin az veya çok çalışması gibi

fizyolojik özellikler etkilidir. Kişilik hem mizacı hem de karakteri içine alan bir kavramdır (Durmuş, 2011). Ahlaki değerler, insanın hem doğru ve erdemli davranışta bulunma yeteneğini geliştirir, hem de dengeli ve sağlıklı bir kişilik kazanmasını sağlar. Kişinin günlük hayatta ortaya koyduğu her türlü fikir, düşünce, söz, fiil, eylem ve hareketlerinin arkasında ahlaki değerler gizlidir. Bir kişinin gerçekte nasıl bir ahlaki kişilik ve karaktere sahip olduğu, onun davranışlarına bakılarak anlaşılır. (Küng ve Kuschel, 1995, s.13, akt. Özen, 2011). Kişilik ve karakter kazanma sürecinde kişinin kişilik ve karakter yapısını farklı ya da benzer kılan elbette biyolojik etkiler vardır. Ancak bu süreçte belirleyici olan, kişinin toplumun değerler sisteminde kendine göre istemli ya da istemsiz, farkında olarak ya da farkında olmayarak, doğrudan ya da dolaylı olarak eylem, düşünce ve duyarlılıklarıyla oluşturduğu değerler kompozisyonu ve bu kompoziyonu onun ve ilişkide bulunduğu kişi ve grupların algılayış ve yorumlayış biçimidir (Çağlar, 2005). Değerlerin değişimi bireylerin kişilik yapılarında önemli değişikliklere yol açar. Değerler bireysel açıdan benlik kavramının özünü oluşturarak kişinin eylem ve düşüncesini etkiler (Lau, 1988; akt. Sarı, 2005).

2.KARAKTER

"Karakter, çeşitli ruhsal yeteneklerin bir kişide özel bir biçimde toplanması şeklinde tanımlanabilir. Karakter içinde bulunduğu çevrenin toplumsal değerlerinden ve ahlak kurallarından oluşur ve değerlendirilir. Karakter zamanın, olayların ve eğitimin etkisi ile değişikliğe uğrar ve ilerleme gösterir" (Çağdaş ve Seçer 2002, s. 96). **"**Lapsley ve Power (2005)' e göre karakter; dürüstlük, çalışkanlık, güvenirlik veya insalcıl olma gibi değerlerle ilişkili belirgin davranışlar olarak tanımlanmıştır. Karakter kelimesi daha çok ahlak psikolojisinde kullanılan bir terimdir" (akt: Demirel, 2009, s.36).

"Kişinin davranışları, iyi ya da kötü biçiminde değerlendirilip yorumlandığında, kişilik özellikleri karakter adını alır. Başka deyişle karakter, kişiliğin törel (ahlaki) yanını oluşturur. Törel değerler ise, önemli ölçüde toplumsal çevrenin ürünüdür, toplumsal çevrenin bireyin öznel yapısı içinde özümlenip, yapılaşması sonucu oluşur. " İyi huylu, güzel ahlaklı, açık elli" denildiğinde, toplumsal çevre, birey davranışlarına yüklenen değerler alanına girmiş olur. Bireyin karakter özelliğinden söz edildiğinde onun iyi ve

kötüyle ilgili değerlerine ilişkin bir yargı vermiş olunur. Bu anlamıyla karakter, bireyin eylem ve görüşlerindeki tutarlılığını, karalılığını, tutum ve davranışları arasındaki uyumunu anlatan bir terim olmaktadır. Karakter kavramı, bir değer boyutuyla içsel-psikolojik boyutuyla istenci içerir" (Topses, 2003, s.121). "Karakter değerlerden şöyle farklıdır; değerler eğilimlerdir, fakat karakter değerlerin uygulanması ve davranışları içeririr "(Whitley, 2005, Akt; Kıroğlu, 2009, s. 5).

Baymur, (1972, s. 272), toplumda "karakterli" ve "karaktersiz" insanlardan söz edilir. Davranışları toplumda değer verilen ahlak kurallarına uygun olarak yönetebilen, sosyal değerler sistemini benimsemiş olan kişilere "karakterli" denilmektedir. Karakter, ilk yaşlardan itibaren sosyal yaşantılar sonunda birtakım değer yargılarının benimsenmesi ile gelişir. Benimsenen değerler, elbette kişiliğin bir yanını oluşturur. Bu bakımdan karakter sözünün kişilik ile ilişkisi vardır. Ancak kişilik, karakteri içine alan ve bir insanın kendine özgü fiziksel ve ruhsal bütün niteliklerini içeren daha kapsamlı bir terimdir (akt. Çağatay, 2009).

"Kişinin karakterini hangi değerlere sahip olduğu veya olmadığı belirler. Nazik mi kaba mı olduğumuz, dürüst mü sahtekar mı olduğumuz, güvenilir mi güvenilmez mi, saygılı mı saygısız mı, sadık mı aldatan mı, kendine hakim olan mı olmayan mı, sorumlu mu sorumsuz mu olduğumuzla ilgili sorulacak sorular, kimsenin göremeyeceği bir durumda sorulduğunda alınan cevaplar, yapılan ve yapılmayanlar, karakteri belirler "(Tokdemir, 2007, s.44).

"Karakter, kişinin diğer kişilerin iyiliği için en iyisini yapmaya çalışma isteğini ve ahlaki düşüncesini, dürüst ve sorumluluk sahibi olma gibi davranışlarını çeşitli koşullarda etkin yaklaşımları sağlayan kişisel ve duygusal özellikleri ve toplumsal-sosyal bağlılığı kapsar. İyi karakter kişinin topluma olumlu değer katabiliyor olmasını ve adil, eşit ve diğer insanlara saygılı bir demokratik yaşam biçimi sürdürmesini sağlar" (Battisitch, 2005, akt. Acat ve Aslan, 2011, s. 8).

Zel (2006)'e göre karakter; aile, okul ve çevrenin etkisiyle çocukluk döneminden itibaren gelişmeye ve şekil almaya başlar. Toplumsal yaşamda karakter, ceza ve ödüllendirme yöntemiyle, mantıklı düşünme, duygusal benimsemeler ve örnek alma ile

gelişir ve olgunlaşır. Buradan hareketle de karakterin eğitim ile şekillendiği söylenebilir. Bu nedenle okullarımızda gerek resmi program gerekse örtük program aracılığıyla öğrencilere birtakım değerler bilinçli veya bilinçsizce verilir (akt. Çağatay, 2009).

Bu tanımlara baktığımızda karakterin aile, çevrenin ve eğitimin etkisiyle geliştiği, karakterin içinde yaşanılan toplumun değerlerinden ve ahlaki yargılarından ayrı düşünülemeyeceği ve kişiliğin karakteri içine alan ve kişiliğin ahlaki yanını oluşturan bir kavram olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

3.DEĞERLER VE DEĞER EĞİTİMİ

"Dünya çapında çocuklar, şiddetten, artan sosyal sorunlardan, birbirlerine ve dünyaya karşı saygı eksikliğinden etkilenmektedirler. Bu çatışmanın artış derecesi sonucu aileler ve çoğu eğitimci, eğitim sistemi içerisinde evrensel ahlak değerleri konusunda farkındalık yaratacak uygulamalar yapılması gerektiğine inanmaktadırlar" (Hassan ve Kahil, 2005, s. 81; akt. Çağatay, 2009, s. 21). "Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini belirtir" (Akbaş, 2008, s. 10). Başaran (2004, s. 2) değerleri "Değerler, belirgin bir davranış biçimine ya da yaşam hedefine ilişkin sürekli bir inançlardır. Bu inançlar kişisel ve sosyal olarak kendisine ters düşen davranış biçimine ya da yaşam amacına tercih edilir." şeklinde ifade etmektedir. Sönmez (1993, s. 19) değerleri, insan davranışlarını belirleyen kriterler olarak tanımlar. İnsanın öğrenilmiş tüm davranışlarının en az bir değere dayandığını ifade eder. İnsan böylelikle, gerçek varlık dünyasında değerin taşıyıcısı, gerekliliğinin yürütücüsü olur (Cevizci, 2008, s. 327; akt: Kuş, 2009). Güngör (2000) değerleri, bir şeyin arzu edilebilir ve edilemez olduğu hakkında inançlar olarak tanımlanmıştır. Değerler, bireyin kendisi ile ilgili inançlarını içerir. Değerler duyuşsal alanın kendi kendini kontrol becerisini içeren, belirlenmiş amaçlara doğru yol gösterici, planlanmış hareketleri, tepkileri ve iradeye bağlı hareketleri yönlendiren özelliklerdir. Bireyin yaşamını kendine göre anlamlı kılan, kendi özgürlüğünü öne çıkaran, geleceğini şekillendiren, zihinsel öğrenmelerin hem ön cephesini hem de arka planını oluşturan ve çoğu zaman başkaları tarafından net bir şekilde algılanamayan durumlar değerleri ifade eder (Kılıç, 2002).

"Karakter, kişiliğin ahlaki boyutu olarak değerlendirilebilir. Çocuğun doğru ve yanlışı değerlendirmesi, hoşgörü, adalet, yardımseverlik gibi değerlere sahip olması karakteri ile ilgilidir. Bu nedenle çocukların kişilik gelişimlerinin dikkatle ve özenle ele alınması gerekmektedir. Çocukların kişilik ve ahlaki gelişimleri sürecinde değerler geliştirmeleri ve değerlere saygıyı öğrenmeleri önemlidir. Değer, birey ya da toplum için nelerin istenen amaç ve nelerin bu amaçlara ulaştıran araç olduğunu tanımlayan soyut bir kavramdır. Toplumsallaşma yolu ile birey değerleri elde eder. Bu toplumsallaşma işlemi büyük ölçüde okullarda verilen eğitim yoluyla gerçekleştirilir" (Karslı, 2006, s. 183). Erden (2005, s. 89) de kişiden kişiye, toplumdan topluma farklılık gösterse de bazı ahlaki, milli, dini değerlerin çoğunluk tarafından kabul gördüğünü vurgular (akt: Kuş, 2009). Bireyler, kendilerinin ve çevrenin değerleriyle oluşan bir ortamda yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar. Bireyler sahip oldukları değerleri içinde bulundukları ortamdaki etkileşim süreciyle değiştirebilir (Turan ve Aktan, 2008).

Doğanay (2006), değer eğitiminin genel amaçları arasında her zaman yer almış ancak nasıl öğretileceği belirtilmediği için eksik kalmış, planlı olarak değil ancak az da olsa örtük bir şekilde formal eğitim içinde görülebilen bir alan olduğunu belirtmektedir. Değerler eğitimi aracılığıyla varılmak istenen hedef; karakterli, ahlaklı, kişilik sahibi ve dürüst bireyler yetiştirmektir. Öğrencilerde duygusal güvenin temelini kazandırma, olayları vahyin ve aklın süzgecinden geçirme, çatışan konular karşısında zekici tavırlar sergileme, uyum sağlama, doğru örneklerle sorunları çözebilme gibi davranış kalıpları geliştirmek hedef alınmalıdır (Doğanay, 2006).

"Değer eğitiminde, ahlaki gelenek, adalet, iyi ve doğrunun anlaşılması, çıkarımda bulunmak, şefkatli olmak, fedakârlık göstermek, özverili olmak, kendi duygu ve davranışlarını kontrol altına almak, alçak gönüllü olmak gibi değer ve uygulamalar yer almaktadır "(Akbaş, 2008, s. 22).

Değerlerden arınmış ve tümüyle teknolojik olmaya çalışmak, yalnızca geleneksel ve alışılagelmiş olana tutunmak, eğitimi sadece fikirlerin aşılanması gibi basit bir biçimde algılamak değer karmaşasını ortaya çıkarmaktadır değerlerden arınmış bir eğitim sistemimizin tam anlamıyla görevi yerine getirdiğini söyleyemeyiz. Günümüzde eğitim sisteminde değerlerden ve ahlaki yargılardan yoksun olma yolunda bir eğitime gidiş

görünmektedir. Bu durum o kadar ileriye gitmiştir ki kişiliği geliştirmeye engel olma yolunda değişen bir eğitim sistemi içinde yer alıyoruz (Dilmaç, 1999).

Eğitimde değerlerin rolü yüzlerce yıl önceden tartışmaya başlanmış ve değerler doğrudan ve dolaylı olarak eğitimin içinde, özellikle hazırlanan programın içinde, hazırlanan programlarla açık veya kapalı bir şekilde verilmiştir (Akbaba ve Altun, 2003). Değer eğitimi örtük programın kapsamı içerisindedir. Kazandırılacak değerler öğrenciler tarafından açıkça tanımlanmasa da onlar tarafından okulda öğrenmenin bir parçası olarak kabul edilmiş olur. Örtük programın planlayıcıların ve uygulayıcısı olan öğretmenlerin bu programa ilişkin düzenlemeleri çok net ve dikkatli olacak şekilde planlamaları ve uygulamaları önem taşımaktadır. Bu nedenle örtük programın uygulanmasının öğretmenin sorumluluğunda olduğu düşünülür (Kelly, 2004,s.5; akt. Can, 2008). Değer eğitiminde model olmak, değerleri yaşayarak kazanmak çok önemlidir. Öğretmenlerin kişiliği, model olma özelliği, bu aşamada belirleyici bir özelliktir (Çağlar, 2005).

Eğitimleri süresince; öğrencilere, sadece bilişsel ve psiko-motor kazanımların verildiği bir anlayış, toplumu oluşturan fertlerin, değer, tutum vb. duyuşsal kazanımları elde edememelerine sebep olacaktır. Dolayısıyla, toplumsal bütünlüğün sağlanması ve ortak amaçların belirlenmesi zor, hatta imkânsız hale gelecektir. Bu durum, değerler eğitiminin okullarımızda sistemli ve etkili bir biçimde yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu ise; ancak değerler eğitimi ile ilgili kavram ve konuların öğretmenler tarafından özümsenmesi ile sağlanabilir (Yazıcı, 2006). Bütün öğretmenlerin yaptıkları işin önemini bilmeleri gerekmektedir. Öğretmenler kendilerine sık sık "Neler benim davranışlarımı ve kararlarımı etkilemektedir?" sorusunu sormalıdır (Aktepe ve Yel, 2009).

4.DEĞER EĞİTİMİNDE KULLANILAN YAKLAŞIMLAR

Değerlerin öğretilmesinde tercih edilen yaklaşımlar arasında amaç, yöntem, değerin tanımı açısından farklılıklar mevcuttur (Ekşi ve Katılmış, 2011). Değerlerin edinilmesinde tercih edilen yaklaşımlardan aşağıda bahsedilmektedir.

4.1.Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin Etme)Yaklaşımı

Doğrudan öğretim yaklaşımı, çokça kullanılan ve yüksek düzeyde öğretmen merkezli yaklaşımdır. Bu öğretim yaklaşımı, anlatım, gösteriler, alıştırma-tekrar yapma, didaktik soru sorma gibi yöntemleri içerir (Dilmaç, 2007). Bu yaklaşımda öncelikle kazandırılacak değer belirlenir ve programlanmış etkinlikler aracılığıyla değerler kazandırılmaya çalışılır (Doğanay, 2006). Bu yaklaşımda süreç içerisinde; model olma, olumlu ve olumsuz pekiştirme, küçümseme, azarlama, alternatifleri düzenleme, tamamlanmamış veya taraflı veriler sağlama, oyunlar ve benzetimler, rol oynama ve buluş yoluyla öğrenme önem kazanmaktadır (Aslan, 2011).

4.2.Değerleri Açıklama

Bu yaklaşımda çocuklara bütün değerleri öğretilmesi yerine çocukların kendi değerlerini açıklamalarına ve kendi değerlerinin farkına varmalarına yardım edilmesi önerilmektedir (Edginton, 2002, s.114; akt. Ekşi ve Katılmış, 2011). "Değer açıklama yaklaşımı, öğrenme- öğretme ortamlarında değer edindirmek amacıyla kullanıldığı zaman öğretmen, öğrenciler kendi değer sistemlerini oluşturmaları için onlara yardımcı olmalıdır. Bu faaliyetler dolayısıyla öğretmenin uyması gereken bazı ilkeler vardır. Yaklaşımın uygulamadaki esaslarını teşkil eden söz konusu ilkeler, aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır "(Oliger, 1976, s.124; akt. Doğanay, 2009, s.241).

1. Öğrencilerin belirttikleri değerler kesinlikle eleştirilmemelidir.
2. Öğretmen kendi değerini öğrenciye belirtmemelidir.
3. Öğrencilere yanıt vermeleri için baskı yapılmamalıdır.
4. Tartışmalar çok uzun tutulmamalıdır.
5. Grup içinde uygun olabilecek bir soru, bireysel olarak sorulmamalıdır.
6. Öğrencilerin sahip olduğu duyuşsal özelliklerin hepsi (Örneğin kişisel amaçları, ilgileri, tutumları, inançları ve eylemleri) değer belirginleştirme için kullanılmamalıdır.

4.3.Değer Analizi

"Değer analizi yaklaşımında çocukların bir duruma yönelik olarak kendileri için en uygun kararı alabilmelerini sağlayacak bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır " (Edginton, 2002, s.114; akt. Ekşi ve Katılmış, 2011, s. 23-24). Değer analizi yaklaşımında öğrenciler, ahlaki düşünme becerisini kazanmak için sosyal içerikli örnek olaylara problem çözme yönteminin aşamalarını uygular (Akbaş, 2004).

4.4.Ahlaki İkilem Yaklaşımı ve Adil Topluluk Okulları

"Değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlardan biri olan ahlaki ikilem tartışması, genel olarak Lawrence Kohlberg' in ahlaki gelişim konusundaki önceliklerini içerir" (Edginton, 2002, s. 115; akt. Ekşi ve Katılmış, 2011, s. 26). "Ahlaki muhakemenin farklı düzeylerinde, her düzeyde iki basamaktan oluşan toplam üç düzey ve altı basamak vardır. İlk önce kendi çıkarları ve faydası ön planda tutulur; sonra kişiler arası ve toplumsal beklentiler ön planda tutulur ve nihayet kişilerin kendi ahlaki kurallarını kullandıkları bir düzene ulaşılır. Bu gelişim süreci evrensel ve kendi akış sırası içinde değişmez olarak kabul edilmektedir. Her insan bu ahlaki gelişim merhalesi içinde farklı basamak ve boyutlarda sırasıyla bulunmaktadır" (Çiftçi, 2003, s.53). Bu yaklaşımda öğretmenin görevi ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendileri için problemlerini çözmelerine yardımcı olmaktır (Akbaş, 2004).

"Adil topluluk okulları, okullarda uyulması gereken kural ve ilkelerin, bütün personelin katılımıyla alındığı ve alınan kararlara göre tezahür edecek sorumlulukların okulda yer alan herkes tarafından paylaşıldığı demokratik bir yaşamın ürünüdür" (Howard, 1995; akt. Sarı, 2007, s. 64). " Adil topluluk okullarında öğrenciler karar verme hakkı, demokrasi ve üst düzey değer hakkında ilk elden yaşantıları tecrübe etmektedir" (Bacanlı, 2006, s. 33).

4.5.Karakter Eğitimi Yaklaşımı

Karakter eğitimi, örtük ya da açık müfredat aracılığıyla, yetişen yeni nesle, duyarlılık, dürüstlük, doğruluk, sorumluluk, kendine ve başkalarına saygı gibi temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme

konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır (Ekşi ve Katılmış, 2011). Vess ve diğerleri (2003); karakter eğitimi geniş kapsamlı olup, tam olarak tanımlanması zordur. Karakter eğitimi, çocukların ve gençlerin ilgili, ilkeli ve sorumlu bireyler olmalarına yardım eden, genellikle aileler ve toplum üyeleriyle paylaşılan, okul personeli ile tartışılan yaklaşımlardan biri olarak tanımlanmıştır (akt. Demirhan, 2007). Nodding (2006) ise karakter eğitimini, erdem aşılama yönelik bilinçli çaba, ahlak eğitiminin en iyi bilinen formu olarak tanımlanmaktadır (akt. Çağatay, 2009). Bunun için değerler üzerine odaklanır. Değerlerin karakterin içeriğini oluşturduğu varsayılır. Karakter eğitimi ayrıca iki ana özelliği sağlamak için mücadele eder. Bunlardan birisi çeşitli etkiler karşısında olan karakterin tutarlılığı, diğeri ise ahlaki bilgi ile ahlaki davranış arasındaki boşluğu doldurmaktadır (Lapsley ve Power, 2005, akt: Demirel, 2009). "Ryan ve Boblin (1999)' e göre karakter eğitimi, öğrencilerin sorumluluklarını taşıyabilecekleri makul seçimler yapabilmelerine imkan sağlayan bilgi, beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi demektir "(akt. Ekşi 2003, s.81).

"Karakter eğitimin amacı; çocukken anlayışlı, ilgili, ahlaki değeri olan, üretken, gençlik çağında kapasitelerini en iyisini yapmak için kullanan, doğru şeyler yapan ve hayatın amacını anlayarak buna göre yaşayan iyi birer çocuk yetişmektir. Etkin karakter eğitimi, tüm öğrencilerin herhangi bir beklenti olmadan kendi potansiyellerini sağlamak amacıyla sınıflar ve okul ortamları oluşturulmasını içermektedir "(Battistich, 2003; akt: Üstünyer, 2009, s. 7) . Görünen ders müfredatının içine yerleştirilen etiksel değerler müfredatı, okulun program ve politikasını belirlemelidir. Son yıllarda fark edilmiştir ki, okulun genel temel sorumluluğu çocuğu yalnızca akademiksel anlamda başarılı yetiştirmek değil, aynı zamanda iyi insan olarak yetiştirmektir. Bu da Karakter Eğitimi'nin okullarda uygulanmasını gerektirir (Thomas, 1998; akt. Uysal, 2008).

Karakter eğitimi öğretmenlere olağanüstü bir sorumluluk yüklemektedir. Pozitif rol modelleri olmak, müfredat çerçevesi içinde ahlaki konularda düşünme fırsatları sağlamak ahlaka uygun bir sınıf iklimi yaratmak ve öğrencilere sınıf dışında hizmet programları, kulüpler ve danışmanlık yoluyla iyi karakter yapma fırsatları sağlamak bu sorumluluklar arasındadır (DeRoche & Williams, 1998; Lickona, 1991; Ryan ve Bohlin, 1999; Wiley, 1998; Wynne, 1999; Akt:Milson & Ekşi, 2003).

Karakter eğitimine yönelik faaliyetlerin amacı, öğrencilerin karakter gelişimine destek olmak ve karakter eğitimi ile çocuğun ne tür bir insan olarak yetiştirileceği ile ilgilenmektir. Bu nedenle karakter; insanın, zihinsel, duygusal ve bedensel etkinliklerinin sonucunda ortaya çıkan davranışlarına çevrenin değer vermesiyle gelişir (Ekşi ve Katılmış, 2011). Cafo (2000), okullarda uygulanacak karakter eğitimi ile öğrencilere temel evrensel değerler öğretilmelidir. Fakat burada akla ilk gelen soru okullarda verilecek olan karakter eğitimi ile hangi değerlerin öğretilebileceği sorusudur. Ailelerin değerleri mi yoksa öğretmelerin değerleri mi? Öğretilmesi gereken değerler evrensel olmalı. Bunlar toplumların doğal kuralları olarak kabul edilmeli, onaylanmalıdır (akt. Akkiprik, 2007). Yapılan bir başka eleştiri de karakter eğitiminin standart testlerde puanları yükseltmekte fazla bir etkisinin olmaması yönündedir (Demirel, 2009). Karakter ile akademik başarı iç içe geçtiği için okul sistemleri karakter eğitiminin devlet okullarında verilmesinin gerekliliğini anlamıştır. Şüphesiz çocukların karakterinin gelişimindeki sorumluluk yalnızca okullarda değildir; ama çocukların okulda geçirdikleri zaman göz önüne alındığında okulların sorumluluğu ortaya çıkmaktadır (Ryan,1993; akt. Demirel, 2009). Gosset Harriet (2006)'a göre karakter eğitimi, davranış, okul iklimi, okul ve sınıf içerisinde akademik başarı geliştirme konusunda ana köprüdür ve çocukların olumlu ideal bir davranış geliştirmesinde karakter eğitimi önemlidir. Öte yandan karakter eğitiminde okul, aile ve toplum arasında işbirliği yapılması gerekmektedir. Karakter eğitimi, okul ikliminin geliştirilmesinde ve akademik performansın arttırılmasında etkilidir (akt: Çağatay, 2009).

"Karakter eğitimi gençlerimizin hem bugününü hem de gelecekleri için bir teminattır. Çünkü karakter eğitimi gençlerimize yaşayacakları dünyadan sorumlu olmayı öğretir. Karakter eğitimi, okullarımızda eğitimcilerin ortak sıkıntısı olan disiplin problemlerine de farklı bir boyut getirebilir. Karakteri oluşturan değerlerin geçerli olduğu bir toplumsal yapının oluşmasına yardımcı olmak için bu değerlerin, yaşamın her alanını kapsayacak biçimde eğitim programlarına yansıması gerekmektedir" (Parlar, Çavuş, Levent, Ekşi, 2010, s.180). Başarılı bir karakter eğitimi programı olan birçok okulda daha az disiplin problemi, daha yüksek devam oranı ve daha az okulu bırakma ve standart başarı testlerinden daha yüksek performans puanları gözlemlenmiştir (Wynne ve Ryan,1997akt. Demirel,2009).

"Küreselleşme denilen ve sadece teknolojik değişmeyle tasvir edilemeyecek olgu, sınırları kaldırmakta, baskın kültürleri her an ve her yerde mevcut kılabilmektedir. Türkiye çerçevesinde düşünecek olursa, insanlar arasında –en basit anlatımıyla bazı duyarlılıkların kayboluşu bile karakter eğitimi için yeterli bir sebeptir. Yeni nesil arasında şiddet eğilimi, sahtekarlık, anne-babaya ve öğretmene karı gelme, madde bağımlılığı, intihar ve benzeri kendine zarar verici davranışlarda artış; iş ahlakında, kişisel ve toplumsal sorumluluk bilincinde azalma olguları günden güne daha sık rastlanır olduğu aile ve eğitimcilerin gözlemleri ve istatistiklerle doğrulanmaktadır" (Kagan, 2001; Lickona, 1991; Ryan, 1996; akt. Ekşi, 2003, s. 82). Dolayısıyla günümüzde karakter eğitimine ilişkin toplumsal endişelerden kaynaklanan bir talep mevcuttur ve değerlerin vurgulanması örgün eğitim kurumlarından beklenmektedir. Her kesim tarafından haklı olarak ilkeler ve erdemlerin hatırlatılması için karakter eğitimine ve ahlak eğitimine dönülmesi olarak algılanmaktadır (Bakioğlu ve Sılay, 2013). "Montagu (2000), karakteri oluşturan değerler, doğuştan sahip olunamaz. Çocuk neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında açık bir fikre sahip olarak dünyaya gelmez. Onun nasıl bir insan olacağı doğduktan sonraki yaşam tecrübelerine bağlıdır. Bu tecrübeler iyi ise çocuk iyi davranışlar, kötü ise çocuk kötü davranışlar sergiler. Okullarda doğru ve bilinçli bir karakter eğitimi, bu yüzden hayati öneme sahiptir" (Parlar ve diğerleri, 2010, s.179).

Sonuç olarak şu önemli gerçeği tekrar belirtmeliyiz ki; karakter eğitimi aslında yaşamın kendisidir. Gerek okul yöneticileri ve öğretmenler gerekse de aileler bu önemli gerçeğin bilincinde olmalıdırlar. Karakter eğitimi, birkaç derse birkaç etkinliğe sığmayacak kadar kapsamlı bir programdır (Parlar ve diğerleri, 2010).

5.DEĞER AKTARIMINDA AİLENİN ROLÜ

Bireyin değer eğitiminin ilk basamağını aile oluşturur. İnsanın hayata ilk adımını attığı bu küçük dünya insan değerlerinin öğretildiği ilk değer eğitiminin gerçekleştiği yerdir. Burada insan, ailesinin değerlerini içselleştirmektedir. Anne baba sevgisi, bir aileye ait olma, aile bireylerini kabullenme ve aileye değer verme insanın ailesinden bizzat yaşayarak öğrendiği değerlerdir. Ailenin bu işlevi yerine getirmesinde aile bireyleri arasında oluşan değerler sistemi etkin olarak rol oynamaktadır. Ailenin değerlerinin

korunması bu bakımdan son derece önemlidir (Güngör, 2008). Ayrıca aile ahlaki duyguların uyandırılması, uygulanması ve ahlaki bilgilerin kazandırılması yoluyla da ahlak eğitimi görevini yerine getirmektedir (Aydın, 2007).

Ailenin değer eğitimiyle ilgili olarak dikkat etmesi gereken en önemli nokta kendilerinin model olduğudur. Ahlaki eğitimde yetişkinin kişiliği önemlidir. Çocukların değerleri öğrenmesinde ciddi anlamda yetişkinlerin olumlu davranışları izlemesi ve bunları kendi gözleri ile görmesi gerekmektedir (Balat, Dağal, 2006). Bundan dolayı çocuğun çevresinde bol miktarda iyi davranış örnekleri meydana getirmeye dikkat edilmelidir (Aydın, 2007). Çocuğun sosyal yönden gelişebilmesi için anne ve babanın iyi birer model olmasının yanı sıra, çocuklarına karşı yönettikleri tutum ve davranışların da önemli olduğu bilinmektedir. Anne babanın aşırı hoşgörülü ve şımartıcı tutumu çocuğu yardımlaşma, paylaşma, fedakârlık gibi sosyal davranışlar geliştirmesine neden olur. Anne babaların çocuğa karşı tutarlı bir disiplin uygulamaları, çocuğun kabul edilebilecek ve kabul edilmeyecek davranışların neler olduğunu anlamasına yardımcı olur. Çocuğun toplumun kurallarına uygun davranışlar sağlamasına yardımcı olur. Çocuğun toplumun değer yargılarına ve beklentilerine uygun davranışlar geliştirmiş olması, onun, içinde yaşadığı sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırır" (Çağdaş, Seçer, 2002). Aynı zamanda anne ve babaları tarafından ilgi gösterilerek gerekli sevgi ve güven verilen çocukların, zamanla ebeveynlerinin değer ve kurallarını benimseyerek kendilerine adapte etmelerinin güçlü bir ihtimal dahilinde olduğunu yapılan araştırmalar göstermiştir (Koshanska, Aksan ve Koenig, 1995; akt: Ekşi ve Katılmış, 2011). Bu nedenle anne ve babalar değerlerini yaşayarak çocuklarına öğretebilirler. Çocuklarının dürüstlüğü değer olarak almalarını istiyorsa, kendi dürüstlüklerini göstermelidirler (Gordon, 2009). Anne ve babalar çocuklarının değerlerini kabul etmeleri için modellik ederek onları etkilemenin bir başka yanı da düşüncelerini, bilgilerini, deneyimlerini çocuklarıyla paylaşabilir (Gordon, 2009).

Sonuç olarak; değer eğitimin ilk basamağını aile oluşturur ve aile değerleri kazanmada çocuklarına olumlu rol model olmalıdır. Çünkü çocuklar ailelerinin değer yargılarını içselleştirmektedir.

6.DEĞER AKTARIMINDA ÖĞRETMENİN ROLÜ

Eğitim, başkalarının etkisiyle insanın kendi davranışlarında değişmeler oluşturması demektir (Başaran,1991). " Örgün eğitim kurumlarının en önemli fonksiyonlarından biri de toplumsal yaşamın devamını sağlayacak ideal yurttaşlar yetiştirmektir" (Çelik, 2009, s.1). Öğretmenler, sınıf ortamındaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ders amaç ve öğrenci beklentilerini göz önünde bulundurarak planlama ve yürütülmesinden sorumludurlar.

Öğretmenlerin çocuk yetiştirmekle görevli oluşu, değerlerin önemini daha fazla ortaya koymaktadır. Çocuklar öğretmenlerinin değerlerini model alarak davranışa dönüştürürler (Fırat & Açıkgöz, 2012). Bugün toplumun önemli bir kesiminin becerikli teknisyenler olarak gördükleri öğretmenlerden beklentileri içerisinde temel ahlaki değerleri öğrenciye aktarması, ahlaki bir rehber ve örnek olması da yer almaktadır. Öğretmen öğrencilerin yaptığı istenmeyen davranışları gözden kaçırmamalı ve düzeltmeye çalışmalıdır. Bunlara ek olarak öğretmen yeri geldiği zaman derslerde, ahlak eğitimi amacıyla fıkra, masal, öyküler veya gerçek hayattan kesitler anlatarak, öğrencilerin çıkarım yapmalarını sağlayabilmelidir (Haydon, 1997; akt: Ulusoy, 2007).

Öğretmenlerin çocukların iyi karakter niteliklerini kazanmalarına olumlu katkı sağlayabilmek için bazı beceri ve anlayışların bilinci içersinde olup ona göre davranmaları gerekmektedir (Ekşi & Katılmış, 2011). Lickona (1993, s.7) değer eğitiminde başarılı olabilmesi için öğretmenlere şunları önermiştir (akt. Akbaş, 2004).

1. Öğretmen ve model ve yetiştirici olmayı gerçekten vazife edinmelidir.
2. Sınıfta ahlaki bir topluluk yaratmalıdır.
3. Öğretmenler sorumluluklar vererek disiplini elinde tutmalıdır.
4. Demokratik bir sınıf oluşturmalıdır.
5. Eğitim programları vasıtasıyla değerler öğretimi yapılmalıdır.
6. İşbirlikçi öğrenme kullanılmalıdır.
7. Ahlaki yansıtmaları için öğrencileri desteklemelidir.
8. Anlaşmazlıkların nasıl çözümlenmesi gerektiği öğretilmelidir.
9. Sınıf dışında da hızlı gelişim için olumlu modeller kullanılmalıdır.
10. Okulda olumlu bir ahlaki kültür yaşatılmalıdır.

11. Velilerle iyi ilişkiler kurulmalıdır.

"Öğretmenlerden de bu rolü yerine getirmesi beklenir. Ancak öğretmenler bu rollerini şu nedenlerden dolayı tam anlamıyla yerine getirememektedir (Arthur, 2003, akt; Ekşi ve Katılmış, 2011, s.127).

- Bazı öğretmenlerin derslerinde verilmesi gereken bilişsel hedeflerin eksik kalacağı ve bunun sonucunda başarısız olarak nitelendirileceklerini düşünmeleri,
- Bazı öğretmenlerin açık olarak bir ahlaki pozisyonu benimsemek istememeleri,
- Bazı öğretmenlerin ideolojik görüşlerini öğrencilerine aktarmak istemeleri."

Öğretmenlerin bazı kaygı ve tercihleri okullardaki ahlak eğitimini olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzlukları gidermek için öğretmenlerin öğrencilerin zihinsel ve ahlaki gelişimini birlikte ele almalı ve kendi ideolojik tercihlerini merkeze alarak bir değer edindirme süreci planlamayı önleyecek ahlaki olgunluğu gösterebilmelidir (Ekşi ve Katılmış, 2011). "Öğretmenlerin, öğrencilere yönelik benimsedikleri iletişim tarzı ve tutumları sınıf içinde çocukların yaşadığı sosyal atmosferin doğasını belirlemektedir. Çocukların sosyal ve ahlaki deneyimleri, genellikle öğretmenlerin kendileri ile etkileşimleri sonucunda gösterdikleri sayısız davranışları ve tepkilerinden oluşmaktadır" (Saban, 2002, s. 82).

Öğretmenlerin bulundukları konum açısından sahip oldukları değerler çok önemlidir. Öğretmenlerin rolleri, sadece sınıfta yaptığı öğretim işiyle bağlantılı değildir. Onların rolleri tüm okulu kapsamaktadır. Bunun için öğretmenler, öğrencileri birey olarak görmeli, değer vermelidir. Öğretmenler, öğrencilerin sosyal ve kültürel farklılıklarını, yaptıklarını ve ilgilerini dikkate alarak en yüksek düzeyde öğrenmeleri ve geliştirmeleri için çaba harcamalıdır. Yine öğrencilerinde geliştirmek istediği kişilik özelliklerini kendi davranışlarında göstermelidir. Çünkü öğretmenlerin değerlerinin öğrenci davranışlarını etkilediği ile ilgili birçok araştırma bulgusu vardır (Broply & Good, 1986; Dickinson, 1990; akt: Yılmaz, 2009). Ancak öğretmenin kendisinde, öğretim faaliyetlerinde uygulanması istenen değerler yoksa öğrencilere iyi bir model değil, tam aksine öğrencilerde bulunan mevcut değerlerin bile körelmesine ve hatta ortadan kalkmasına sebep olabilecek kötü bir model olabilir (Yazıcı, 2006). "Arthur (2003)'a göre örnek bir

öğretmen, sınıfında iyi bir değerler sisteminin oluşmasını sağlayacak makul davranışları teşvik etmelidir" (akt: Ekşi & Katılmış, 2011 s. 131).

Eğitim programlarında değerlerin nasıl kazandırılacağının açık ve net olarak belirtilmemiş olması, okulda değer eğitiminin gerçekleşmediği anlamına gelmemelidir. Aslında öğretmenlerin sınıfta ve okulda oluşturdukları kültür neye önem verip vermedikleri, neyi iyi ya da kötü olarak algıladıkları öğrenciler için örtük olarak değer eğitimini oluşturmaktadır. Ancak, bu eğitimin formal eğitimin bir parçası olarak, planlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması da gerekmektedir (Doğanay, 2006).

Öğretmenlerin değer kavramına ilişkin yaptıkları açıklamaların önemli bir kısmını değerin toplumsal yaşamdaki yeri ve değerin bireyin toplumsallaşması ve kişilik gelişimindeki rolüne yapılan vurgular oluşturmaktadır. Öğretmenler değerlerin birey ve toplumun karşılıklı ilişkilerini düzenleyici rolünden hareketle değer ve davranışların ilişkilerine ve değer ile toplumsal norm ve kurallar arasındaki ilişkilere de işaret etmektedirler. Öğretmelere göre değer eğitiminin önemli işlevleri; karakter gelişiminde, bireyin toplum içindeki yerini anlamasında, toplumun devamını sağlamada, toplumsal birliği desteklemede, toplumdaki değerler sistemini pekiştirmede ve toplumun kalkınmasına katkıda bulunmasıdır (Balcı & Yelken, 2010).

Karakter geliştirmede öğretmenin model olması ve onun bu görevi yerine getirmedeki yeterliğine ilişkin inancı da üzerinde durulması gereken bir konudur. Daha üst düzeyde öz-yeterliğe sahip öğretmenler zorluklarla karşılaştıklarında daha fazla çaba göstermekte ve daha ısrarcı olmaktadır (Gibson ve Dembo, 1984; akt. Demirel, 2009). Milson ve Mehlig (2002) yaptıkları çalışmada ilkokul öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin öz yeterlik inançlarını belirlemişler ve karakter eğitiminde ilkokul öğretmenlerinin orta öğretim öğretmenlerinden daha fazla yeterlik duygusuna sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Sonuçlar, ilkokul öğretmenlerinin karakter eğitiminin çoğu boyutunda kendilerini yeterli hissettiklerini ve lisans eğitimlerini özel, dini üniversitelerden alan öğretmenlerin karakter eğitiminde daha fazla yeterlik duygusuna sahip olduğunu göstermiştir. Bir sonraki araştırmada Milson (2002), karakter eğitiminde öğretmenlerin yeterlik duygusunu araştırmaya devam etmiş ve karakter eğitiminin etkili olabilmesi için öğretmen öğrencilerinin karakterini oluşturmada hem kendi yeteneğine, hem de genelde

öğretmenlerin sınıf dışı olumsuz etkilerle baş etme yeteneklerine inanmalıdır.(akt: Demirel,2009). Ülkemizde Demirel (2009) yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin öz yeterlik inançları olumlu düzeyde bulunmuştur. Yüksel (2012) yaptığı araştırmada da sınıf ve rehber öğretmenlerinin karakter eğitimine yönelik öz-yeterlik inançları diğer branşlardan yüksek bulunmuştur.

7.DEĞER AKTARIMINDA OKULUN ROLÜ

Okullar eğitim ve öğretimin birlikte yapıldığı kurumlardır. Bu kurumlarda iyi öğretimin yapılabilmesi için eğitimin de etkin şekilde yapılması gereklidir (Başaran, 1991). Aynı zamanda eğitimin ve okulun amaçlarından biri de iyi ahlaklı bireyler yetiştirmektir (Kaya, 1997). Öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar almasına ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması okulun temel hedefleri arasında yer almaktadır (Ekşi, 2003). Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, adil olma, temiz olma, girişimci olma, yaratıcı olma, sağlığına dikkat etme ve düzenli olma gibi birçok değerleri içerdiği görülmektedir (Akbaş, 2008).

Eğitim, belli bir toplumun idealine yönelik değerler sistemini bireylere iletmede önemli rol oynamaktadır. Okul, sosyalleşmede, diğer bir anlatımla değer kazandırmada etkili bir aracı kurumdur (Ercan, 2001). Okulların önemli görevi; kültür aktarımında okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde etkilemektir (Akbaş, 2004).

Bireyler, kendilerinin ve çevrenin değerleriyle oluşan bir ortamda yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar. Bireyler sahip oldukları değerleri girdikleri etkileşim süreciyle değiştirebilirler. Bu sürecin içinde bireyin okul yaşantısı çok önemlidir. Çünkü bireylerin değerleri kazanması sürecinin önemli bir kısmını okul yaşantısı oluşturur. Aynı zamanda okul, değerler üzerine kurulmuş bir yaşama ve öğrenme alanıdır (Turan & Aktan, 2008).

"Çocuklar, neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda geleneksel olarak çoğunlukla ailelerinden etkilenirler. Fakat bugünün ailesinde ve geçerli olan kültürde, çocuklar, sorunlu davranış ve tutumlarla okula geliyorlar" (Brannon, 2008; akt. Demir, 2008, s. 22). Günümüzde değişen toplum ve aile yapısıyla birlikte, çoğu ailede öğretilmeyen ahlak ve değerlerin okullar tarafından öğretilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. İnsanların iyi ve kötü ayırt edebilmeleri yani ahlaki yargılarının gelişiminde eğitimin önemli bir yeri vardır. Eğitim ailede başlar, çevre ve okulda devam eder (Ulusoy, 2007). Toplumun temel tutum ve değerleri okulda ve toplumda betimlenir ve güçlendirir. Okulların toplumsal değerleri pekiştirmediğini söyleyenler eğitim sisteminin dayanak ve beklentilerini saptamada başarısız olanlardır. Toplum neyin model alınıp alınmayacağını belirlediği için eğitim değerlidir (Ryan,1996, akt. Demirel, 2009).

"Eğitimin amaçlarını gerçekleştirecek en önemli kurumlar okullar olduğu için, okulların yönetilmesi, eğitimin yönetilmesi açısından çok önemlidir. Eğitim yönetiminde en güç sorun, öğrencide oluşturulacak niteliklerin belirlenmesidir. "Öğrenci, hangi davranışlarla donanık olarak yetiştirilmelidir? Öğrenci geçmişin değerlerini mi yoksa gelecek yaşam için mi yetiştirilsin?" tüm bunlar ayrıntılı olarak araştırılmalıdır" (Başaran 2000; s. 15).

"Okul yöneticisi, her çocuk, öğretmen ve sınıf için her duruma uygun statik bir politika uygulayan ne siyasal bir kişidir ne de mesleki rehberlik yapan kişidir. Okul yöneticisi, en sıcak yerde çalışmaktadır. Okul yöneticisi, çocuk, öğretmen ve bütün okul personeli için verdiği keyfi karalardan vicdani bir sorumluluk duyacaktır" (Çelik 2003, s. 104). Okul yöneticileri, okul içerisindeki ahlaki ölçütler geliştirmelidir. Okullarda ahlaki gelişimin yönetilmesinde, yöneticinin bu konuda takınacağı tutumlar önemlidir. Bu nedenle Çelik (2003)'in de belirttiği gibi şu ölçütlere önem vermek gerekir.

1. Okul yöneticileri evrensel, ahlaki ilke ve değerlerin öğretiminde, eğitim etkinliklerinin planlanması ve uygulanmasındaki rolünün önemi.
2. Okul içerisinde gerekli görüldüğü ahlaki ölçütleri geliştirmek.
3. Aile ve kurumlar arasında koordinasyon sağlamak.
4. Bütün bireysel hakları, insan haklarını ve vatandaşlık haklarını koruma ve bu haklara uygun ilkeleri desteklemek.

5. Politik, sosyal, dini ve ekonomik alanda kişisel kazanç sağlayıcı davranışlardan kaçınmak.
6. Ahlak bir rol model geliştirmek.
7. Okulda olumlu bir ahlak kültürü oluşturmak.

Karakter eğitiminde okul, okulun öz değerlerini belirleyecek bu ortak değerleri öğretmek ve öğrencilerin yaşamlarında pekiştirmek için çalışır. Hangi karakter özelliklerinin güçlendirilmesi gerektiğine ilişkin ortak bir görüşün geliştirilmesi için uzlaşma sağlanmalıdır (Haynes,1994, akt: Demirel, 2009). Bir bütün olarak okul ortamı ve okul içi etkileşim alanları değerler için bir sosyalleşme ortamı yaratmaktadır (Balcı & Yelken, 2010). Okulda uygulanan değer eğitimi yöntemleriyle ailenin değer eğitimi yöntemleri tutarlı olmalıdır. Çünkü kişilik özelliklerinin şekillendiği süreçte öğrenciler aileleri ve öğretmenlerinin davranışları arasında tutarsızlık yaşadıklarında bu durumdan olumsuz etkilenebileceklerdir (Yiğittir, 2010).

8.AHLAK VE AHLAK EĞİTİMİ

Değerler eğitiminde ahlak eğitiminin önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir (Campau, 1998; akt. Tay, Durmaz, Şanal, 2013). Ahlak, belli bir toplumun, belli bir döneminde geçerli bireysel ve toplumsal davranış kurallarının bütünüdür (Güngör, 2003). "Ahlak gelişimi ise çocukların belirli davranışları "doğru" ya da "yanlış" olarak değerlendirmelerine rehberlik eden ve kendi eylemlerini yönetmelerini sağlayan ilkeleri kazanmaları süreci biçiminde ele alınmıştır. Bu süreç toplumun tüm değerlerine kayıtsız şartsız edilgen bir uyma değil, topluma etkin bir uyumu sağlamak için değerler sistemi oluşturmadır" (Ulusoy, 2005, s. 21).

"Ahlak bütün toplumu ayakta tutan değerler sistemidir. Ahlaki değerlerin hiçe sayılmaları en başta toplum denilen sosyal birliği ortadan kaldırır. Bu olmayınca da hiçbir değer sisteminin ayakta durması mümkün değildir. Herkesin kendi çıkarları uğruna uğraştığı ve başkalarını düşünmediği bir toplumda ne sanat hayatından, ne ekonomik ne de sosyal hayattan söz edilebilir" (Akbaş, 2008, s. 21).

Çocuklar dünyaya geldiğinde kalpleri saf ve temizdir. Nasıl oluyor da bu saf ve temiz kalplar ilerde başkalarına zarar verebilen, insanlar tarafından istenmeyen, beğenilmeyen davranışlar sergileyebiliyorlar. Toplumun istediği ve istemediği davranışları önlemede görev ahlak eğitimine düşmektir (Ulusoy, 2007). "Ahlak kuralları da doğuştan değil sonradan kazanılan değerlerdir. Çocuk doğduktan sonra, ahlak kurallarını önce sezer, sonra anlamaya başlar ve daha sonraları yorumlamaya ve uygulamaya çalışır. Bu da eğitim süreci ile gerçekleşir. Buna göre çocuğun ahlak kurallarına uyması bir eğitimin sonucudur" (Binbaşıoğlu, 2000, s. 221). "Kant' a göre insanın ahlak eğitimi, çocuğa uyması gereken kuralları baskıya, korkuya dayalı olarak değil, anlamaya açıklamaya ve benimsemeye dayalı olarak öğretmesi gerekir. Ancak böyle bir ahlak eğitimi çocuğa sağlandığı taktirde, çocuk bilinçli ve ahlaklı eylemler gerçekleştirebilecek ve eğitilmiş sayılabilecektir" (Yayla, 2005, s.85).

"Evde başlayan ahlak eğitimi okulda da sürer. Ancak bu ahlak dersleri yoluyla değil, öğretmenlerin örnek davranışlarıyla sağlanır" (Yörükoğlu, 2000, s. 228). "Öğretmenlerin kişilik özellikleri, öğrencileri ele alış biçimine yansır. Kullandığı disiplin yöntemlerinde, ödüllendirdiği veya cezalandırdığı bir davranışta öğretmenin kişilik özelliklerini görmek mümkündür" (Yavuzer, 1999, s. 168). "Ahlaki gelişim, kişilik gelişiminin en önemli ögelerinden biri olup çocuğun toplumsallaşma süreci içinde neyin iyi, neyin kötü olduğu konusunda bir bilinç geliştirilmesiyle ilgilidir. Ahlaki gelişimle birlikte kişinin, toplumun kuralları ve gelenekleri çerçevesinde kendini denetleyebilmesi beklenir. Kişi, toplumsal kurallara uygun bir şekilde kendini denetleyebiliyorsa içten denetimli; çevresindeki kişilerin etkisiyle karar veriyorsa, dıştan denetimli bir ahlaki gelişim göstermektedir. Bir sınıftaki öğrenciler öğretmen sınıftayken kurallara uyuyor, öğretmen ayrıldığında uymuyorlarsa bu onların dıştan denetimli olduklarını göstermektedir. Öğrenciler öğretmenin varlığına bağlı olmaksızın, gerekli olduğunu düşündükleri için kurallara uyuyorlarsa içten denetimli bir anlayış gösterirler" (Selçuk, 2000, s. 110).

Kirschenbaum (1995) göre ahlak eğitimi genç insanlara iyi ahlaklı olmak ile ilgili bilgi, inanç, tutum ve davranış becerisi kazandırır. İyi, güzel, nazik kısacası ahlaklı olmayı öğretmeye çalışır. Ahlaki eğitimin amacı, insanların ahlaki değerleri bilmesi ve değerleriyle tutarlı davranışlar ortaya koymasıdır (Akbaş, 2008).

Psikolojinin gelişmesiyle birlikte ahlak; bir öğrenme ve gelişme konusu haline gelmiştir. Ahlak problemini inceleyen psikologların çoğu, bu gelişmenin her biri öncekileri içinde bulundurmakla beraber onlardan ayrılan ve daha üst bir düzey oluşturan aşamalar halinde ilerlediğini iddia etmişler ve çeşitli kuramlar ortaya koymuşlardır (Aydın, 2003).

9.AHLAKİ GELİŞİM TEORİLERİ

Ahlak gelişimi kuramlarının eğitim açısından doğurguları; küçük çocukların bilişsel yapıları, kuralları ve ahlak ilkelerini anlamaya yeterli değildir. Bu nedenle, onlarla kuralları soyut semboller olan sözcüklerle tartışmak yerine, kuralları birlikte uygulayarak, yaşayarak benimsetmek gerekir. Kuralların nedenleri onların anlayabilecekleri şekilde eylemlerle ve somut yollarla açıklanmalıdır. Ana-baba ve öğretmenler, her şeyden önce söylediklerini kendileri uygulayarak iyi birer model olmalıdır. Öğretmenler, gerek ilköğretimin ilk yıllarında, gerekse ergenlik döneminde çocukların hazır bulunuşluk düzeylerine uygun bazı gazete, televizyon haberlerini, gerçek ya da yapay durumları ele alarak tartışmalarını sağlamalıdırlar (Senemoğlu, 1997)

9.1.Sosyal Öğrenme Teorisi

"Sosyal öğrenme kuramı, ahlak gelişimi mekanizmasının diğer davranış kazanma mekanizmalarına benzer olduğunu kabul etmektedir. Öğrenme, model alma ve taklit, söz konusu öğrenme mekanizmasının temel kavramlarıdır. Doğru-yanlış değerlerinin ve standartlarının içselleştirilmesinin psikoanalitik teorideki özdeşleşme sürecine benzer taklit süreci ile gerçekleştiği kabul edilir. Sosyal öğrenme kuramcıları, özdeşleşmenin bireyin davranışlarının model ve modelin davranışları ile uygunluk gösterdiği durumda gerçekleştiğini değerlendirmiştir" (Yeşilyaprak, 2004, s. 33).

"Sosyal öğrenme teorisi, insanın doğuştan ne iyi ne de kötü özellikler getirmediğini kabul eder. Toplumda geçerli yargılar şartlanma ve modellenme yöntemi ile öğrenilir" (Kuşin, 1999, s. 35).

"Çocuk bir şahsı model alarak gözler ve taklit eder. Önceden bilmediği herhangi bir şeyi nasıl yapacağını bir modelin davranışlarını gözlemleyerek öğrenebilir. Sosyal öğrenme teorisinde, çocuğun ahlak gelişimin belirleyen kültürel normların doğru ve yanlış değerler olarak içselleştirilmesidir. Bu yaklaşıma göre değerler görecelidir ve bireyin doğup büyüdüğü kültüre bağlıdır" (Çağdaş ve Seçer, 2002, s. 106-107). Çocuğa sağlanan sosyal öğrenme yaşantıları ve çocuğun örnek olarak gördüğü modeller, büyük ölçüde, karşılaştığı kişiler ve durumlar karşısında nasıl davranacağını etkiler (Aral, Bulut, Baran ve Çimen, 2001).

9.2.Davranışçı teori

"Davranışçı teoriye göre ahlaki yargılar, bireyin dışındaki etkenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Onay gören ve pekiştirilen davranışlar doğru, hoş görülmeyen cezalanan davranışlar ise yanlış olarak kabul edilmektedir" (Akman ve Erden, 1998, s. 11). "Birey ahlaki yargıları şartlanma yolu ile kazanmaktadır. Örneğin, bir çocuk resim yaptığında ödüllendiriliyorsa, bu davranışı doğru görecek ve yapmaya devam edecektir. Hoş görülmeyen davranışlar ise yanlış olarak kabul edilecektir" (Selçuk, 2000, s.110). Çocuk davranışları etiketleyerek nelerine yapıp yapamayacağına karar verir. (Çağdaş ve Seçer, 2002).

9.3.Piaget ve Ahlak Gelişimi

"Piaget, çocukların ahlak gelişimlerini anlamada kuralları nasıl yorumladıklarını öğrenmenin önemli olduğunu düşünmüştür. Çocukların ahlak gelişim özelliklerini onların oyunlarını gözlemleyerek açıklamaya çalışmıştır. Piaget, çocuğun bilişsel gelişimi ile ahlaki yargıları arasında ilişki olduğuna inanmaktadır" (Senemoğlu, 1997, s. 68).

Piaget, ahlak gelişimini, kural, yasa ve daha yüksek ilkelerin öğrenilmesini içeren bilişsel bir yaklaşımla incelenmişlerdir. Piaget'e göre, çocukların ahlak gelişimlerini anlamada, kuralları nasıl yorumladıkları önemlidir. Ona göre, okul öncesi dönemde, çocuklarda kural kavramı olmadığından, bu dönemde ahlak söz konusu değildir. Bu nedenle ahlak gelişimi çocuğun işlem öncesi dönemden, somut işlemler dönemine geçtiği

altı yaşa kadar başlamaz. Piaget, 6-10 yaş arasındaki çocukların kuralları izlemede sık sık tutarsızlık göstermekle birlikte kuralları kabul ettiklerini belirlemiştir. Bu yaş çocukları, kuralların yüksek bir otorite tarafından konduğunu ve değiştirilemez olduğunu düşünürler. Çocuklar 10-12 yaşa kadar kuralları bilinçli olarak kullanamaz ve izleyemezler. 10-12 yaşlarda, artık çocuklar, oyunu aynı kurallarla oynayabilir; kuralların oyuna yön vermek ve oyuncular arasındaki anlaşmazlıkları en aza indirmek için konulduğunu anlayabilirler. (Senemoğlu, 1997). "Piaget'in çocukların yaşlarına bağlı olarak, yargılama sistemlerinde ortaya çıkan değişmelere ilişkin gözlemleri ahlak gelişimi dönemlerini belirlemeye yöneltmiştir. Piaget "öyküler" kullanarak çocukların akıl yürütme biçimlerini incelemiştir" (Erden ve Akman, 1998, s. 127). Piaget'ye göre okulöncesi dönemde çocuklarda kural kavramı olmadığından, bu dönemde ahlak söz konusu değildir. Bu nedenle ahlak gelişimi, çocuğun işlem öncesi dönemden, somut işlemler dönemine geçtiği 6 yaşa kadar başlamaz " (Senemoğlu, 1997, s.69).

9.4.Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı

"Piaget, ahlaki gelişimi bir inşa süreci, Kohlberg ise evrensel ahlaki evrelerin keşif süreci olarak görmektedir. Ayrıca, Piaget anlattığı hikâyelerden eylem ve düşünce arasında bir ayrım gözetmezken, Kohlberg deneğin zihnindeki çatışmaları anlamaya yönelik hipotetik hikâyeler anlatmaktadır. Bu amaçla, çocukların ve yetişkinlerin ahlaki yapılarını ortaya koyacak ahlaki ikilemlerden yararlanmıştır" (Selçuk, 2000, s.112) "Kohlberg'e göre ahlak, hak haksızlık, doğru yanlış, iyi kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi ve bu kararlar doğrultusunda bulunmayı kapsayan bilinçli bir yapıdır "(Çiftçi, 2003, s. 50).

"Ahlaki düşünmenin farklı düzeylerinde toplam üç düzey ve her düzeyde ikişer basamaktan altı basamak vardır. İlk önce maddi ve kendi davranışının yarar getirici sonuçların kodlanmasına odaklanır; sonra kişiler arası ve toplumsal beklentilerle özdeşleşir ve nihayet kişilerin kendi ahlaki prensiplerini kullandıkları bir düzeye ulaşır bu gelişim süreci evrensel ve de kendi akış sırası içinde değişmez olarak kabul edilmiştir" (Çiftçi, 2003, s.53). " Kohlberg kişinin içinde bulunduğu düzeyi saptamak için, bir sorunla karşılaştığında bulunan çözüm ile değil, çözüme varılırken gözlenen akıl yürütme süreci ile ilgilenmiştir" (Erden ve Akman, 1998, s.118). Senemoğlu (1997) Kohlberg, çocukları

oyunlarında gözleyerek değil, çocuklara ahlaki ikilemleri kapsayan belirli durumlar vererek onlara bu durumlarda nasıl tepkide bulunacaklarını sorarak yürütmüştür.

"Bir kurum olarak okul, çocuklara ahlaki değerleri kazandırmalı mı? Yoksa ahlaki değerler sadece ailede mi verilmeli? Bu soru, eğitim sistemlerinin temel sorunlarından biri olmuştur. İnsan gelişiminin, bilişsel, psiko-motor ve duyuşsal olmak üzere üç yönü olduğu kabul edilirse, duyuşsal gelişimin önemli bir boyutu olan ahlaki gelişim açısından kritik bir dönemdir. Günümüzde özellikle büyük şehirlerdeki aileler, çocuklarının eğitimi konusunda çok fazla bir etkiye sahip değildir" (Selçuk, 2000, s. 109). "Öğretmenler için en önemlisi ne öğrettikleri değil, insan olarak nasıl bir örnek teşkil ettikleridir. Dersler unutulduktan sonra akılda kalan budur. Öğretmen olmak anne-baba olmak gibidir. İstediğiniz kadar sözler verin veya destek olun, eğer siz o değerleri bünyenizde taşımıyorsanız, hepsi anlamsız kalır" (Grdner,1997; akt: Selçuk, 2000, s. 118).

10.PROGRAMDA KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı eğitim programları çerçevesinde, bir karakter eğitimi programı yer almamaktadır. (Gökçek, 2007; Yıldırım, 2007; Çağatay, 2009; Aslan, 2011). Ancak Milli Eğitim Temel Kanunu incelendiğinde Türk milli eğitim anlayışının temelinde değer, ahlak ve karakter eğitiminin yer aldığını görürüz. Bu çerçevede, 24.06.1973 tarihinde resmi gazete yayınlanan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunun genel amaçları şu şekilde özetlenebilir. Türk Milli Eğitimin genel amacı; Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları incelendiğinde; "Bütün bireyleri: Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek" ve "beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmek" ifadelerine yer verilmektedir. Ayrıca ilköğretimin amaç ve görevleri Milli Eğitimin genel amaçlarına temel ilkelerine uygun olarak şu şekilde belirtilmiştir. İlköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; "Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak" ve

"onu milli ahlak anlayışına uygun yetiştirmek; Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime" hazırlamaktır (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html).

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin karakter eğitimindeki değerleri desteklediği söylenebilir. Karakter eğitimiyle ilgili doğrudan ilişkili dersler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve içeriğinde vatandaşlık, sorumluluk gibi değerlere yer veren Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve Türkçe dersleridir. Fakat bu dersler tam olarak karakter eğitiminin alternatifi sayılmaz. Bu nedenle karakter eğitimi, açık ve örtük olarak planlanmalıdır. Karakter eğitimine temel olan değerler, örtük program içersinde kazandırılmaktadır. 2005 Eylül ayından itibaren uygulamaya giren yeni ilköğretim programında değerler, ders planlarının kazanımlar ve beceriler kısmına eklemiştir. Programda, disiplinlerarası yaklaşımla dersler arası kazandırılması hedeflenen değerler ile belirlenmiştir. Özellikle Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Halk Kültürü ve Trafik ve İlkyardım derslerinde değer kazanımı öne çıkarılmaktadır. (Çağatay, 2009).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında; *adil olma, bağımsızlık, bilimsellik, dayanışma, duyarlık, çalışkanlık, sağlıklı olmaya önem verme, aileye önem verme, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik, dürüstlük estetik saygı ve sevgi* değerleri vurgulanmaktadır. Hayat bilgisi öğretim programında; *öz saygı, özgüven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme* değerlerini geliştirme amaçlanmıştır (TTK, 2009). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık, Türkçe ve Sosyal Etkinlik gibi derslerin programlarında benzer değerlerin yer aldığı görülmektedir (Gündoğdu, 2010).

Ülkemizde bazı özel okulların rehberlik birimleri tarafından hazırlanan karakter eğitimi programlarının tamamen kendi kişisel çabaları ile var olduğu söylenebilir (Gökçek, 2007, s.35-36; Çağatay, 2009).

"Birçok ülkede karakter eğitimi programları tüm okullarda uygulanmaktadır ve eğitim politikaları da karakter eğitimini desteklemektedir. Karakter eğitimine yardımcı olmak için çeşitli internet siteleri ve materyaller bulunmaktadır. Türkiye'de ihtiyaç

duyulan bir kavram olmasına rağmen henüz program geliştirme çalışmalarına tam anlamıyla başlanmamıştır" (Çağatay, 2009, s.24). Görülüyor ki; Türk Milli Eğitimi Temel Kanunu'nda ve derslerin programlarında karakter eğitimiyle ilgili pek çok madde bulunmasına rağmen, Türkiye'de ayrı bir karakter eğitimi programı yoktur (Gündoğdu, 2010).

Okulun, eğitim ve öğretimin hedefleri ve değerleri ile öğrencilerin hedef ve değerleri arasındaki ilişkinin tutarlılık düzeyi hedeflere ulaşma düzeyini etkiler. Okulun verdiği değerler ile sosyal değerler arasındaki çelişki, öğrencilerin kişilik bütünlüğü üzerinde etkilidir (Ertürk, 1982; Varış, 1978; akt: Turan & Aktan, 2008). Okullarımızda öğrencinin davranışlarını, bireysel gelişimini, karakter gelişimini sağlayacak, güçlendirecek bir eğitim programına ihtiyaç vardır.

11.OKULLARDA ÖRTÜK PROGRAM

Eğitimin amacı, öğrencilerin sadece ders kazanımlarıyla entelektüel yeterliliğini değil, duyuşsal kazanımlarla karakter gelişimini ve ahlaki yeterliliğini de besleyebilmek; bilgiyi yüksek kimlik ve kişilik gelişiminin gerektirdiği düşünce süzgeçlerinden de geçirerek, doğru ve yerinde kullanabilen bir profilin yetişmesine rehber olmaktır. Çünkü eğitimli insan, sadece zihinsel performansı ve kapasitesiyle değil yansıttığı değer yargılarıyla da yaşadığı toplumun aynası durumundadır. Bu da eğitimin rotasını belirleyen program geliştirme faaliyetlerinin, öğrenenin sadece entelektüel bir değer değil, sosyal bir değer, bir insan olma mantığının üzerinde temellenmesiyle mümkün olabilir (Kuş, 2009).

"Eğitim etkinlikleri, öğrenci davranışlarında istendik değişmeler meydana getirmek için planlı ve programlı bir biçimde gerçekleştirilir. İstendik davranış değişikliğinin gerçekleştirilmesi için hazırlanan eğitim programında, öğrenciye kazandırılması düşünülen özelliklerin neler olduğu, nasıl kazandırılacağı, kazandırılıp kazandırılmadığının nasıl belirleneceği ve değerlendirileceğine ilişkin öğeler tasarlanır. Bir eğitim programı, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönden gelişimini sağlayacak nitelikte tasarlanmalıdır. Ancak eğitim programında tasarlananlar ile gerçekte yaşanılanların farklılık gösterebileceği göz ardı edilmemelidir. Bu durum her okulun yazılı ve açıklanmış

resmi programının yanında yazılı olmayan örtük programının da olduğu düşüncesine götürmektedir" (Tuncel, 2007, s. 43). "Okullarda, öğrencilere doğrudan ve dolaylı yollarla birçok iletiler sunulmaktadır. Bu iletilerden formel program içeriğinde yer alanlar açık ve bilinçli bir şekilde öğretilirken örtük program kapsamındakiler gizli ve bilinçsizce gerçekleştirilmektedir"(Tezcan, 2005, s.185). "Örtük programın, ders dışı etkinlikleri de içine alan çok geniş bir kullanım alanı olmakla birlikte genel olarak öğrencilerin resmi program dışındaki kaynaklardan edindikleri bilgi, tutum ve değerler bu ifade kapsamında ele alınmaktadır" (Tezcan, 2005, s.177). "Bu nedenle örtük program daha çok okulun yazılı olmayan iletilerini içermektedir. Okulun yazılı olmayan ve herkesten onlara uygun hareket etmesini beklenen gelenek görenek ya da kurallarından oluşan örtük program, öğrencilerin toplumun ortak tutum ve değerlerini öğrenip içselleştirmelerinde önemli bir rol oynamaktadır" (Öztürk, 2007, s.131).

"Örtük programın öğeleri, okuldaki bireylerin sahip olduğu değerler, inançlar, tutumlar ile okuldaki işleyişin önemli birer parçası olan norm ve kurallar, tören ve ritüeller ve kişilerarası iletişimin niteliğidir" (Sarı, 2007, s. 37). "Eğitim literatüründe, çok geniş bir içerikte ele alınan örtük programın kapsamını, Eisner (1985), toplantılar, kıyafet düzenlemeleri, öğrenciyi izleme ve diğer bütün kültürel özellikleri aracılığıyla okulun öğrencilere dolaylı olarak öğrettiği her şey olarak belirlemektedir" (Burniske, 2000: akt. Sarı, 2007,s.18). Bacanlı (2006)' da, örtük programın; formal programın aksine sadece sınıf içi etkinliklerle değil tüm eğitim etkinlikleriyle ilgili olduğunu, tahta, kürsü, tuvalet, koridor düzeni, bahçe, bahçedeki çiçekler, okuldaki hizmetliler, sınıf öğretmeni (ders işleyiş biçimi, sınıfta oluşturduğu ortam, giyim-kuşamı, kullandığı kelimeler vb.), diğer sınıf öğretmenleriyle etkileşime geçtiği her şeyle ilgili olarak ortaya çıkabileceğini, tutum, tavır, kendine güvenen, başkalarına saygı gibi daha ziyade duyuşsal tutumlar üzerindeki etkisiyle kendini gösterebileceğini ifade etmektedir.

"Demirel (2007)'e göre örtük programlar zaman, olanaklar ve materyalleri içeren örgütsel boyut, öğretmen-öğrenci, öğretmen-yönetici, öğretmen-ebeveyn ve öğrenci-öğrenciler arasındaki iletişimleri içeren ilişkisel boyut ve politikalar, alışılmış işlemler, öğrenci ve toplum için ders dışı faaliyetleri içeren kuramsal boyutu kapsayacak nitelikte düzenlenmelidir" (Demirel, 2007, s.7). "Paykoç (2007)'a göre, örtük program duyuşsal gelişimin ve değerlerin doğal sürecini destekleyen önemli bir alandır. Örtük program

doğası gereği informal, dolaylı ve deneyimsel olduğu için bireylerin duyuşsal özellikleri üzerinde oldukça etkilidir. Öğrencilerin duyuşsal özellikleri sadece okulda şekillenmemekte birlikte, okulda geçirdikleri yaşantılar, öğretmen-öğrenci davranışları, etkileşimde bulundukları kişiler, eğitim durumlarında yer alan etkinlikler ve bireye sağlanan olanaklar duyuşsal özelliklerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda örtük programa öğretmen- öğrenci ve öğrenci-öğrenci etkileşimi açısından odaklanılmıştır" (akt. Tuncel, 2007, s.45).

Doğanay (2006), değer eğitiminin genel amaçları arasında her zaman yer almış ancak nasıl öğretileceği belirtilmediği için eksik kalmış, planlı olarak değil ancak az da olsa örtük bir şekilde formal eğitim içinde görülebilen bir alan olduğunu belirtmektedir (Doğanay, 2006). Yapılan araştırmalar örtük program kapsamındaki uygulamaların öğrencilerin değerleri edinmeleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Bailey,1978; Carr ve Landon, 1999; Doğanay, 2009; Gordon, 1986; Kohlberg, 1983; Ryan, 1993, akt: Ekşi ve Katılmış, 2011).

"Yapılan araştırmalar örtük programın öğrencilerin kişisel uyum becerilerini keşfetmede ve geliştirmede destekleyici, duyuşsal özellikler kazandırmada etkili olduğunu göstermektedir. Örtük program öğrencilerin kendilerini geliştirmelerinde formal eğitim programından daha gerçekçi olabilmektedir" (Tuncel, 2007, s. 43). Örtük programla resmi program arasındaki farklılıkları en aza indirmek için resmi program düzenlenirken örtük program öğeleri de dikkate alınması gerekir (Kesici ve Türkoğlu, 2012).

11.1.Örtük Program ve Öğretmen Davranışları

"Eğitimin gerçekleştirilmesinde eğitim kurumundaki birincil görevi yerine getiren bireyler olan öğretmenlerin eğitime karşı geliştirdikleri bakış açıları ve ortaya koydukları mesleki uğraş ve performans o kurumdaki eğitim anlayışının niteliğinin en önemli göstergesidir. Bu bireysel emek, kurumun eğitim kültürünün de temel taşıdır. Bu nedenle bir okulda müfredat ile öğretmen arasında sağlam ve yakın bir ilişki vardır. Bu ilişki nedeniyle denilebilir ki müfredat öğretmendir ya da öğretmen müfredattır" (Cincioğlu, 2011, s. 58)

Yüksel (2004)' in konu ile ilgili yaptığı literatür incelemesinde öğrencilerin program dışında üç temel kaynaktan öğrendikleri örtük programın kapsamını oluşturmaktadır (Martin, 1976; Saylor, Alexander & Others, 1989; Eisner, 1992; Vallance, 1993; Ryan, 1993; Mc Cutcheon, 1997; Demirel, 1999; Teczan, 2003; akt. Yüksel, 2004). Bu üç temel kaynak; okulun idari ve örgütsel araç ve düzenlemeleri, okul ve çevre arasındaki etkileşimler ve sınıf iklimidir. Örtük program kapsamında konumuzla ilgili olarak sınıf iklimi üzerinde duracağız. Bu kısımda öğretmenlerin görüş ve beklentileri, sınıftaki öğretmen davranışları, önyargıları, öğrenci özellikleri, sınavlar ve öğrencinin başarılı olması ölçütleri vb. yer almaktadır (Yüksel, 2004).

Öğretmenlerin yetiştirdikleri öğrencilerde bulunmasın istedikleri; ancak resmi programlarda ya da okulun yazılı belgelerinde belirtilmeyen özellikler örtük program kapsamında değerlendirilebilir. Sınıftaki örtük programın oluşmasında etkili olan temel öğelerden biri öğretmendir. Öğretmenlerin resmi programlarda belirtilenlere yönelik öğrenciler yetiştirmeleri beklenirken programlarda belirtilenlerden farklı öğrenmelere sahip öğrenciler yetiştiği bilinmektedir. Öğrencilerin, resmi programlarda belirtilenler dışında öğrenmeler edinmelerinde öğretmenlerin ideolojik, toplumsal, ekonomik, kişisel nitelikler vb. bakımından öğrencilerde bulunmasın istedikleri özelliklerin çok önemli olduğu ifade edilebilir. Bu uygulamalar bazen resmi programlarla tutarlılık gösterebilirken bazı durumlarda göstermemektedir. Bazı durumlarda da öğretmen, resmi programlarda belirtilen özellikleri kazandırmaya çalışırken sahip olduğu düşünce sistemiyle öğrenci davranışlarını etkilemekte ve onların programlarda belirtilmeyen öğrenmeler edinmelerine neden olabilmektedir. Resmi programlarda belirtilen demokrasiyle ilgili özellikleri öğrencilere kazandırmaya çalışan öğretmenlerin söylemleriyle davranışları tutarsızlık gösterebilmektedir. Öğretmen sınıfta insanların kendilerini etkileyecek yasaların çıkarılmasında etkili olması gerektiğini, bunun için de demokrasinin iyi bir sistem olduğunu anlatıyor; ancak sınıftaki kararları tek başına alıyorsa, örtük program devreye girmektedir (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2004; akt: Veznedaroğlu, 2007)

.

Öğretmenler öğretme-öğrenme sürecinde görüş, inanç, değer ve beklentilerini gerek açıkça, gerekse örtük bir şekilde öğrencilerine iletirler. Öğretmenler ders anlatırken resmi programda olanları aynen anlatmazlar. Anlatırken kendi görüş, düşünce ve anlayışlarını yansıtırlar. Bu aşamada resmi programla da çelişirse öğretmenin görüşünden oluşan resmi

program devreye girer. Üstelik örtük program öğrenciler üzerinde resmi programdan daha fazla etki yapmaktadır. Öğretmenler öğrencilerinin öğretmene karşı çıkmama, saygılı davranma, pasif olmama vb. beklentilerine uygun davranıp davranmamaları da örtük programın unsurları arasındadır. Bu davranışları düzeyi de öğretmenden öğretmene göre değişir. Öğretmenler öğrencilerden talep ettiklerinin bazılarının farkında, bazılarını ise farkında değildir. Öğrencilere bu taleplerinin nasıl gerçekleştirileceğini yaşantı içerisinde öğretmenlerin söylediklerinden ve davranışlarından çıkarımlarda bulunarak ve deneyerek öğrenirler (Yüksel, 2004). Böylelikle öğrenciler, resmi programlarda belirtilenleri değil, öğretmenlerin kendilerine ilettikleri değerleri öğrenmiş olurlar. Konuları işlerken verilen ve resmi programlarda belirtilmeyen mesajlar, öğrencilerin beklenenlerden farklı öğrenmeler edinmelerinde etkili olabilirler (Veznedaroğlu, 2007).

Ballantine (1985), öğretmenlerin çok fazla tepkiler gösterdiği durumların, öğrencilerin başarısızlıklarına değil, sınıfa geç gelme, kendisinin söylediğini yapmama, sınıfta çok gürültü yapma vb. hareketleridir. Öğretmenin sınıfta koyduğu kurallara uygun hareket eden öğrenciler entelektüel düzeyleri düşük olsa bile başarılı olabilmektedir (akt. Yüksel, 2004). Myles ve Simpson (2001), örtük program kapsamına giren sınıf kuralları vardır hatta kuralların öğretmenden öğretmene farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Örneğin bir öğretmen parmak kaldırmadan konuşmaya çok kızarken diğeri kızmayabilir. Öğrenciler bu kurallara yaşantı ve gözlemler sonucu hangi öğretmenin nasıl bir örtük programa sahip olduğunu öğrenirler (akt: Veznedaroğlu, 2007). Kuralların uygulanmasındaki eşitlik ve adalet sistemi de öğrencilerin örtük program aracılığıyla çeşitli öğrenmeler edinmelerine neden olabilir. Sınıftaki bazı öğrenciler kurallara uymadı diye cezalandırılıyorken bazılar cezalandırılmıyorsa ya da bazıları kurallara uyduğu için ödüllendirilirken bazıları ödüllendirilmiyorsa öğrencilerin eşitlik, adalet gibi değerleri öğrenmeleri beklenemez. Sınıf yaşantısı sürecinde öğretmenin hangi kuralların uygulanmasından ödün verdiği ve hangilerinden ödün vermediği de örtük programla ilgili ipuçları sağlayabilir. Çünkü bunlar, öğretmenin sınıfta gerçekte hangi kuralları önemsediğini, hangileri önemsemediğini ortaya koymak açısından önemlidir. Öğretmenin hangi kuralların uygulanmasından ödün verebildiğini öğrenen öğrenciler, buna uygun davranıp sınıf yaşantısı sürecinde istenmeyen bazı davranışları gösterebilirler. Örneğin öğretmen, söz almadan konuşmayı bir kural olarak beklediğini belirtmesine rağmen, sınıfta bu davranışa müsaade ediyorsa ya da bu davranış karşısında tepki göstermiyorsa,

öğrenciler başkalarının haklarına saygı duymamayı ve kendilerine söz verilmese bile konuşmayı öğrenebilir (Veznedaroğlu, 2007).

Öğretmenlerin iyi ve kötü öğrencileri nasıl algıladıkları da örtük program hakkında önemli ipuçları sağlayabilir. Öğretmenlerin iyi ve kötü öğrencileri tanımlarken kullandıkları ifadelerin, onların sınıf yaşantısı sürecinde gerçek beklentilerini ortaya koymak bakımından oldukça önemli olduğu söylenebilir. Örneğin öğretmen, haklarını arayan ve düşüncelerini savunan öğrenciler yetiştirmeyi beklediğini belirtmesine rağmen, sınıfta öğrencilerden kendilerine karşı çıkmamalarını, dediklerini doğru olarak kabul etmelerini bekliyorsa ve böyle davranan öğrencileri de iyi olarak nitelendiriyorsa, öğretmenin iyi öğrenci algısının, söylediği beklentileriyle çeliştiği ifade edilebilir. Holt'un (1971) da belirttiği gibi, öğrenciler sınıfta arkadaşlarının yanında küçük düşmemek, dolayısıyla öğretmenin otoritesini kendileri üzerinde kullanmasını engellemek için onun istek ve beklentilerine uygun davranabilirler. Bir başka deyişle, öğretmenin iyi ve kötü öğrencileri nasıl tanımladığını öğrenen öğrenciler, onun gözünde iyi olabilmek ve herhangi bir yaptırımla karşılaşmamak ya da ödüllendirilmek için bu tanımlamada yer alan özelliklere uygun davranma yolunu seçebilirler. Bu anlamda ele alındığında, öğretmenin iyi ve kötü öğrencileri nasıl tanımladığının sınıfta oluşan örtük program öğelerini belirlemek açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir (akt: Veznedaroğlu, 2007).

Öğretmenlerin başarılı ve başarısız öğrencileri nasıl algıladıkları da örtük program hakkında ipuçları sağlayabilir. Öğretmenin başarılı öğrenciye yüklediği özellikleri fark eden öğrenciler, onun tarafından başarılı olarak tanımlanmak için bu özelliklere uygun davranmaya başlayabilir ve resmi programlarda belirtilmeyen öğrenmeler edinebilirler. Örneğin öğretmenin, başarılı öğrencilere yüklediği sorulara doğru yanıt verme özelliğini fark eden öğrenciler, doğru yanıtı bildiklerini gösterebilmek için diğerlerinin haklarını çiğnemeyi, kurallara uymamayı ve diğerleriyle rekabet etmeyi öğrenebilirler (Veznedaroğlu, 2007).

Her öğretmen bazı beklentilere sahiptir ve bu beklentilerini öğrenme-öğretme sürecinde açık ya da örtük biçimde belirtir. Genelde bu beklentiler öğretmene karşı çıkmama, öğretmenin dediklerini yapma, söylediklerini doğru kabul etme ve sorgulamama, saygılı davranma, sıra bekleme gibi şeyleri içermektedir (Yüksel, 2004).

Öğretmenlerin düzenledikleri etkinlikler, kullandıkları yöntem ve teknikler, sordukları sorular gibi sınıf içi uygulamalarıyla beklentileri arasındaki tutarlılık da sınıfta oluşan örtük program öğeleri hakkından önemli ipuçları sağlayabilir. Örneğin öğretmen, öğrencilerden eleştirel ve yaratıcı düşünmelerini beklediğini belirtmesine rağmen, sınıfta sadece anlatım yöntemini kullanıyorsa, beklentilerle uygulamalar arasındaki bir tutarsızlıktan söz edilebilir. Böyle bir uygulama sonucunda da öğrenciler arasında kendilerinden beklenenlerin eleştirel ya da yaratıcı düşünme değil, öğretmenin anlattıklarını dinleme olduğu mesajını alabilirler (Veznedaroğlu, 2007).

Meighan (1994)' e göre öğretmenlerin öğrencilerinin cinsiyetleri, ırkları, kökenleri hatta isimleri hakkında ön yargıları vardır. Sınıfta yürütülen faaliyetlerde bu önyargılardan etkilenir. Örneğin erkek öğrencilerin çalışkan olduğunu düşünen sınıfta erkek öğrencilerin daha başarılı olduğu buna karşılık kız öğrencilerin çalışkan olduğunu düşünen sınıfta kız öğrencilerin başarılı olduğu bulunmuştur (Yüksel, 2004).

Öğretmen, öğrencilerin işbirliği içinde çalışmalarını, birbirine saygı ve hoşgörülü davranmalarını beklediğini belirtip etkinlikleri grup çalışması şeklinde düzenlemiyorsa, beklentilerinin uygulamaya yansımadığı söylenebilir. Benzer şekilde öğretmen, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek istediğini belirtmesine rağmen, dersleri işlerken ya da sınavlarda sorduğu sorular genellikle ezbere dayalı oluyorsa, öğrencilere derslerde anlatılanları ezberlemenin ve sınavlarda bunları yazmalarının beklendiği mesajın iletildiği belirtilebilir (Veznedaroğlu, 2007).

"Öğretmenle öğrenciler arasındaki iletişimin nasıl bir atmosferde gerçekleştiği de örtük programın öğeleri arasındadır. Öğretmenin öğrencileriyle kurdukları iletişimin şekli ve düzeyi ile sınıftaki davranışları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Milli Eğitimin temel ilkeleri arasında yer alan "demokrasi eğitimi" resmi programlarda da yer almaktadır. Ancak öğretmenin otoriter olduğu, öğretmen merkezli eğitimin yapıldığı, sınıf ve grup tartışmalarının yer verilmediği bir sınıfta öğrencilere demokrasi eğitimi nasıl verilebilir? Demokrasi bilinci nasıl kazandırılabilir? Böyle bir durumda resmi program ile örtük program çelişmektedir" (Yüksel, 2004, s.72).

Watson (2008)'a göre sınıf içindeki disipline yönelik uygulamalar da örtük program kapsamındadır ve bu uygulamalar öğrencilerin ahlaki gelişiminde etkili olmaktadır (Watson, 2008, s.196; akt: Ekşi ve Katılmış, 2011).

12.TÜRKİYE'DE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Ada, Baysal ve Korucu (2005) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin olumsuz davranışlara gösterdikleri tepkiler, karakter eğitimi ve yeni ilköğretim programı çerçevesinde ele alınmıştır. İstanbul ilinde 20 ile 40 yaş arasında yer alan, %65'i bayan, % 35'i erkek 163 öğretmene araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket formu uygulanmıştır. Verilerin çözümlemesinde aritmetik ortalama ve standart sapmadan yararlanılmıştır. Sonuç olarak sınıf öğretmenlerinin sınıf içi olumsuz davranışlara gösterdikleri tepkilerin düzeyi ortaya konmuştur. Sınıf öğretmenlerinin öğrenci davranışlarının yönetimi, karakter eğitimi ve yeni ilköğretim programı konularında desteklenmeleri önerilmektedir.

Yıldırım (2007) "İlköğretim Düzeyinde Bir Karakter Eğitimi Model Önerisi ve Uygulanabilirliği" adını taşıyan araştırmasında, Türkiye için ilköğretim düzeyinde karakter eğitimi programı ile ilgili model önerisi geliştirilmesi ve geliştirilen modelin uygulanabilirliğinin ilgililerin görüşlerine göre sınanması amaçlanmıştır. Modelin uygunluğuna ilişkin görüşleri belirlemek amacıyla, model dikkat alınarak hazırlanan anket 64 maddelik, 4 boyutlu bir ölçek aracı araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Verilerin toplanması aşamasında Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın doktora düzeyinde yapılan çalışmalara verdiği destekten yararlanılarak Türkiye evrenini yansıtan bir örnekleme ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede "çok aşamalı tabakalı örnekleme" yöntemi ile örneklem seçilmiş ve 21 ilden 370 yönetici, 424 öğretmen ve 461 veli olmak üzere toplam 1255 kişiye ulaşılmıştır. Yıldırım tarafından önerilen modelin ilkeleri, yapılanması, işleyişi ve örnek etkinlikleri, araştırmaya katılan tarafından yüksek düzeyde uygulanabilir bulunmuştur. Ayrıca araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun karakter eğitimi modelinin ilköğretim okullarında uygulanmasına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan veliler yöneticilerden daha fazla ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların Karakter Eğitimi Modelinin

ilköğretim düzeyinde uygulanmasına ihtiyaç duyulma düzeylerine ilişkin görüşlerine cinsiyetleri açısından bakıldığında durum kadınlar lehinedir. Yine aynı duruma illerin gelişmişlik düzeyleri açısından bakıldığında geliştirilen modeli uygulanmasına duyulan ihtiyaç gelişmekte olan iller lehine daha anlamlı bulunmuştur.

Akkiprik (2007) "Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler: Çok Boyutlu Bir Araştırma" adını taşıyan yüksek lisan tezinde hangi değerlerin öncelikli olarak öğrencilere kazandırılması gerektiği tespit edilmeye çalışılmıştır. İstanbul'daki 300 ortaöğretim öğretmeni araştırmasının verisini oluşturmuş ve yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerin öğrencilere kazandırılmasını gerekli gördükleri değerlerin öncelik sırası şu şekilde sıralanmaktadır: evrensellik, özdenetim, yardımseverlik, uyum, güvenlik, başarı, geleneksellik, hazcılık, uyarılma ve güç'tür.

Sarı (2007) "Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek Okul Yaşam Kalitesine Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma" başlıklı doktora tezinde, Adana ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarının okul yaşam kalitesi düzeylerinin belirlenmesini; okul yaşam düzeyi yüksek ve düşük olan iki ilköğretim okulunda temel demokratik değerlerden eşitlik, insan onuruna ve çevreye saygı değerlerinin kazanılması sürecinde örtük programın işlevini irdelemeyi amaçlamıştır. Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı çalışmada veriler " Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği", "Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği", görüşme formları, kişisel bilgiler formu ve yapılandırılmamış gözlemler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda her iki ilköğretim okulundaki örtük programın demokratik değerlere uymayan özellikler taşıdığı görülmüştür. Düşük "Okul Yaşam Kalitesi" düzeyine sahip okuldaki örtük programın daha antidemokratik özellikler taşıdığı ve bu okuldaki öğrencilerin de antidemokratik davranışları daha sık sergiledikleri belirlenmiştir. Araştırma sonuçları örtük programın öğrencilerin temel demokratik değerleri kazanmalarında önemli bir işleve sahip olduğu vurgulanmıştır.

Aslan (2007) " Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri ve Değerleri Kazanma Düzeyleri" başlıklı yüksek lisans tezinde öğretmen görüşlerine göre ilköğretimin birinci basamağındaki öğrencilerin temel

bilgi, beceri ve değerleri kazanma düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma tarama modelinde desenlenmiş, ilköğretim okullarında görev yapan 310 sınıf öğretmenine 49 maddeden oluşan anket formu uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçları, öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri yeterli düzeyde kazandıklarını göstermektedir. Öğretmenlere göre öğrencilere en yüksek düzeyde kazandırılabilen değer "Aile Birliğine Önem Verme", en düşük düzeyde kazandırılabilen değer ise "Sorumluluk" değeridir. Öğretmenler ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilere temel bilgi, beceri ve değerlerin yeterince kazandırılmamasının en önemli nedenleri olarak öğrenci velilerinin ilgisiz olmasını, okullardaki öğrenci sayısının fazla olmasını, okulun kütüphane, laboratuvar, spor salonu, toplantı ve gösteri salonu gibi destek hizmet unsurlarını yetersiz olmasını sıralamışlardır.

Baydar, Pelin (2009), "İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Belirlenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinde İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin (adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihi mirasa duyarlılık) eğitimi ile ilgili beşinci sınıf öğrencilerinin ailelerinin sosyo- ekonomik düzeyi ve ailelerin öğrenim düzeylerinin değerleri kazanım sürecinde etkilerini araştırmıştır. Nicel ve nitel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Öğrencilere ahlaki ikilem içeren formlar uygulanmıştır. Görüşme sürecinde öğretmenlere değer öğretiminde yaşanılan güçlükler, öğrenci değer kazanımına programın, aile öğrenim düzeyinin ve ailenin sosyo - ekonomik düzeyinin etkisi ile ilgili sorular sorulmuştur. Öğrencilere uygulanan ahlaki ikilem formlarına göre sosyo – ekonomik düzeyin değer kazanımında farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihi mirasa duyarlılık değerlerini kazanım düzeyleri Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre ikinci düzey olan geleneksel düzeyde kalmaktadır. Öğretmenler ise öğrencilerin değer kazanımında yetersiz olduklarını ve bunun ailelerin öğrenim düzeylerinden kaynaklı olabileceğini belirtmişlerdir. Yüksek öğrenimi tamamlamış ailelerin çocukları değer kazanımında öğrenim düzeyi düşük velileri olan öğrencilere göre daha başarılı oldukları bulunmuştur.

Kuş (2009), "İlköğretim Programlarının, Örtük Programın ve Okul Dışı Etmenlerin Değerleri Kazandırma Etkililiğinin 8. Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi" adlı çalışmasını tarama modelinde gerçekleştirmiştir. Veri

toplama aracı olarak "İlköğretim Programlarında Yer Alan Değerleri Kazanma Yolları Anketi" kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu ilköğretim okullarında görevli 155 öğretmen ve bu okullarda öğrenim gören 740 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda hem öğretmen hem de öğrencilerin aile, medya ve sosyal çevre olarak belirlenen okul dışı etmenlerin değerlerin kazanılmasında en etkili faktör olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Araştırmada örtük programın özellikle kişisel- evrensel değerlerin kazanılmasında resmi programın önüne geçtiği ortaya çıkarılmıştır. Değerlerin kazanılmasında öğrencilere göre örtük programın, öğretmenlere göre ise açık programın daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üstünyer (2009) "Karakter Eğitimi ile İlgili Eğitimci Görüşleri" isimli yüksek lisans çalışmasında Karakter Eğitimi'ne dair eğitimci görüşleri alınmıştır. Görüşleri alınan eğitimciler; il milli eğitim yöneticisi, müfettiş, okul müdürü, sınıf, Türkçe, fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, resim, beden eğitimi, din kültürü ve ahlak bilgisi branşlarından birer öğretmen olarak belirlenmiştir. Görüşmeler sonucunda eğitimciler, Karakter Eğitiminin çok acil ihtiyaç olduğunu, ailelerin çocuklarına evrensel değerleri vermede yetersiz kaldıklarını, öğretmenlerinde iş yükleri ve yeterlikleri nedeniyle başarılı olamadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin karakterlerini geliştirmeleri için sosyal faaliyetlere yönlendirilmesi gerektiği, bunun içinde sınav sisteminin değiştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Çağatay (2009), tarafından yapılan araştırmada, öğretmen görüşlerine göre karakter eğitiminde okulun rolünü belirlemeye çalışmış; öğretmenlerin çocuğun karakter eğitiminin ilk başladığı yerin aile olduğu, okulun karakterin temel bileşenlerini geliştirdiğini, okulun daha çok yardımseverlik boyutunu kazandırmada etkili olduğunu fakat adalet bileşenini kazandırmada zorlandığını, okul yöneticilerinin öğrencinin karakter gelişimine doğrudan etki etmediğini, öğretmenlerin karakter gelişimine en çok kendilerinin katkısı olduğunu, sınıf kurallarının öğrencilerle birlikte konulmasının karakter gelişimini olumlu yönde etkilediği gibi sonuçlara varmıştır (Çağatay, 2009, s.65-66).

Gündoğdu (2010) "Ortaöğretim Kurumlarında Karakter Eğitimi Sorunu" adlı çalışmasında ortaöğretimde karakter eğitimi sorunu incelenmiştir. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma 2009-2010 eğitim-öğretim yılı, Kayseri ili,

Melikgazi ve Kocasinan ilçelerinden tesadüfi olarak seçilen yirmi okuldan seçilen gönüllü 303 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri alan yazın taraması ve anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda şu bulgular bulunmuştur. Öğretmenler ders esnasında karakter eğitimi ile ilgili konular çok önemsedikleri ancak bu tutum ve davranışların öğrencide ortaya çıkma düzeyinin orta düzeyde kaldığını sonucuna ulaşmıştır. Bu durumun sebepleri olarak; müfredat programlarının çok yoğun olması, öğretmenlerin branşlarıyla ilgili öğretim yapmayı asli görev olarak algılamaları ve öğretmenlerin karakter eğitimiyle ilgili etkinlikler konusunda donanımlı olmamaları karakter eğitimini zorlaştırmaktadır. Ayrıca genç, bekâr, kıdemi daha az olan ve çocuk sahibi olan öğretmenlerin dersleri esnasında bu davranışları daha çok önemsedikleri ve bu davranışlara daha fazla rastladıkları görülmüştür.

Kılınç (2011) "İlköğretim Hayat Bilgisi Programı Karakter Eğitimi Boyutunun Öğrencilerin Tipik Performanslarına Dayalı Olarak İncelenmesi: Kırşehir Örneği" adlı araştırmasında İlköğretim Hayat Bilgisi Programı'nın Karakter Eğitimi boyutu ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin tipik performansına dayalı olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada bin sekiz yüz otuz altı öğrencinin görüşleri "Karakter Kazanımlarına Yönelik Tipik Performans Ölçeği kullanılarak saptanmaya çalışılmıştır. Bulgular, karakter eğitimine ilişkin altı alt boyutta (Öz saygı, Sabır, Barış, Doğruluk, Yenilik ve Vatanseverlik) bazı kazanımların hedefleri yordamadığını göstermiştir. Araştırmada İlköğretim Hayat Bilgisi Programı'ndaki karakter eğitimi boyutunun gözden geçirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Aslan (2011) "İlköğretimde Karakter Eğitimi ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler" adlı araştırmasında, ilköğretim okullarında verilmekte olan eğitimin karakter eğitimine ne düzeyde uygun olduğu ve öğrencilere hangi değerlerin kazandırılması gerektiği sorusuna cevap aranmıştır. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada "Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği Ölçeği Öğretmen Formu, Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği Ölçeği Öğrenci Formu, Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği Ölçeği Veli Formu ve Yaşayan Değerler Tablosu olmak üzere dört farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; öğretmen, öğrenci ve velilerin ilköğretimde karakter eğitimi ile ilgili en olumlu görüş belirtileri boyut psiko-sosyal ortam, en olumsuz görüş belirtilen boyutlar ise paydaşların

katılımı ve değerlendirme olmuştur. ilköğretimdeki karakter eğitimi konusundaki öğretmen görüşleri kıdem ve mezuniyet değişkenlerine bağlı olarak farklılık göstermemiş, fakat cinsiyet, branş ve okulun bulunduğu yer değişkenlerine bağlı olarak farklılık göstermiştir. Öğrenci görüşleri cinsiyet, kardeş sayısı, ortalama aylık gelir ve okulun bulunduğu yer değişkenlerine bağlı olarak farklılık göstermiştir. Veli görüşleri ise yaş değişkenine bağlı olarak farklılık göstermemiş, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, ortalama aylık gelir ve okulun bulunduğu yer değişkenlerine bağlı olarak farklılık göstermiştir. Öğrencilere kazandırılması gereken değerlerle ilgili öğretmen ve veli görüşlerine bakıldığında, en çok tercih edilen on değerin sekiz tanesinin ortak olduğu, iki tanesinin farklı olduğu görülmüştür.

Ünal, F. (2011). "Öğretmenlerin Öğrencilere Kazandırmak İstedikleri Değerlere Yönelik Bir İnceleme" adlı çalışmasında ortaöğretimde görevli öğretmenlerin, öğrencilere kazandırmak istedikleri değerler tercihlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında; 485 öğretmenin, öğrencilere kazandırılmasının istendiği 127 farklı değer belirttikleri görülmüştür. Bu değerlerden en çok tercih edilenlerin sırasıyla saygı, dürüstlük, sevgi, sorumluluk, bilimsellik, vatan sevgisi, ahlaki değerler, özgüven, hoşgörü, çalışkanlık, iyi insan olma, Atatürkçü düşünce, çevre bilince, akılcı olma, başarılı olma, toplum bilinci ve ülke sorunlarına duyarlılık değerlerinin olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerine kazandırmak istedikleri değerler Rokeach tarafından geliştirilen değer sınıflandırması ile karşılaştırılması sonucunda, öğretmenlerin % 10'unu tarafından tercih edilen değerlerin Rokeach' ın değer sınıflaması ile örtüşmediği görülmüştür.

Yüksel, G. (2012) " İlköğretim Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Yetkinlik İnançları ile Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki" adlı çalışmasında ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin karakter eğitimi yetkinlik inançları ile ahlaki olgunluk düzeylerini belirlemek ve bu iki durum arasındaki ilişkinin boyutunu incelemek amaçlanmıştır. Araştırma evrenini, Eskişehir ili Tepebaşı ve Odunpazarı ilçelerinde görev yapan 4029 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise küme örnekleme yöntemiyle seçilen 380 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada "Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Ölçeği " ve " Ahlaki Olgunluk Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; ilköğretim öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inanıcı yüksek bulunmuştur. Öğretmenlerin karakter eğitimine ilişkin öz-yeterlik anancı; cinsiyet, mesleki

kıdem, medeni durum, çocuk sayısı ve mezuniyet durumu değişkenlerine göre farklılık göstermediği, branş değişkenine göre sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenleri lehine anlamlı bulgular saptanmıştır. İlköğretim öğretmenlerinin ahlaki olgunluk düzeyi yüksek çıkmıştır. Öğretmenlerin ahlaki olgunluk düzeyleri cinsiyet ve branş değişkenine göre farklılık göstermediği; mesleki kıdem, medeni durum, çocuk sayısı ve mezuniyet durum değişkenlerine anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Karakter eğitimi yetkinlik duygusu ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; karakter eğitimi yetkinlik inancı yüksek olan öğretmenin ahlaki olgunluk düzeyi de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Yeşilyurt ve Kurt (2012), "Değerleri Kazandırmasındaki Etkililik Açısından Resmi ve Örtük Program ile Okul Dışı Etmelerin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında sekizinci sınıf öğrencilerin görüşlerini alarak tarama modelinde bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Fer ve Kuş (2009) tarafından geliştirilen İlköğretim Programlarında Yer Alan Değerleri Kazanma Yolları Anketi" ni kullanarak benzeşik örnekleme yöntemiyle belirledikleri 526 öğrenciye ulaşmışlardır. Kişisel ve evrensel değerler ile milli değerlerin öğrencilere kazandırılmasında resmi ve örtük program ve okul dışı etmelerin üçünün de etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölüm araştırma modeli, evren ve çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması alt bölümlerinden oluşmaktadır.

1.ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların, olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.39).

Bu açıdan araştırmamızdaki veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla elde edilmiştir. Veliler ve branş öğretmenlerinin görüşleri; görüşme teknikleri kullanılarak araştırılmıştır. Görüşme, insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir (Bogdan ve Biklen, 1992; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 40-41).

2.KATILIMCILAR

Araştırma yapılan okulda, çevre köylerden taşımalı gelen öğrenciler ile okulun çevresindeki kalıcı konutlardan gelen öğrenciler okumaktadır. Okulda toplam 526 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin 214'ü taşımalı öğrenci, 312'si okulun çevresindeki konutlarda oturan öğrencilerden oluşmaktadır. Velilerin %70'i dar gelirli ailelerden, %

20'si fabrika işçilerinden, % 10'u memur ailelerden oluşmaktadır. Okulda 24 öğretmen çalışmaktadır. Okulda öğretmenlerin birbirini tanımaları açısından uygun ortam ve öğretmenler odası bulunmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, 3 erkek 5 bayan toplam 8 branş öğretmeni ile en az iki çocuğu aynı okulda okuyan 2'si erkek 18 bayandan oluşan veli grubu oluşturmaktadır. Çalışma grubumuza çocukları birinci sınıfa devam eden veliler alınmamıştır.

Branş öğretmenleriyle görüşme yapılmasının amacı, sınıf öğretmenleri ile en az 5 yıl (ikisi 3 yıl) süre ile mesai arkadaşı olarak çalışmaları nedeniyle yakından tanımları ve sınıf öğretmeninin mezun ettiği öğrencilerin branş dersine girerek öğrencilerin sınıf öğretmeninden etkilenme düzeylerini gözlemleyen kişiler olmaları nedeniyledir. Çalışma grubuna okulun kadrolu Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Matematik, İngilizce, Bilgisayar, Görsel Sanatlar ve Beden Eğitimi öğretmenleri seçilmiştir. Müzik ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri ücret karşılığı okula belirli günler geldikleri için araştırma grubuna dahil edilmemiştir. Çalışma grubuna katılan öğretmenlere yaşları, hizmet yılları, mezun oldukları okullar ve aynı okulda çalıştıkları yıl sorulmuş fakat çalışmada değişken olarak kullanılmamıştır. Görüşme yapılan 8 branş öğretmeninin 2'si 3 yıldır, 1'i 5 yıldır, 2'si 6 yıldır, 3'ü 10 yıldır aynı okulda çalışmaktadırlar. Branş öğretmenlerinin hakkında görüş belirttikleri 6 sınıf öğretmeninin 5'i 10 yıldır, 1'i de 6 yıldır aynı okulda çalışmaktadır.

Araştırmamıza 2 erkek 18 bayandan oluşan ve en az iki çocuğu aynı okulda eğitim gören veli grubu katılmıştır. Çalışma grubumuza birinci sınıfa çocukları devam eden veliler alınmamıştır. Velilerle görüşme yapılmasının amacı, sınıf öğretmenlerinin karakter gelişimi açısından çocuklarını ne düzeyde etkilediğinin farkına varan ve sınıf öğretmelerine göre çocukları arasında karakter gelişimi açısından farklılık olup olmadığını gözlemleyen kişiler olmalar nedeniyledir. Araştırmamıza sürecinde çalışma gurubu içersinde cinsiyet açısından eşit dağılım sağlanması amaçlansa da görüşme yapılacak velilerin katılımı gönüllük ilkesine göre olmasından cinsiyete bağlı olarak eşit bir orana ulaşılamamıştır. Araştırmamıza katılan 20 velinin; 6'sı ilkokul mezunu, 3'ü ortaokul mezunu, 3'ü lise mezunu, 2'si yüksekokul mezunu, 6' sı üniversite mezunudur.

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemesi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt ve ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir. Branş öğretmenleri seçilirken sınıf öğretmenlerini uzun süredir tanıyor olmaları ve öğrencilerin sınıf öğretmenlerinden etkilenme düzeylerini değerlendirmek amacıyla da o sınıflarda derse girme ölçütleri belirlenmiştir. Veliler seçilirken birden çok çocuğu aynı okulda ve uzun süre aynı öğretmenle okuyor olması dikkate alınmıştır.

3.VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler nitel araştırmalarda bir veri toplama tekniği olan görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşme yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme verileri not alma yoluyla gerçekleştirilmiştir. Velilerin ve branş öğretmenlerinin, sınıf öğretmenlerinin sahip olduğu değerlerle ilgili görüşlerini rahatlıkla ifade edebilmeleri için ses kayıt cihazı kullanılmamıştır. Araştırmanın güvenirliğini sağlayabilmek amacıyla, her görüşmeden sonra görüşmecilere söylediklerini gözden geçirip kontrol etmeleri istenmiştir. Buna göre eklemek veya çıkarmak istedikleri yerler not alınmış ve analiz aşamasında kullanılmamıştır. Görüşmeye katılan velilerin listeleri okuldan alınarak velilerden randevu alınmış, evlerine gidilerek görüşme yapılmıştır. Okulun ilgili branş öğretmenlerinden de görüşme yapmak üzere randevu alınıp görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Velilerle yapılan görüşme sırasında velilerin çocuklarını okutan 11 farklı sınıf öğretmeniyle ilgili görüş belirttikleri görülmüştür. Öğretmenleri değerlendiren velilerin dağılımı açısından eşitlik sağlanmak amaçlansa da gönüllülük esasına göre velilerle görüşme yapıldığı için her öğretmeni değerlendiren veli sayısında eşitlik sağlanamamıştır. Branş öğretmenleri ise dersine girdiği sınıfların öğretmeni olan 6 sınıf öğretmeniyle ilgili görüş belirtmişlerdir.

4.VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

Görüşmeler analiz edilirken her görüşmeci için kod kullanılmıştır. Bu kodlar şöyledir.

V1, V2, V3,……V 20 gibi kodlarla görüşmeye katılan veliler belirtilmiştir. Örnek V1 görüşme yapılan birinci veliyi belirtmektedir.

A1, A2, A3…….A11 gibi kodlar değerlendirilen sınıf öğretmenlerini belirtmektedir.

Araştırmamıza katılan branş öğretmenleri görüşleri sonuna cinsiyet ve branşları belirtilerek yazılmıştır.

Görüşmecilerden elde edilen verilerin yorumlanması betimsel analizle yapılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 224).

Sınıf öğretmeni, öğrenci ve veli değerleri, Acat ve Aslan (2012) tarafından oluşturulan değerler sınıflamasına göre kategoriler oluşturulmuştur. Kategorileri belirlemede, belirli bir alanda var olan kategori sistemini alarak kayıt birimlerini buna göre gruplandırma yani kapalı yaklaşım tercih edilmiştir (Bilgin, 2006; akt. Tay, Durmaz, Şanal, 2013). Bu sınıflamaya göre değerler; **Muhafazakâr-Geleneksel Değerler** (Sorumluluk, dürüstlük, Allah'a inanma, büyüklere saygı, dindar, güvenilir, iffetli/namuslu olma, aileye bağlı olma, sabırlı, vicdanlı, insanları ve doğayı sevme, cesur, kurallara ve düzene saygı, yardımsever, adaletli ve bakımlı/temiz olma değerlerini), **Ulusal-Milli Değerler** (Vatansever, laiklik, milliyetçilik, Türk kültürüne sahip çıkma, ulusal simgelere duyarlı olma ve inkılapçılık/devrimcilik değerlerini), **Öze Dönük-Kişisel Değerler** (Farklı olabilme, özsaygı, öz kontrol, tefekkür etme, bağısız olma, açık fikirli ve lider değerlerini) , **Sosyal -Toplumsal Değerler** (Titiz, misafirperver, samimi, tutumlu, esnek, bağışlayıcı olma, alçak gönüllü, minnettarlık, kibar, ağırbaşlı olma, duygusal, merhametli ve cömert değerlerini), **Bilimsel-Yenilikçi Değerler** (Azimli, eleştiriye açık olma, akılcı, disiplinli, kararlı, çalışkan, yaratıcı, yenilikçi, işbirliğine açık olma, araştırmacı olma, mükemmeliyetçi, kuralcı, empati kurma ve hırslı olma) şeklinde sınıflandırılmaktadır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular ve yorumlar ortaya koyulmuştur.

1.BRANŞ ÖĞRETMENLERİNDEN ELDE EDİLEN BULGULAR:

1.1.Öğrencilerin Değer Ediniminde Sınıf Öğretmeninin Rolü

Birinci alt probleme ilişkin branş öğretmenlerine "Sınıf öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarımında etkili olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir.

8 katılımcı branş öğretmenin birinci probleme ilişkin verdikleri cevaplara baktığımızda 6 branş öğretmeninin "*Sınıf öğretmenlerinin değer aktarımında kesinlikle etkili olduğunu gözlemliyorum."* doğrultusunda olmuştur. 1 branş öğretmeni "*Sınıf öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarımında kısmen etkili olduğunu*" ve 1 branş öğretmeni de "*Sınıf öğretmenlerinin çocuğa değer aktarımında etkili olmasının, öğretmenin dominant karaktere sahip olmasından kaynaklandığını* belirtmiştir.

"Kısmen düşünüyorum. Öğrenciler özellikle alt sınıflarda etkileniyorlar ama sonraki yıllarda öğretmeninin etkisinin azaldığını gözlemliyorum." (E:BEDEN)

"Düşünüyorum ama bunu söyleyebilmek için sınıf öğretmenini de iyi tanıyor olmam lazım. Ayrıca her sınıf öğretmeni öğrencileri üzerinde aynı güçlü etkiyi

oluşturamamaktadır. Bazı sınıflar da öğrenciler de öğretmeninin değerlerini daha etkili hissedilirken, bazı sınıflarda sınıf öğretmeninin o kadar etkili olmadığını gözlemliyorum."(K: İNGİLİZCE) Bu ifade de dominant karakterli öğretmenlerin öğrencileri üzerinde daha etkili olduğunu belirtmektedir.

Branş öğretmenlerinin öğrencilerin, sınıf öğretmenini model aldıkları yönünde görüşleri vardır. ***"****Kesinlikle düşünüyorum. Öğrencinin öğretmeni taklit ettiğini söyleyebilirim.*"(K:TÜRKÇE). *"Kesinlikle düşünüyorum. Özellikle okula yeni başlamış çocukların ilk örnek aldığı kişiler sınıf öğretmenleri oluyor. Çocuk okula başlayınca anne ve babasının yok sayıp öğretmenlerini otorite olarak görüyorlar. Öğretmenini hayata karşı her şeyi çözebilen insan olarak gördüğü için her şeyinden etkileniyor.*" (E:FEN).

Branş öğretmenleri; sınıf öğretmenlerin sahip oldukları baskın değerlerin öğrencilerin üzerinde etkili olduğunu gözlemledikleri yönünde görüşlere sahiptir.

"Dini değerleri yüksek olan öğretmenlerin öğrencilerinin de ileriye dönük amaçları ve hayalleri bu değerlerden etkileniyor. İleri ki yıllardaki hayallerinde imam olmak, hacca gitmek varken diğer öğrenciler de avukat olmak, doktor olmak vs hayalleri var. "(K: GÖRSEL SANATLAR).

"*Aşırı milliyetçi veya aşırı dindar öğretmenlerin öğrencilerinin de daha milliyetçi ve dindar olduklarını; daha sosyalist öğretmenlerin öğrencilerinin daha itiraz eden, kendini savunan daha adaletli olma eğilim içinde olduklarını gözlemliyorum.*"(E: FEN).

"Bazı sınıflar da öğrenciler de öğretmeninin değerlerini daha etkili hissedilirken, bazı sınıflarda sınıf öğretmeninin o kadar etkili olmadığını gözlemliyorum. Açıkçası öğretmene de bağlıdır." (K.İNG)

"Öğretmen öğrencisine istediği şekilde yön veriyor. Bazen bunu isteyerek kasıtlı yapıyor bazen de farkına varmadan. Örneğin öğretmeninin namaza gittiğini gören çocuk manevi ve dini değerleri daha çok önemsiyor." (E: BEDEN)

Öğretmenlerin sahip olduğu değerlerin yanında ilgili duydukları alanlarında çocuklar üzerinde etkileri vardır**.** *"Ayrıca öğretmenin hangi alana ilgisi daha fazla ise öğrencilerinin de o alanda daha başarılı olduklarını gözlemledim. Örneğin; Matematiği seven bir sınıf öğretmeninin öğrencilerinin de matematiğe daha yatkın olduklarını görüyoruz. Öğrencilerin de o alandaki yeterlilikleri daha çok gelişiyor.* (E: FEN)

İki branş öğretmeni; orta okulda branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenleri kadar etkili olamadıkları için zamanla değerlerin kaybedildiğini gözlemlediklerini belirtiyorlar.

*"Sınıf öğretmenlerinden güzel değerlerle gelen çocuklar branş öğretmenlerinde köreliyor. Biz onlara yeteri kadar vakit ayırıp ilgilenemiyoruz. Zamanla iletişim konusunda içe dönüyorlar. Çocukların iyi taraflarının törpülendiğini düşünüyorum. Bizim de sınıf öğretmenleri gibi etkili sınıf rehberliğini yapıyor olmamız gerekir."(*K:TÜRKÇE)

*"Sınıf düzeni ve titizlik açısından ortaokulun ilk yıllarında aynı düzeni devam ettirmeye çalışıyorlar sonra branş öğretmenlerinin bunlara ilgi duymadığını ve önem vermediğini görünce zamanla bozuluyorlar."(*K:GÖRSEL SAN.)

Son yıllarda günümüz toplumlarında artan şiddet olayları, gençler arasında uyuşturucu ve alkol kullanımının yanında suçluluk ve intihar oranları gittikçe artmaktadır.(Parlar, Çavuş, Levent ve Ekşi, 2010). Bu fikri destekleyen bir öğretmen görüşü de şöyledir. "*Çocuklarda manevi değerler noktasında eksiklikler görüyorum. Sorumluluk duygusu zayıf, kurallara uymada sıkıntı var. Çocuklar şiddete yöneldi, küfürlü konuşmalar yapıyor*."(K:MAT).

1.2.Öğrencilerin Sınıf Öğretmenlerinden Etkilendikleri Değerler

Branş öğretmenleri; öğrencilerin, sınıf öğretmenlerinin hangi değerlerinden etkilendikleri yönündeki soruya ilişkin 23 farklı değer belirtmişlerdir. Bu değerler en çok "*sorumluk sahibi olma, disiplinli olma, kurallara uyma, çalışkan olma, hırslı olma, açık fikirli olma, hoşgörülü olma, milli ve ulusal değerlere sahip olma ile dini değerlerden*

etkilenme, *yardımsever olma, açık sözlü olma, yaratıcı olma, tertip-düzenli olma"* değerlerinden de etkilendiklerini belirtmişlerdir**.** Branş öğretmenleri, öğrencilerin sınıf öğretmenlerinden etkilendikleri değerlerle ilgili olarak veli görüşlerinden farklı olarak " *hoşgörülü olma, yeniliğe açık olma, çalışkan olma, güvenilir olma, milli değerlere önem verme ve dini değerlerden etkilenme"* değerlerini belirtmişlerdir.

Branş öğretmenleri öğrencilerin sınıf öğretmenlerinden etkilendikleri değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler ve Muhafazakar- Geleneksel değerler 9 farklı değerle, ikinci sırada Öze Dönük-Kişisel değerler 2 farklı değerle, üçüncü sırada Ulusal- Milli değerler 1 değerle, dördüncü sırada Sosyal ve Toplumsal değerler 0 değer ile ifade edilmiştir. İki farklı değer de açıkta kalmıştır. Branş öğretmenlerinin değerlendirdikleri 6 öğretmenin 3'ü değerler kategorisinde Bilimsel-Yenilikçi değerlere sahipken, diğer üçü de Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahip olduğu belirtilmiştir.

"*Anlayışlı olma, hoşgörülü olma, açık fikirli olma, bağımsız olma, hırslı olma, adaletli olma, cesur olma ve dini değerlere sahip olma noktasında sınıf öğretmenlerinden etkilendiklerini düşünüyorum*." (E: BİLGİSAYAR)

"Yardımseverlik, tertip-düzen, kurallara uyma, disiplin, sınıf kültürünün oluşmuş olması, dini değerlere bağlı olma değerlerinde öğretmenlerinden etkilendiklerini gözlemliyorum." (K:TÜRKÇE).

*"Sorumluluk, ahlaki değerler, yaratıcı olma, saygı, milli değerlere sahip olma, fikirlerini açıkça söyleme, kurallara uyma noktasında etkilendiğini düşünüyorum."(*K:İNGİLİZCE)

"*Kişilik açısından daha dışa dönük, açık sözlü öğretmenin öğrencileri de yine aynı davranışları sergiliyor. Konuşması ve davranışları kontrol edilen öğrenci ortaokulda daha içine kapanık oluyorlar. Öğrenciler disiplinli olma, hırslı olma, sorumluluk sahibi olma, açık fikirli olma, yenilikçi olma, ulusal simgelere duyarlı olma, yardımsever, hoşgörülü olma, çalışkan ve azimli olma değerlerine sahip olmada etkilendiklerini gözlemliyorum*" (K: GÖRSEL SAN.)

"Çocuklar disiplinli çalışmayı, güvenilir olmayı, kurallara uygun davranmayı, çalışkan olmayı, araştırmacı olmayı, empati kurmayı ilkokulda kazanırlar. (K:SOSYAL BİL.)

"Sınıf düzeni, ders çalışma, dersi dinleme, ödev yapma, sorumluluklarını yerine getirmede öğretmenlerin etkilerini gözlemliyoruz."(K: MATEMATİK)

"*…çalışkan olma, hırslı olma, açık fikirli, yaratıcı, araştırmacı olma değerlerini de öğretmenlerinden kazanıyorlar*.(E:FEN)

1.3.Sınıf Öğretmenlerinin Sahip Olduğu Baskın Değerler ile Öğrencilerin Değer Ediniminde Sınıf Öğretmeninin Rolü

Bu alt problemle ilgili olarak sınıf öğretmenlerinin mezun ettiği öğrencilerin dersine giren branş öğretmenlerine sınıf öğretmenlerinin baskın değerleri sorulmuştur. Bu alt probleme ilişkin diğer bir soruda öğrencilerin değer ediniminde sınıf öğretmenlerinin hangi değerlerinden etkilendiklerine ilişkin sorudur.

A1 öğretmenini nasıl tanırsınız? Baskın değerleri nelerdir? A1 öğretmeninin öğrencileri değer ediniminde A1 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?

Branş öğretmenlerinin A1 öğretmeni ile ilgili olarak görüşleri sonucunda sahip olduğu değerlere bakıldığında en çok *"hırslı, adalete önem veren, eleştiriye açık, kararlı, açık fikirli, çalışkan, bağımsız ve esnek"* olarak betimlemektedirler.
" *İnsancıl, vicdanlı, hırslı, alçakgönüllü, saygılı, anlayışlı, adalete önem veren cömert bir insandır*." K: SOSYAL

"*Çocukların duygularına önem verir, kendilerini rahatça ifade etmelerine izin verir. Sosyal olarak destekler, velilerle daha çok iletişim kurar, kararlıdır, laiktir, hırslı ve eleştiriye açıktır*. "K:MAT

"*Öğretmenimiz; hırslı ve azimlidir, açık fikirlidir, bağımsız, bağışlayıcı ve eleştiriye açık olma onun belirgin değerleridir."* (K:İNG)

" *Açık sözlü, çalışkan, kararlı ve başarılıdır, adalete çok önem verir, haksızlığa tahammül edemez.* " (K:GÖRSEL SAN.)

"Bağımsız, açık fikirli, esnek, cesur ve kararlı olma değerlerinin baskın olduğunu gözlemliyorum."(E: BİLGİSAYAR)

" Anlayışlı, hoşgörülü, açık fikirli, esnek bir öğretmendir."(E:FEN)

Branş öğretmenleri A1 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 5 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal-Toplumsal değerler ve Muhafazakar-Geleneksel değerler 4 farklık değer ile, üçüncü sırada Öze-Dönük Kişisel değerler 2 farklı değerler ile son sırada Ulusal-Milli değerler 1 değer ile ifade etmişlerdir.

Bu alt boyutun diğer bir sorusu olan "A1 öğretmenin öğrencileri değer ediniminde A1 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?" sorusuna verilen cevaplara baktığımızda öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin belirgin değerlerinden etkilendikleri yönündedir. Branş öğretmenleri, "*hırslı, adalete önem veren, eleştiriye açık, kararlı, açık fikirli, çalışkan, bağımsız ve esnek"* baskın değerlerine sahip A1 öğretmeninin öğrencilerini "*hırslı, başarılı, özgüvenleri yüksek, açık fikirli, ne istediklerini bilen ve adalete önem veren*" öğrenciler olarak görmektedirler.

Tablo 3. 1. A1 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları

A1 öğretmeninin baskın değerleri	**A1 öğretmeninin öğrencilerinin baskın değerleri**
Hırslı, Adalete önem verme, Çalışkan, Açık fikirli olma, Eleştiriye açık olma, Kararlı olma, Bağımsız olma, Esnek olma.	Hırslı, Adalete önem verme, Başarılı, Açık fikirli, Yüksek özgüven, Ne istediklerini bilme.

"*Kesinlikle yansıtıyor. Karakter oluşumunda, fikir hayatının oluşmasında sınıf öğretmenlerinin etkisi vardır. Öğretmenimizin öğrencileri de insancıl, vicdanlı, hırslı, alçakgönüllü, saygılı, anlayışlı, adalete önem veren, cömert çocuklardır*. (K:SOSYAL BİL

"*Hırslılar, başarılılar, eleştirilere açıklar ve eleştirilere karşı mantıklı yapılan açıklamaları kabul ederler. Haklarını arama özelliği var. Örneğin; kantinde satılan malların pahalı olması nedeniyle imza topladılar*."(K:MAT)

"Öğrencileri sınıf öğretmenlerinin değerlerini yansıtıyor. Öğrencileri sorumluluk sahibi, kurallara uyar, çok açık fikirliler, kendilerini çok rahat ifade ediyorlar. Özgüvenleri yüksek çocuklar. Hırslılar, kendi aralarında yarışan çocuklardır." (K:İNG)

" *Açık sözlü, çalışkan, kararlı, başarılıdır, Adalete önem verir, haksızlığa tahammül edemez. Öğrencilerinde de bu değerleri gözlemliyorum. Öğrenciler ne istediklerinin farkındalar ve istediklerine ulaşmak için çaba harcıyorlar."* (K:GÖRSEL SAN)

"*Öğrencileri de açık fikirliler, cesurlar, özgüvenleri yüksek, bağımsız hareket eden çocuklardır."* (E:BİLGİSAYAR)

" Öğrencileri sorumluluk sahibiler. Düzenli çalışıyorlar, açık fikirliler. " (E: BEDEN EĞİTİMİ).

Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahip A1 öğretmeninin öğrencileri; branş öğretmenleri görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerlere 7 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 5 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 3 farklı değer ile, dördüncü sırada Sosyal -Toplumsal değerler 2 farklı değerle yer almıştır. Ulusal- Milli değerlerle ilgili değer belirtilmemiştir. A1 öğretmeninin değer sınıflama kategorileri ile öğrencilerinin değer sınıflama kategorileri örtüşmektedir.

A2 öğretmenini nasıl tanırsınız? Baskın değerleri nelerdir? A2 öğretmeninin öğrencileri değer ediniminde A2 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?

Branş öğretmenlerinin A2 öğretmeni ile ilgili olarak düşünceleri sonucunda sahip olduğu değerlere bakıldığında en çok "*anlayışlı, hoşgörülü, çalışkan, merhametli, saygılı, sorumluluk sahibi, titiz ve ulusal değerlere önem verme"* ye önem veren bir insan olduğunu belirtmişlerdir.

"*A2 öğretmenimiz; anlayışlı, hoşgörülü, titiz, esnek, alçakgönüllü, ulusal simgelere değer veren, adaletli, yardımsever, işbirliğine açık, kurallara ve düzene uyan, çalışkan, sabırlı, merhametli, minnettarlık duygusu yüksek, ağırbaşlı ve kibar bir arkadaşımızdır*."(E: BİLGİSAYAR)

" *Sorumluluk sahibi, anlayışlı, hoşgörülü, çalışkan ve merhametlidir."* (E: FEN)

"Uysal, sevecen, çekingen, çalışkan, titiz, kendine ve etrafındakilere saygı duyan, el becerisi yüksek olduğunu gözlemliyorum."(K: GÖRSEL SAN.)

"*Hoşgörülü, anlayışlı, saygılı, samimi olma, hırslı ama A1 öğretmen kadar değil. Geleneklerine bağlı çok sabırlı bir insandır*." (K: İNGİLİZCE)

"*Öğretmenimiz; düzenli, sessiz, sakin, sorumluluk sahibidir*."(K:MAT.)

" Anlayışlı, açık fikirli, güvenilir, ulusal değerlere bağlı, saygılı, merhametli, aileye bağlı, vicdanlı ve bakımlıdır. (K:SOSYAL BİL.)

Branş öğretmenleri A2 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 12 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal ve Toplumsal değerler 9 farklı değer ile, üçüncü sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 3 farklı değer ile, son sırada Ulusal-Milli değerler ve Öze Dönük-Kişisel değerler 1 değer ile yer almıştır.

Bu alt boyutun diğer bir sorusu olan "A2 öğretmenin öğrencileri değer ediniminde A2 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?" sorusuna verilen cevaplara baktığımızda öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin belirgin değerlerinden etkilendikleri yönündedir. Branş öğretmenleri, "a*nlayışlı, hoşgörülü, çalışkan, merhametli, saygılı, sorumluluk sahibi, titiz ve ulusal değerlere önem verme"* baskın değerlerine sahip A2 öğretmeninin öğrencilerini

"*sorumluluk sahibi, sınıf tertip ve düzenine önem veren, saygılı, çalışkan, sessiz sakin, duygusal"* öğrenciler olarak tanımlamaktadırlar.

Tablo 3. 2. A2 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları

A2 öğretmeninin baskın değerleri	**A2 öğretmeninin öğrencilerinin baskın değerleri**
Sorumluluk sahibi, Çalışkan, Anlayışlı, Hoşgörülü, Merhametli, Saygılı, Titiz, Ulusal değerlere önem verme.	Sorumluluk sahibi, Çalışkan, Saygılı, Sessiz, sakin, Duygusal, Sınıf tertip düzenine önem verme.

A2 öğretmenimizin öğrencileri disiplinli çocuklardır, paylaşmayı seviyorlar, özgüvenleri var." (E:BEDEN)

"*Öğrencileri; kurallara ve düzene uyan, saygılı, ağırbaşlı, kibar, büyüklere saygılı, çalışkan çocuklardır. Diğer sınıflara göre daha bakımlı ve temizler."* (E:BİLGİSAYAR)

" O sınıfın çoğunluğunda ödev yapma sorumluluğu ve dersi dinleme sorumlulukları gelişmiştir. Derse katılımda istekliler. Ancak matematiksel olarak sıkıntılı bir sınıftır. Tertipli, düzenli bir sınıftır." (E: FEN)

"Uysal, sevecen, çekingen, çalışkan, titiz, kendine ve etrafındakilere saygı duyan, el becerisi yüksek öğrenciler olduğunu gözlemliyorum." (K: GÖRSEL SANATLAR)

"Öğrencileri kendine ve etrafındakilere saygı duyan, hoşgörülü, sessiz sakin çocuklar. Başarılı öğrencileri sorumluluk sahibiler. Öğrencileri hırslı değil, kendi aralarında yarış yok." (K:İNGİLİZCE)

"*Öğrencileri de öğretmenleri gibi sesiz sakin çocuklar, kendilerine ne dense kabul ediyorlar, olayları sorgulama yönleri zayıftır. Kendilerini rahat ifade edemiyorlar ama sorumluluk sahibiler. Ödevlerini düzenli yapıyorlar." (*K:MAT.)

"Öğrenciler araç-gereçleri özenli kullanıyor, düzenli çocuklar sınıf tertip düzeni temizdir. Sessiz, sakin çocuklar, sorumluluk sahibi ağırbaşlılar. (K: SOSYAL BİL.)

Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahip olan A2 öğretmeninin öğrencileri; branş öğretmenleri görüşlerine göre, sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler ve Muhafazakar- Geleneksel değerler 4 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal -Toplumsal değerler 3 farklı değerle yer almıştır. Ulusal- Milli değerler ve Öze Dönük- Kişisel değerlerle ilgili değer belirtilmemiştir. A2 öğretmeni değerleriyle öğrencilerinin değer sınıflama kategorileri örtüşmektedir.

A3 öğretmenini nasıl tanırsınız? Baskın değerleri nelerdir? A3 öğretmeninin öğrencileri değer ediniminde A3 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?

Branş öğretmenlerinin A3 öğretmeni ile ilgili olarak düşünceleri sonucunda öğretmenimizin sahip olduğu değerlere bakıldığında "*hırslı, sorumluluk sahibi, dindar, azimli, çalışkan, kararlı, kuralcı, Türk kültürüne değer veren, açık fikirli"* olduğu yönündedir.

" *Dindar, sorumluluk sahibi, yaratıcı, yeniliğe açık, hırslı bir öğretmendir*. (K: MATEMATİK)

"Sorumluluk sahibi, kendine saygı duyan, titiz, açık fikirli, azimli, lider, hırslı, kuralcı, çalışkan, kararlı, disiplinli, bağımsız olma değerlerini gözlemliyorum. (E:BİLGİSAYAR)

"Duygusal, saygılı, idealist, eleştirel, hep ben de diyebilen bir insandır."(K: GÖRSEL SAN.)

"Saygılı, dindar, sorumluluk sahibi, kararlı, geleneklere bağlı, kuralcı bir insandır." (K:SOSYAL BİL.)

" *Sorgulayıcı, hırslı, cesur, Türk kültürüne sahip, kibar bir arkadaşımızdır. Dindar bir arkadaşımızdır ama aynı zamanda açık fikirlidir. Öğretmenimiz çok kitap okuyan bir insan olduğu için onun dindarlığı bağnazlık boyutunda değildir. Okuduğu kitapların ona çok şey kattığına inanıyorum.* " (K:TÜRKÇE)

Hırslı, azimli, sorumluluk sahibi, dürüst olma, çalışkan olma, vicdanlı olma, dindar olma, Türk kültürüne sahip olma değerleri baskındır." (K:İNGİLİZCE)

"*Hırslı olduğunu düşünüyorum. Dini değerleri ağır basıyor. Adaletli olmaya çalışıyor.* " (E:FEN)

Branş öğretmenleri A3 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 9 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 7 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük-Kişisel değerler 4 farklı değer ile, dördüncü sırada Sosyal-Toplumsal değerler 2 farklı değer ile son sırada Ulusal-Milli değerler 1 değer ile yer almıştır.

Bu alt boyutun diğer bir sorusu olan "A3 öğretmenin öğrencileri değer ediniminde A3 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?" sorusuna verilen cevaplara baktığımızda öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin belirgin değerlerinden etkilendikleri yönündedir. Branş öğretmenleri; " *hırslı, sorumluluk sahibi, dindar, azimli, çalışkan, kararlı, kuralcı, Türk kültürüne değer veren, açık fikirli"* baskın değerlerine sahip A3 öğretmeninin öğrencilerini "*çalışkan, manevi değerleri önemseyen, sorumluluk sahibi, hırslı, kurallara uyan, açık sözlü"* öğrenciler olarak tanımlamaktadırlar.

Tablo 3. 3. A3 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları

A3 öğretmeninin baskın değerleri	**A3 öğretmeninin öğrencilerinin baskın değerleri**
Hırslı olma,	Hırslı olma,

Çalışkan olma, Sorumluluk sahibi olma, Kuralcı olma, Dindar olma, Azimli olma, Kararlı olma, Türk kültürüne önem verme, Açık fikirli olma.	Çalışkan olma, Sorumluluk sahibi olma, Kurallara önem verme, Açık sözlü olma, Manevi değerleri önemseme.

"*Öğrencileri de açık fikirli bağımsız hareket eden, azimli ve çalışkan çocuklardır.*" E:BİLGİSAYAR

"Çocuklarında manevi değerlerin önemsendiğini, aldıkları kararların arkasında durduklarını, aile değerlerini önemsediklerini görüyorum. Yalnız öğretmenlerinin sahip olduğu hırsı ve bakımı öğrencilerinde göremiyorum." (K: SOSYAL BİLGİLER)

"*Öğrencileri de sorumluluk sahibiler, görevlerini zamanında yaparlar, hırslılar. Kurallara uyarlar, özgüvenleri gelişmişler. Haklarını ararlar, haksızlığa tahammül edemezler. A3 öğretmenimiz gibi öğrencileri de yaptıklarının taktir edilmesini isterler. Manevi değerleri yüksekler. Açık sözlüler. Öğretmen yanlış yaptıysa da bunu rahatlıkla söylerler. Öğretmenleri gibi çocuklarda empati yok, karşı tarafın yerine kendilerini koyup dinlemiyorlar.* " (K:MATEMATİK)

"Öğrencileri dürüst, duygu ve düşüncelerini rahat ifade ediyorlar. Sorumluluk sahibiler, kurallara uyarlar." (K: İNGİLİZCE)

*" Uysal, sevecen, çekingen, ahlaki değerlere önem veren, çalışkan, vicdanlı, yardımsever öğrencilerdir. Örneğin benim dersimde bir öğrencinin malzemesi mesela boyaları ortaya konuyor herkes aynı boyaları kullanıyor, geleneklere bağlılar. Lider arama arayışına girmezler, işbirliği içindeler." (*K. GÖRSEL SAN.)

“ Öğrenciler arasında korumacılık yaklaşımları var. Birbirlerinin yanlışını düzeltmeye çalışıyorlar.” (K:FEN VE TEKNOLOJİ)

“ Sorgulayıcı, hırslı, cesur, Türk kültürüne sahip, kibar bir arkadaşımızdır. Öğrencilerinde de benzer değerleri gözlemliyorum.” (K:TÜRKÇE)

Bilimsel – Yenilikçi değerlere sahip A3 öğretmeninin öğrencileri; branş öğretmenleri görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 7 farklı değer ile, ikinci sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 6 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler ile, dördüncü sırada Milli – Ulusal değerler ve Sosyal – Toplumsal değerler 1 farklı değer ile ifade edilmiştir. Bilimsel – Yenilikçi değerlere sahip A3 öğretmeni ile öğrencilerinin değerlerinin sınıflama kategorileri branş öğretmenleri görüşlerine göre örtüşmemektedir.

A4 öğretmenini nasıl tanırsınız? Baskın değerleri nelerdir? A4 öğretmeninin öğrencileri değer ediniminde A4 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?

Branş öğretmenlerinin A4 öğretmeni ile ilgili düşünceleri sonucunda sahip olduğu değerlere bakıldığında “ *lider, özgüvenli, açık fikirli, esnek, hırslı, çalışkan, bağımsız, akılcı değerleri yüksek, bakımlı ve temiz olma”* ya önem veren bir insandır.

*“A4 öğretmenimiz; sorumluluk sahibi, bağımsız olan, açık fikirli, esnek, yardımsever, işbirliğine açık, cesur, çalışkan, akılcı değerleri yüksek olan bir arkadaşımız.” (*E:BİLGİSAYAR)

“ Farklı, anlayışlı, bağımsız, açık fikirli, güvenilir, lider, eleştiriye açık, özgüvenlidir.” (E:FEN)

“ Özgüveni yüksek, Türklüğe ulusallığa önem veren, hırslı, akıllı ve bağımsız bir insandır.” (K:GÖRSEL SAN.)

"A4 öğretmenimiz; çok hırslı, çok azimli, çalışkan, lider, disiplinli, özgüveni yüksek bir arkadaşımızdır. " (K: İNGİLİZCE)

"A4 öğretmenimiz; özgüveni yüksek, lider, esnek" Mesela A4 öğretmen çok özgür öğrenciler yetiştiriyor. Sınıfta kurallara uymuyorlar, özgürce hareket etmek istiyorlar, bu da bizim rahat ders işlememizi etkiliyor." (E:MATEMATİK)

A4 öğretmenimiz; esnek, lider, kibar, akılcı, kararlı, yaratıcı, bakımlı ve temiz olmaya özen gösteren bir öğretmendir. (K: SOSYAL BİL.)

"A4 öğretmenimiz; bakımlı olmaya özen gösterir. Özgüveni yüksek, lider olma baskın değerleridir." (K:TÜRKÇE)

Branş öğretmenleri A4 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 9 farklı değer ile, ikinci sırada Öze Dönük-Kişisel değerler 5 farklı değer ile, üçüncü sırada Muhafazakar-Geleneksel değerler 4 farklı değer ile, dördüncü sırada Sosyal-Toplumsal değerler 2 farklı değer ile son sırada Ulusal-Milli değerler 0 değer ile yer almıştır.

Bu alt boyutun diğer bir sorusu olan "A4 öğretmenin öğrencileri değer gelişiminde A4 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?" sorusuna verilen cevaplara baktığımızda branş öğretmenleri sınıf öğretmenlerinin belirgin değerlerinden etkilendikleri yönündedir. Branş öğretmenleri "*lider, özgüvenli, açık fikirli, esnek, hırslı, çalışkan, bağımsız, akılcı değerleri yüksek, bakımlı ve temiz olma* " baskın değerlerine sahip A4 öğretmeninin öğrencilerini " *özgüvenli, lider, bağımsız, hırslı, konuşmayı ve kendilerini ifade etmeyi seven, esnek"* öğrenciler olarak tanımlanmaktadır. Branş öğretmenleri öğrencilerin ödev sorumluluklarının olmadığını ve sınıf kurallarına uymada zayıf disiplinsiz çocuklar olduklarını da belirtmektedirler. Branş öğretmenlerinin eleştirileri çocukların kendilerini savunma ihtiyacı duymalarına da neden olmuştur.

Tablo 3. 4. A4 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları

A4 öğretmeninin baskın değerleri	**A4 öğretmeninin öğrencilerinin baskın**

	değerleri
Lider, Yüksek özgüven, Bağımsız olma, Hırslı olma, Esnek olma, Çalışkan olma, Açık fikirli olma, Bakımlı- temiz olma, Akılcı değerleri yüksek olma.	Lider olma, Yüksek özgüven, Bağımsız olma, Hırslı olma, Esnek olma, Konuşmayı ve kendini ifade etmeyi sevme.

"*Öğrencilerinde de özgüvenleri yüksek, iletişim kurma çaba ve istekleri yüksek. Lider olma değerini o sınıfta gözlemliyorum. Öğrenciler güdüleyici unsurlar önemsiyorlar. Eğer sınıfa o güdüleme yapılmazsa sınıfın akademik başarısı düşüyor. Sınıf kendi haklarında olumsuz bir söz duyduğunda etkileniyorlar, hemen savunmaya geçiyorlar. A4 öğretmeninden hissettikleri yakınlığı bizden göremedikleri için çocuklar akademik açıdan ve sınıf disiplini açısından gerilemeye başladılar."* (K:TÜRKÇE)

"Sınıfı kurallara uymada zayıf bir sınıf, saygılı davranma az, davranış açısından aşırı serbest ve özgürler. Bunun yanında hoşgörülü ve dürüst çocuklar." (K: İNGİLİZCE)

"Öğrencileri daha bağımsız, açık fikirli, hırslı ve cesur çocuklardır." (E:BİLGİSAYAR)

" Öğrencilerin en belirgin özellikleri konuşmayı ve kendilerini ifade etmeyi seviyorlar. Çok rahat kendilerini savunuyorlar. Matematiksel ve bilimsel alanda düşünceleri ve becerileri gelişmiştir. Ders çalışma alışkanlıkları zayıf. Sosyal yönden kendilerini geliştirmişler. (E:FEN)

" Özgüveni yüksek, Türklüğe ulusallığa önem veren, hırslı, akılcı ve bağımsız bir öğretmendir. Bu özellikleri öğrencilerinde de gözlemliyorum. Öğrencileri ne olursa olsun kendini ezdirmiyorlar. Kendi özelliklerinin farkında olan çocuklar. " (K: GÖRSEL SAN.)

"Öğrencilerinin hepsi fikirlerini açıkça ifade ediyorlar, kendilerine güvenleri çok, çabuk kontrolden çıkıyorlar, esnekler, yaratıcılık konusunda kendilerini geliştirmişler. Empati kurabiliyorlar. Ödev sorumluluğu gelişmemiş. "(K: SOSYAL BİLGİLER)

"Çocuklar da özgüven yüksek, rahat esnek çocuklar. Disiplinli değiller." (E:BEDEN EĞİTİMİ)

"Öğrencileri de özgüveni yüksek, lider özellikleri öğretmenlerinden almışlar. Eleştiriye açık değiller. A4 öğretmenimiz gibi öğrencileri de teknolojiye meraklılar ve yeniliğe açıklar. " (K: MATEMATİK)

A4 öğretmeninin öğrencileri; branş öğretmenleri görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerlere 5 farklı değer ile, ikinci sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 3 farklı değer ile, üçüncü sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 2 farklı değer ile, dördüncü sırada Ulusal- Milli değerler ve Sosyal- Toplumsal değerler 1 farklı değerle ifade edilmiştir. Bilimsel – Yenilikçi değerlere sahip A4 öğretmeni ile öğrencilerinin değerlerinin sınıflama kategorileri branş öğretmenleri görüşlerine göre örtüşmektedir.

A5 öğretmenini nasıl tanırsınız? Baskın değerleri nelerdir? A5 öğretmeninin öğrencileri değer ediniminde A5 öğretmenini yansıtıyor mu?

Branş öğretmenlerinin A5 öğretmeni ile ilgili düşünceleri sonucunda sahip olduğu değerler "*disiplinli ve kuralcı olma, otoriter ve ağırbaşlı olma "* ya önem veren bir insan olarak görülmektedir.

" *Disiplinli, vicdanlı, kuralcı, merhametli, açık fikirli bir öğretmendir.*" (E: FEN)

"A5 öğretmenimiz; disiplinli ve otoriter bir insandır." (E: BEDEN EĞİTİMİ)

"Baskıcı, otoriter, kuralcı, disiplinli bir insandır." (K: MATEMATİK)

"*A5 öğretmenimiz; hırslıdır, kuralcıdır, mükemmeliyetçidir, kurallara ve düzene uyar, otoriter, kararlı ve disiplinlidir, ağırbaşlı ve kendine saygı duyan bir öğretmendir."* (E:BİLGİSAYAR)

"A5 öğretmenimiz; otoriter, disiplinlidir." (K:GÖRSEL SANATLAR)

"A5 öğretmenimiz; sert, kontrolü yüksek, disiplinli ve kuralcı bir insandır." (K: İNGİLİZCE)

"*Saygılı, Türk kültürüne sahip çıkan, minnettar, ağırbaşlı, cesur, yardımsever bir insandır."* (K:SOSYAL BİLGİLER)

" Kurallara uymaya önem verir, sorumluluk sahibi, disiplinlidir." (K:TÜRKÇE)

Branş öğretmenleri A5 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Muhafazakar-Geleneksel değerler 5 farklı değer ile, ikinci sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 4 farklı değer ile, üçüncü sırada Sosyal-Toplumsal değerler 3 farklı değer ile, dördüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 2 farklı değer ile son sırada Ulusal-Milli değerler 1 değer ile yer almıştır.

Bu alt boyutun diğer bir sorusu olan " A5 öğretmenin öğrencileri değer ediniminde A5 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?" sorusuna verilen cevaplara baktığımızda "*disiplinli ve kuralcı olma, otoriter ve ağırbaşlı olma"* baskın değerlerine sahip A5 öğretmenin aşırı disiplinli ve otoriter olması öğrencilerin *ürkek, çekinik* olmalarına ve *kendilerini ifade etme sıkıntısı* duymalarına neden olmuştur. A5 öğretmenin kurallara önem veren bir insan olması öğrencilerin de kurallara uymaya önem vermelerine neden olmuştur. Branş öğretmenleri öğrencilerin *saygılı* olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3. 5. A5 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları

A5 öğretmeninin baskın değerleri	**A5 öğretmeninin öğrencilerinin baskın değerleri**
Disiplinli olma,	Ürkek,

Kuralcı olma, Otoriter olma, Ağırbaşlı olma.	Çekingen olma, Kurallara uyma, Saygılı olma, Kendini ifade edememe.

"A5 öğretmenimizin sınıfında aşırı disiplin olgusu var, çekinik çocuklar."(E:FEN)

"*Öğrencileri disiplinli, kurallara uyan çocuklar. Korkudan dolayı ürkek davranışlar sergilerlerdi. Ama şimdi branş öğretmenlerinin derslerinde daha esnek ve rahat olduklarını gözlemliyorum. .*" (E:BİLGİSAYAR)

"Öğrencileri de içine kapanık, tutuk, kendini ifade etmede sıkıntı yaşıyorlar. Esnek ve alçakgönüllülük yok." (K:GÖRSEL SANATLAR)

"Öğrencilerinde saygı baskın, çekingenler, çok rahat kendilerini ifade edemiyorlar. Sorumluluk sahibiler, görevlerini ödevlerini yapıyorlar."(K: İNGİLİZCE)

"*A5 öğretmenimizin öğrencileri sindirilmiş, kurallara uyarlar, söz dinlerler. Çok kontrol altında tutuldukları için bizden de onu bekliyorlar. Sorgulayıcı değiller. Akademik açıdan başarılı olanları çok başarılı başarısız olanları çok başarısızdır."* (E:MATEMATİK)

" Öğrencileri öğretmenlere saygılı, öğrenci ile diyalog kurduğunda minnettarlık duygusunu hissettiren yardımsever çocuklardır." (K:SOSYAL BİLGİLER)

"Öğrencileri öğretmenleri sınıfta olmadıkları zaman bile sınıfta öğretmenleri varmış gibi durur. Özkontrolü yüksek çocuklardır." (K:TÜRKÇE)

"Öğrencilerin ürkek olduğunu gözlemliyorum." (E: BEDEN EĞİTİMİ)

Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahip A5 öğretmeninin öğrencileri; branş öğretmenleri görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 3 farklı değer ile, ikinci sırada Bilimsel- Yenilikçi

değerler 2 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler ve Sosyal – Toplumsal değerler 1 değer ile ifade edilmiştir. Ulusal- Milli değerlerle ilgili değer belirtilmemiştir. Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahip A4 öğretmeni ile öğrencilerinin değerlerinin sınıflama kategorileri branş öğretmenleri görüşlerine göre örtüşmektedir.

A6 öğretmenini nasıl tanırsınız? Baskın değerleri nelerdir? A6 öğretmeninin öğrencileri değer ediniminde A6 öğretmenini yansıtıyor mu?

Branş öğretmenlerinin A6 öğretmeni ile ilgili düşünceleri sonucunda sahip olduğu değerler " *dürüst, dindar, Türk kültürüne önem veren, sorumluluk sahibi, geleneklerine bağlı, samimi, adaletli, disiplinli, güvenilir, kendine saygı duyan, anlayışlı, alçakgönüllü ve bağışlayıcı"* olarak görülmektedir.

" A6 öğretmenimiz; dayanışma ve yardımseverliğe önem verir, Türk kültürüne değer verir, alçakgönüllüdür, bağışlayıcıdır, güvenilirdir, sorumluluk sahibidir, ağırbaşlı ve dindardır." (K:TÜRKÇE)

"Dindar, dürüst, anlayışlı, hoşgörülü, samimi, milliyetçi, geleneklerine bağlı bir insandır." (E:FEN)

*" A6 öğretmenimiz; dürüst, dindar, kendine saygı duyan, açık fikirli, güvenilir, iffetli, vicdanlı, geleneklerine bağlı bir insandır." (*K:SOSYAL BİLGİLER)

"Dindar, Türk kültürüne sahip, dürüst bir insandır." (K:İNGİLİZCE)

" *Sorumluluk sahibi, dindar, geleneklere bağlı, Türk kültürüne değer veren, dürüst, samimi, güvenilir, alçakgönüllü, disiplinli bir insandır*" (K:MATEMATİK)

" Vatansever, dürüst, anlayışlı, bağımsız, bağışlayıcı, alçakgönüllü, hoşgörülü, dindar, Türk kültürüne önem veren, büyüklere ve kendine saygı duyan, tutumlu, güvenilir, esnek, adaletli, işbirliğine açık, insanlara ve doğayı seven, cesur, kararlı, aile bağlı, merhametli ve eleştiriye açık bir insandır." (E:BİLGİSAYAR)

“ Samimi, dürüst, sevecen, adaletli, sorumluluk sahibi bir insandır.”(K:GÖRSEL SANATLAR)

“ A6 öğretmenimiz; disiplinli, dini değerleri yüksek. Sorumluluk sahibidir.” (E:BEDEN EĞİTİMİ)

Branş öğretmenleri A6 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Muhafazakar-Geleneksel değerler 10 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal-Toplumsal değerler 7 farklı değer ile, üçüncü sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 4 farklı değer ile, dördüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 3 farklı değer ile son sırada Ulusal-Milli değerler 2 farklı değer ile yer almıştır.

Bu alt boyutun diğer bir sorusu olan ”A6 öğretmenin öğrencileri değer ediniminde A6 öğretmeninin değerlerini yansıtıyor mu?” sorusuna verilen cevaplara baktığımızda öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin belirgin değerlerinden etkilendikleri yönündedir. Branş öğretmenleri “ *dürüst, dindar, Türk kültürüne önem veren, sorumluluk sahibi, geleneklerine bağlı, samimi, adaletli, disiplinli, güvenilir, kendine saygı duyan, anlayışlı, alçakgönüllü ve bağışlayıcı”* baskın değerlerine sahip A6 öğretmeninin öğrencilerini de “*dürüst, sorumluluk sahibi, açık fikirli, samimi, dini eğilimleri yüksek, ulusal değerlere önem veren, çalışkan, saygılı, adalete önem veren ve geleneklerine bağlı*” öğrenciler olarak tanımlamaktadırlar.

Tablo 3. 6. A6 Öğretmeni ve Öğrencilerinin Değer Bulguları

A6 öğretmeninin baskın değerleri	**A6 öğretmeninin öğrencileri baskın değerleri**
Dürüst olma, Dindar olma, Sorumluluk sahibi olma, Samimi olma, Adaletli olma, Saygılı olma, Disiplinli olma,	Dürüst olma, Dini eğilimleri yüksek olma, Sorumluluk sahibi olma, Samimi olma, Adalete önem verme, Saygılı olma, Çalışkan olma,

Güvenilir olma, Anlayışlı olma, Alçakgönüllü olma, Bağışlayıcı olma, Türk kültürüne önem verme, Geleneklerine bağlı olma.	Açık fikirli olma, Ulusal değerlere önem verme, Geleneklere bağlı olma.

"Öğrencilerinde de en çok milliyetçi yanları ve sorumluluklarını önem verme yanları yüksek. Örneğin ödev yapmadan gelmezler, dindar eğilimlerinin de diğer sınıflardan daha yüksek olduğunu gözlemliyorum." (K:TÜRKÇE)

"Sınıfının genelinde manevi değerlere ve Allah'a inanç değerleri kazandırılmış. Öğrencilerinin bazılarında dürüstlük değerini yansıtmayan öğrencilere rastlıyorum. Fikirlerini açıkça ifade ediyorlar. Türk kültürüne sahip çıkıyorlar. Sınıf kültürü yerleşmiş, ödevler yapılıyor, rahat ders anlatılıyor." (K:SOSYAL BİLGİLER).

"Öğrencileri de sorumluluk sahibiler, dürüstler, manevi değerleri yüksek, samimi, açık fikirli kendilerini iyi ifade eden çocuklardır. Duygusallık ve merhametli olma konusunda hassalar. Yalan söylemezler, yanlış bir şey yapmışsalar da "Ben bunu yaptım" diye dürüstçü söylerler. Geleneklere diğer sınıflara göre daha çok bağlılıkları vardır. Adaletlidirler, haksızlığa itiraz ederler. Temizlik duygusu gelişmiş, düzenlidirler. " (K:MATEMATİK)

"Sınıfında gözlemlediğim; kurallara uyan, saygılı, dürüst, açık fikirli, geleneklerine bağlı olma öğrencilerden oluşmaktadır. Ayrıca diğer sınıflara göre daha dindar davranışlar içindeler." (K:İNGİLİZCE)

" A6 öğretmenimizin öğrencileri; samimi, dürüst, sevecen, adaletli, sorumluluk sahibi, saygılı ve çalışkan çocuklardır. Dini konularda baskın çocuklar, hacca gitmek ve imam olmak istediğini ifade eden çocuklar var. Türk kültüründen etkilenmişlerdir." (K:GÖRSEL SANATLAR)

"Dersi iyi takip ediyorlar, iyi çalışıyorlar, azimliler. Öğretmenlerinin manevi değerlerinden etkilenmişler. Kaba ve küfürlü davranışların gözlenmediği bir sınıftır." (E:FEN)

"Öğrencileri daha dindar davranışlara sahipler, hoşgörülü, dürüst, samimi, açık fikirli, büyüklerine saygılı olan, lider, hırslı, çalışkan, aileye bağlı, insanları ve doğayı seven öğrenciler olduğunu gözlemliyorum. Diğer şubedeki öğrencilere göre daha itiaatkar davranıyorlar."(E: BİLGİSAYAR)

Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahip A6 öğretmeninin öğrencileri; branş öğretmenleri görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 9 farklı değer ile, ikinci sırada Bilimsel- Yenilikçi Değerler ve Sosyal- Toplumsal değerler 3 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 2 farklı değer ile, dördüncü sırada Ulusal- Milli değerlerle ilgili 1 farklı değer belirtilmiştir. A6 öğretmeni değerleriyle öğrencilerinin değer sınıflama kategorileri örtüşmektedir.

2.Veli Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular:

2.1. Çocukların Değer Ediniminde Sınıf Öğretmenlerinin Etkisi

Velilere çocuklarının değer ediniminde sınıf öğretmenlerinin etkililiği hakkında düşünceleri sorulmuştur. Görüşme yapılan 20 veliden 13 tanesi " *kesinlikle etkili olduğunu düşünüyorum*" cevabını vermişlerdir. 5 veli ise çocuklarından birinin diğerine göre öğretmeninden daha fazla etkilendiğini gözlemlediklerini belirtmişlerdir. 2 veli ise ailenin etkili olduğu yönünde görüş belirtmektedir.

Velilerin Eğitim Durumuna göre görüşleri ise şu şekildedir.

İlkokul mezunu 6 veliden 3'ü sınıf öğretmenlerinin değer aktarımında çocuklarının öğretmenden etkilendiklerini belirtmişlerdir. 2 veli kızlarının üzerinde öğretmenlerinin etkilerini oğullarına göre daha fazla hissettiklerini ifade etmişlerdir. 1 veli çocuğun

öğretmenlerinden etkilenmesinin öğretmene bağlı olduğunu belirtmişlerdir**.** *V3; Etkili olduğunu düşünüyorum. Çocuk önce anne-babasını sonra öğretmenini örnek alıyor. Sanki okul döneminde öğretmeninin kimliğine bürünüyor.* Bu ifadeye bakıldığında, çocuğun değer gelişiminin önce aile ile başlayan bir süreç olduğu görülmektedir ve çocuğun okula başlamasıyla aile etkisinin azalıp öğretmenin model alındığını ifade edilmiştir.*V7; Çocuğumuzun karakter gelişiminde sınıf öğretmeninin etkisi olduğunu düşünüyorum. V10; öğretmeninin etkili olduğunu düşünüyorum. V15; Kızlarımda bu durumu daha çok hissediyorum, oğlum okulla ilgili hiçbir şey hissettirmez.* **"***V17; Öğretmene göre değişiyor. Öğretmenden öğretmene fark var. Çocuğun öğretmenini sevmesi de önemlidir."* görüşünü belirterek dominant öğretmen özelliğini ve çocukların öğretmenini sevmesi ile onu örnek almasının önemini vurgulamıştır. *V18; Kızım öğretmeninden etkileniyor.*

Ortaokul mezunu 3 veliden 2'si sınıf öğretmenlerinin değer aktarımında çocuklarının öğretmenden etkilendiklerini belirtmişlerdir. 1 veli kızının oğluna göre *öğretmeninden daha fazla etkilendiklerini ifade etmişlerdir***.** *V9; Kızım öğretmeninden etkileniyor ama oğlum için bunu söylemem. V16; Çok etkili olduğunu düşünüyorum. V19; Evet öğretmeninin etkili olduğunu düşünüyorum.*

Öğrencilerin değer ediniminde cinsiyet faktörünün de etkili olabileceği düşünülmektedir. V9; "*Kızım öğretmeninden etkileniyor ama oğlum için bunu söylemem."* V18; "*Kızım oğluma göre öğretmeninden daha çok etkileniyor."* Bu görüşü ifade eden velilere göre öğrencilerin öğretmenlerinden etkilenme biçimleri veya şekillerinde öğrencinin cinsiyetinin de etkili olabileceği görülmüştür. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre aynı cinsiyette oldukları bayan öğretmenlerinden daha fazla etkilenmişlerdir. Bu görüşü belirten veliler; erkek çocuklarının bayan öğretmenlerden kız çocukları kadar çok etkilenmediğini belirtmektedirler. Kız öğrenciler aynı cinsiyette oldukları bayan öğretmenlerini model almaktadırlar diyebiliriz.

Bazı veliler sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin değer edinimindeki etkisi ile ilgili olarak dominant öğretmen özelliğini ön plana çıkarıyor. V9; "… *kızım A7 öğretmeninden etkileniyor ama oğlum için bunu söylemem. Kızımın öğretmeni A7; disiplinli, otoriter, öğrenci ve velilerine değer veren sevgi ile yaklaşan bir öğretmendir. Oğlumun öğretmeni A10; sessiz, saygılı bir hanımdır. Güler yüzlüdür. Ama öğretmen olarak verici değildi.*

Zaten başka bir branştan da sınıf öğretmenliğine geçmişti. Öğretmenliğin getirdiği hava yoktu onda. Çocuğum üzerinde etkili de değildi. " aynı öğretmenlerin bir başka öğrencilerinin velisi olan V10 ise " *küçük oğlum A7 öğretmeninden çok etkileniyor, öğretmeninin davranışlarını taklit ediyor. A7 öğretmen sabırlı, ilgili, dersleri sıkı takip eden, çalışkan, yenilikçidir. İnsanlara sıcak davranması ve sevmesi dikkat çekici özellikleridir. Büyük oğlumun A10 öğretmeninden etkilenerek sergilediği dikkat çekici bir değer olduğunu hissetmiyorum. A10 öğretmeni; sabırlı, sessiz, samimi bir insandı. Aslında onun hakkında çok fazla bir şey söyleyemiyorum. A7 öğretmeni ile kurduğumuz yakınlığı onunla kuramadık."* Verilere göre, A7 ve A10 öğretmenleri bayandır. V9' un kızı ile V10'un oğlu üzerinde A7 öğretmeninin etkin olduğu belirtilmiştir. Veli görüşüne göre A7 öğretmeninin, A10 öğretmenine göre öğrencilerin değer aktarımında daha etkili olduğunu belirtilmektedir.

Lise mezunu 3 veli değer aktarımında sınıf öğretmenlerinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir**.** V2; *Çok etkili olduğunu düşünüyorum. V4; Çok etkili olduğunu düşünüyorum. V20;muhakkak etkilidir. O dönemde öğretmene bağlılık daha farklıdır.*

Yüksekokul mezunu 2 veli değer aktarımında sınıf öğretmenlerinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir**.** *V8; Kesinlikle etkili olduğunu düşünüyorum. V11; çocuklarımın karakter gelişiminde öğretmenlerinin etkili olduğunu düşünüyorum.*

Üniversite mezunu 6 veliden 3'ü sınıf öğretmenlerinin değer aktarımında çocuklarının öğretmeninden etkilendiklerini belirtmişlerdir. 1 veli oğlunun kızına göre öğretmeninden daha fazla etkilendiğini, 2 veli de ailenin önemini ifade etmiştir. *V5; Çocuğumuzun karakter gelişiminde sınıf öğretmeninin etkisi olduğunu düşünüyorum. V6; Çocuğumuzun karakter gelişiminde sınıf öğretmeninin etkisi olduğunu düşünüyorum. V14, Etkili olduğunu düşünüyorum.* Dominant karaktere ve aynı zamanda yüksek dini hassasiyete sahip veliler çocuğun değer ediniminde ailenin daha etkili olduğunu belirtmişlerdir. V13; *Tamamen etkili olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bu çocukları ben yetiştiriyorum. Sahip olmalarını istediğimiz değerleri yaşayarak onlara örnek oluyoruz. O değerleri taşımalarına dikkat ediyoruz. Sonra öğretmeninden de etkilendiği değerler olabiliyor."* Bir başka veli görüşü de şöyledir. V1; " *Sınıf öğretmeninin orta düzeyde etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü aile de önemlidir. Çocuk temel değerleri önce aileden alır ."* V12;

"Sınıf öğretmenlerinin etkili olduğunu düşünüyorum. Yalnız oğlum, kızıma göre öğretmeninden daha çok etkileniyor." Verilere göre V12' nin kızının öğretmeni kadın, oğlunun öğretmeni ise erkektir. V12 çocuklarının ikisinin de öğretmenlerinden etkilenmelerine rağmen erkek çocuğun erkek öğretmenden daha fazla etkilendiğini belirtmektedir. V12 "Evinizdeki ortamda kim daha baskın?" sorusuna kendisinin yani annenin baskın olduğu cevabını vermiştir. Bu evde annenin dominant, babanın ise daha zayıf bir figür olduğu görülmektedir.

2.2.Öğrencilerin Sınıf Öğretmenlerinden Etkilendikleri Değerler

Bu alt probleme ilişkin velilere çocuklarının değer ediniminde öğretmelerinden hangi değerleri örnek aldıkları sorulmuştur. Velilerin 28 farklı değer ifade ettikleri görülmüştür. Veli görüşüne göre öğrencilerin öğretmenlerinden en çok "*sorumluluk sahibi olma, açık fikirli olma, kendine ve çevresindekilere saygılı, özgüven, kurallara uyma, temiz olma, azimli, disiplinli, dürüst ve düzenli olma, empati kurma, lider olma, açık sözlü olma, insanları, hayvanları ve doğayı sevme, yaratıcı olma, bağımsız olma, eleştiriye açık ve alçak gönüllü olma"* değerlerinden etkilendikleri yönündedir.

V1; "*Küçük kızımın öğretmeninin çok ödev vermesi zaman zaman bıkkınlık yaratıyordu ama şu anda böyle bir sorunu yok. Düzenli çalışıyor, sorumluluk duygusu gelişti. Büyük kızım ise kendi çalışmalarını kendi düzenler daha bağımsız ve azimlidir.* Veliler A7 öğretmenin baskın değerleri olarak "d*üzenli çalışma* ve *sorumluluk sahibi olma, kurallara uyma ve özgüvenli olma, disiplinli olma ve kibar olma"* yı belirtmişlerdir. A4 öğretmenin baskın değerleri olarak *"lider, özgüvenli, açık fikirli, esnek, hırslı, çalışkan, bağımsız, akılcı değerleri yüksek, bakımlı ve temiz olma* " 'yı belirtmişlerdir. Öğrencilerin öğretmenlerinin değerlerinden etkilendiği görülmektedir.

V2; "*Her iki çocuğum sorumluluk değerinde öğretmenlerinden etkileniyor. Büyük kızım disiplinli olma değerinde öğretmeninden etkilenmiştir. Yalnız kızım bu değerleri daha çok okulla ilgili sorumluluklarında uyguluyor. Mesela ödevleri konusunda çok titiz, her şeyi en iyi şekilde tam yapmaya çalışıyor. Ama evde okuldaki kadar düzenli değil. Evdeki sorumluluklarında; eşyalarının toplanması, düzenlenmesi konusunda daha düzensizdir.*

Ben çocuğuma sözümü çok fazla geçiremiyorum, öğretmeninin sözlerini daha çok önemsiyor. Küçük kızım, sorumluluk sahibi, kurallara uyan bir çocuk. Küçük kızımın bu davranışlarının devamı evde büyük kızımdan daha etkilidir. " Veli görüşlerine göre büyük kızın öğretmeni olan A8 öğretmeninin kurallara önem veren bir öğretmen olduğu görülmektedir. Anne kendini tarif ederken kararlı olma noktasında eksiğinin olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle çocuk okulda daha disiplinli ve sorumluluk sahibi davranışlar sergilemektedir.

V3; " *Küçük oğlum düzenli olması, temizliğe dikkat etmesi, disiplinli olması birçok açıdan öğretmeninden etkilendi. Büyük oğlum, saygılı olması, sorumluluk sahibi olması konusunda öğretmeninden etkilendi. Küçük oğlum öğretmeninden daha çok etkilendi."*

V2 "*Küçük kızım okulda edindiği değerleri evde de tam uyguluyor."* ve V3 "*Küçük oğlum öğretmeninden daha çok etkilendi."* doğrultusunda görüş belirtmektedirler. Bu iki öğrencinin öğretmenlerinin aynı olması öğretmenin dominant etkisini göstermekle beraber öğretmenden etkilenme de yaşça küçük olmanın da bir faktör olabileceğini de göstermektedir.

V4; " *A1 öğretmenimizin çocuklara yaklaşımı sertti, çok disiplinliydi, çocuklar korkarlardı. A1 öğretmenimiz doğu kökenli bir öğretmendir. Haksızlığa tahammül edemez, açık sözlüdür. Kızımda dobralık anlamında açık sözlüdür. Her şeyi pat diye söyler. Karşımdaki kırılacak diye düşünmez. Bu özeliğini öğretmeninden almıştır. Oğlumun açık fikirli olması, rahat olması, özgüvenli olması öğretmenden etkilenerek sahip olduğunu düşünüyorum. A4 öğretmenimiz, çocuklara empati kurma yeterliliği kazandırıyor. "*

V5; "*Kızımda sorumluluk arttı. 1. Sınıftaki öğretmeni kızım üzerinde etkili değildi. Bu okula gelince ilk başlarda gece yatarken "Acaba bir şey unuttum mu?" diye stres yapıyordu. İlk yıl onu hep ben toparlıyordum. Artık tüm sorumluluklarını en iyi şekilde yapıyor. Ayrıca lider olma isteği, empati kurma ve kuralcı olmayı öğretmeninden etkilenerek sahip olduğunu gözlemliyorum. Oğlum' da müthiş bir özgüven arttı, ayrıca azimli olma da da artış gözlemliyorum. A4 öğretmenimiz oğlumun yaratıcılığını arttırdı. Açık fikirli olmasını geliştirmeye çalışıyor. Bu özelliklerin oğlumda etkili olduğunu*

gözlemliyorum. Anasınıf öğretmeniyle konuştuğumuzda oğlumun bu özelliklerinden bahsettiğimde şaşırdı. Çünkü anasınıfında çok sessiz ve içine kapanıktı."

V6*; "Kızım da öğretmeninin disiplini görüyorum. Örneğin testleri cevaplarken soruların altını çizme karalayarak cevaplama yapar. Daha kuralcıdır. Oğlumda bu yok, onda özgüven daha yüksek." Ben yaparım" özgüveni var. Kızım bilse de emin olmayı ister. Kızım da öğretmeninin konuşma tarzını gözlemliyorum, daha kibar konuşuyor. Oğlum asosyal bir çocuktu. Oğlumun sosyalleşmesinde artış görüyorum. Liderlik özelliği arttı."* Bu görüşü paylaşan velinin oğlunun öğretmeni olan A4 için branş öğretmenleri "*lider, özgüvenli, açık fikirli, esnek, hırslı, çalışkan, bağımsız, akılcı değerleri yüksek, bakımlı ve temiz olma " değerlerinin baskın olduğunu belirtmişlerdir.*

V7; "*Kızım çok çekingen bir çocuktu, sınav heyecanı yüksekti. Zamanla öğretmeninin yardımıyla açıldı, sınav heyecan duygusunu açtı. Öğretmenine her zaman çok güveniyordu. Oğlum yalan söyler. Ahlaki açıdan kendini düzeltti. Biz ne kadar söylersek söyleyelim öğretmeninden daha çok etkileniyor. Öğretmeni "Yalan söylemek günah olur." demiş ve bir hikaye anlatmış. Oğlum bu durumdan etkilenip evde de anlattı. A3 öğretmenimiz, ahlaki davranışlara önem verir. Ayrıca düzenli tertipli olmaya önem veriyor, oğlumda bundan etkileniyor."*

V8*; "Kızım öğretmeninin konuşma tarzını taklit ediyor, daha kibar konuşuyor. Okulla ilgili çalışmalarında daha kuralcı ama evde o kadar değil. Özgüveni yüksek bu noktada öğretmeninin etkisini gözlemliyorum. Kendini zayıf göstermek istemez. Bir olay olduğunda oğlum ağlarken kızım ağlamaz. Oğlum çok duygusaldır. A9 öğretmenimiz, sinirlidir, sert, duygularını belli etmeyen bir öğretmendir. Oğlum da duygusal bir çocuktur. Bu nedenle çekingen ve özgüveni eksiktir."*

V9; "*Kızımın disiplinli olması, kendine bakımlı olması, dürüst açık sözlü, titiz, özkontrolü yüksek bir insan olması öğretmeninden etkilendiği değerlerdir. Oğlum disiplinsiz bir çocuktur. Akademik açıdan da başarısız olması nedeniyle öğretmen yaptığı sınavlarda onu sınıfın arkasına koyar sınavlara katmazdı."*

V10; " *Öğretmeninden çok etkileniyor onun davranışlarını taklit ediyor. Yardımsever ve düzenli olmada öğretmeninden etkileniyor."*

V11; " *Oğlumun dürüst, kuralcı, adaletli olmasında öğretmeninin etkisi çoktur. Kızımın, dürüst, azimli ve kuralcı olmasında öğretmenini etkili görüyorum."*

V12; "*Oğlum sürekli sorular soruyor. Araştırmacı olması, açık fikirli olması ve liderlik davranışları göstermesi öğretmeninden etkilenip sergilediği davranışlardır.*
Kızım; açık fikirli olma, bağımsız olma ve araştırmacı olması etkilendiği değerlerdir."

V13; "*Oğlumda hayvan sevgisinde artış oldu. Öğretmeni ders çalışma disiplini açısından daha esnektir. Ben bu konularda daha disiplinin, ödevi olmasa da çalışmasını istiyorum. Çocuğumda bu noktada benden daha etkindir. Kızımda, büyüklere saygılı olma, Türk kültürüne sahip olma konularında öğretmeninden etkilendiğini gözlemliyorum."*

V14; "*Büyük oğlum, insanları doğayı sevmeyi, misafirperver olmayı, büyüklere saygı, Türk kültürüne sahip olma, namuslu olma sınıf öğretmeninin tamamladığı değerlerdir. Küçük oğlum, adaletli olma, empati kurma, eleştiriye açık olma, alçakgönüllü olma, öğretmeninin tamamladığı değerlerdir."*

V15; "*Büyük kızım içine kapanıktı. Öğretmeni sayesinde özgüveni yükseldi, eleştiriye daha açık olduğunu gözlemliyorum. Küçük kızım biraz agresiftir ama öğretmeninin yönlendirmesiyle daha uyumlu olduğunu söyleyebilirim. Oğlumda içine kapanıktı, zamanla daha açık özgüvenli oldu. "* Çocuklarının içine kapanık olduğunu ifade eden anne kendini tarif ederken "otoriterim, çocuklarımın bir şey yapması gerekiyorsa o an yapmalarını isterim" demektedir. İçine kapanık olan çocuklardaki özgüven gelişiminin öğretmenleri sayesinde oluştuğu görülmektedir.

V16; "*Büyük oğlum sorumluluk sahibi, dürüst, açık, fikirli olma, büyüklerine karşı saygılı olma, samimi olma, değerlerinde öğretmeninden etkilenmiştir. Küçük oğlum, sorumluluk sahibi olma, açık fikirli olma, titizlik konusunda sınıfta anlatılardan etkileniyor."*

V17; "K*ızım öğretmeninden alçak gönüllü olmayı, hırslı olmayı, azimli olmayı öğrenmiştir. Öğretmeni "Yaparsın, başarırısın" derdi sürekli. Oğlumun öğretmeni sinirli bir öğretmendir. Bu nedenle çocuğum korktu, güveni ve cesareti kırıldı. Temiz olma, düzenli olma açısından etkilenmiştir*."

V18*;" Kızım, sorumluluk sahibi olmayı, azimli olmayı, arkadaşlarına değer vermeyi, kendisine saygı duyma değerlerinde öğretmeninden etkileniyor. Oğlumun ise yaratıcı ve cesur olması noktalarında etkilenmiştir. Evde biz ne kadar söylersek söyleyelim öğretmenlerinden daha çok etkileniyorlar. Açık fikirli olma da okulda kazandıkları değerdir.* "Bu velinin görüşleri değerleri yaşarak öğrenmenin söylemekten daha etkili olduğunu göstermektedir.

V19;" *Küçük oğlum öğretmeninden disiplinli olmayı öğrendi. Öğretmenimiz çok anlayışlı sevgi dolu bu özellikler çocuğumu etkiledi."*

V20; "*En başta dürüstlüğü, paylaşmayı öğreniyorlar…..nerede ne şekilde davranması gerektiğini, sorumluluk sahibi olmayı, kendine ve çevresine saygılı olmayı, kendini ifade etmeyi öğrenmiştir."*

Veli görüşleri incelendiğinde çocuklarının öğretmenlerini model aldıklarını belirtmişlerdir. V 10; oğlum *öğretmeninden çok etkileniyor onun davranışlarını taklit ediyor."* Bu görüşü destekleyen diğer velilerde çoğunun öğretmeninin konuşmasını taklit ettiğini belirtmektedir. V8*; Kızım öğretmeninin konuşma tarzını taklit ediyor, daha kibar konuşuyor.* V6; *kızım da öğretmeninin konuşma tarzını gözlemliyorum, daha kibar konuşuyor.* " görüşündedirler.

Öğrencilerin okula başlamasıyla anne babasının çocuk üzerinde etkisi azalırken öğretmenin etkisinin arttığını ifade eden veli düşünceleri şöyledir. V7; *Oğlum yalan söyler. Ahlaki açıdan kendini düzeltti. Biz ne kadar söylersek söyleyelim öğretmeninden daha çok etkileniyor. Öğretmeni "Yalan söylemek günah olur." demiş ve bir hikaye anlatmış. Oğlum bu durumdan etkilenip evde de anlattı. A3 öğretmenimiz, ahlaki davranışlara önem verir. Ayrıca düzenli tertipli olmaya önem veriyor, oğlumda bundan etkileniyor."* Bir başka veli görüşü de şöyledir. "V18; *Oğlum yaratıcı ve cesur olması*

noktalarında etkilenmiştir. Evde biz ne kadar söylersek söyleyelim öğretmenlerinden daha çok etkileniyorlar."

Bazı olumsuz öğretmen davranışlarının çocuklarını da olumsuz etkilediklerini ifade eden veli görüşleri olduğu görülmüştür. Öğretmenin sert ve disiplinli olmasının çocuklarda korkuya neden olduğunu"V4; " *A1 öğretmenimizin çocuklara yaklaşımı sertti, çok disiplinliydi, çocuklar korkarlardı."* belirtmektedir. Öğretmenin sinirli olmasının çocukların cesaretini ve güvenini kırdığı da ifade edilmiştir. V17; A5 *öğretmenimiz sinirli bir öğretmendir. Bu nedenle çocuğum korktu, güveni ve cesareti kırıldı*. Öğretmenin sinirli olmasının duygusal öğrencileri olumsuz etkilediğini " V8; *A9 öğretmenimiz, sinirlidir, sert, duygularını belli etmeyen bir öğretmendir. Oğlum da duygusal bir çocuktur. Bu nedenle çekingen ve özgüveni eksiktir."* görüşü belirtmektedir.

2.3.Öğrenci ve Öğretmen Değerler İlişkisi

A1 öğretmeni hem branş öğretmenleri hem de veliler tarafından ortak olarak *"alçakgönüllü, kendine ve çevresindekilere karşı saygılı, anlayışlı, hoşgörülü, çalışkan, bağımsız, açık sözlü, açık fikirli, azimli, eleştiriye açık, kararlı ve adalete önem veren"* şeklinde tanımlanmıştır. Çapraz sorgulamada branş öğretmenler ve veliler öğretmeni betimlemede örtüşmüşlerdir. Buna göre A1 öğretmeni için hem branş öğretmenleri hem de veliler şu betimlemelerde bulunmuşlardır.

" İnsancıl, vicdanlı, hırslı, alçakgönüllü, saygılı, anlayışlı, adalete önem veren cömert bir insandır." K:SOSYAL

"*Çocukların duygularına önem verir, kendilerini rahatça ifade etmelerine izin verir. Sosyal olarak destekler, velilerle daha çok iletişim kurar, kararlıdır, laiktir, hırslı ve eleştiriye açıktır.* "K:MAT

"*Öğretmenimiz; hırslı ve azimlidir, açık fikirlidir, bağımsız, bağışlayıcı ve eleştiriye açık olma onun belirgin değerleridir."* K:İNG

" *Açık sözlü, çalışkan, kararlı ve başarılıdır, adalete çok önem verir, haksızlığa tahammül edemez*. K:GÖRSEL SAN.

"*Bağımsız, açık fikirli, esnek, cesur ve kararlı olma değerlerinin baskın olduğunu gözlemliyorum.* (E: BİLGİSAYAR)

" *Anlayışlı, hoşgörülü, açık fikirli, esnek bir öğretmendir."* E:FEN

V4; *"Disiplinli, adaletli, açık sözlüdür."*

V 11; " S*amimi, lider, azimli olan bir insandır."*

V 12; "*Araştırmaya önem veren, kararlı olan, açık fikirli olan, her şeye açık olma baskın değerleridir. Hareketli çocuklar onun sınıfında rahat eder. Yaratıcıdır, öğretmenin bu özelliğini kızımda gözlemliyorum."*

V14;"A*daletli, yardımsever, çalışkan, samimi, eleştiriye açıktır. Anlayışlı ve hoşgörülüdür."*

V15; "*Yardımsever, öğrencilerine düşkün, adalete ve hakka önem veren bir öğretmendir."*

V 20;"D*ürüst, saygılı, insanlarla iletişimi iyi, öğrencilerine karşı anaç bir yapısı vardır, yardımseverdir."*

Branş öğretmenleri A1 öğretmeninin öğrencilerinin genel olarak şu özellikleri yansıttığını " *hırslı, başarılı, özgüvenleri yüksek, açık fikirli, ne istediklerini bilen ve adalete önem veren* " öğrenciler olarak belirtmektedirler. Buna göre "*alçakgönüllü, kendine ve çevresindekilere karşı saygılı, anlayışlı, hoşgörülü, çalışkan, bağımsız, açık sözlü, açık fikirli, azimli, eleştiriye açık, kararlı ve adalete önem veren"* olarak tanımlanan A1 öğretmenin öğrencileri de A1 öğretmenini yansıtmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı bunu ifade etmiştir. Buna paralel olarak, A1 öğretmeni için veliler genellikle şu değerleri "*adalete önem verme, yardımsever olma, samimi, çalışkan, eleştiriye açık olma, açık sözlü, çalışkan, kendine ve çevresindekilere saygılı ve dürüst*

olma" yı belirtmişler ve çocuklarının bu değerlerden " *açık sözlü olma, dürüst, azimli, kuralcı, açık fikirli, bağımsız, araştırmacı, yaratıcı, adaletli, eleştiriye açık, sorumluluk sahibi, empati kuran, alçakgönüllü olma"* yı yansıttıklarını söylemişlerdir. Veliler branş öğretmenlerinden farklı olarak A1 öğretmenini "*dürüst, kuralcı, disiplinli, samimi, lider, araştırmacı, yaratıcı, yardımsever, sorumluluk sahibi, öğrencilerine düşkün, iletişimi iyi ve empati kurma"* değerlerine sahip olduğunu belirtmektedirler.

Bilimsel- Yenilikçi Değerlere sahip A1 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşlerine göre, sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerlere 6 farklı değer ile, ikinci sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 5 farklı değer ile, üçüncü sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 4 farklı değer ile belirtilmiştir. Ulusal- Milli değerlerle ve Sosyal -Toplumsal değerler ilgi bir değer belirtilmemiştir. A1 öğretmeninin öğrencilerinin sahip olduğu değerler A1 öğretmeni ve veli değerleriyle örtüşmektedir.

V4; **"***Kızımda dobralık anlamında açık sözlüdür. Her şeyi pat diye söyler. Karşımdaki kırılacak diye düşünmez. Bu özeliğini öğretmeninden almıştır."*

V11; "*dürüst, azimli ve kuralcı ve liderlik özelliği baskın, kendine güveniyor. Kızımın bu değerleri kazanmasında öğretmeninin etkili olduğunu düşünüyorum."*

V12;" *Açık fikirli olma, bağımsız olma, araştırmacı olması etkilendiği değerlerdir. Hareketli çocuklar onun sınıfında rahat eder. Kızımın öğretmeni çok yaratıcıydı, anında bir şeyler tasarlar, gerekirse çizerdi. Ben bu yaratıcılığı kızımda görüyorum."*

V14; "*Adaletli olma, empati kurma, eleştiriye açık olma, alçakgönüllü olma, öğretmeninin tamamladığı değerlerdir."*

V15; "*Kızım biraz agresiftir ama A1 öğretmenimizin yönlendirmesiyle daha uyumlu olduğunu söyleyebilirim."*

V 20; "*Oğlumun; dürüst ve sorumluluk sahibi olması, kendine ve çevresindekilere saygı duymasında etkilidir. A1 öğretmenimiz öğrencilerine kendini rahat ifade etme özgürlüğü veriyor Karşısındakinin kırılıp kırılmayacağını düşünmeden düşüncelerini söyler."*

Buna göre hem branş öğretmenleri hem de veliler A1 öğretmeninin öğrencilerini benzer şekilde "*adalete önem veren, açık sözlü, kurallara uyma, açık fikirli, bağımsız, araştırmacı, eleştiriye açık, alçakgönüllü, sorumluluk sahibi, kendine ve çevresindekilere saygı duyma"* değerlerinden etkilediğini ifade etmişlerdir.

A2 öğretmeni hem branş öğretmenleri hem de veliler tarafından ortak olarak "anlayışlı, hoşgörülü, alçakgönüllü, çalışkan, sabırlı, merhametli, sorumluluk sahibi, samimi, hırslı, vicdanlı, sessiz ve sakin" şeklinde tanımlanmıştır. Çapraz sorgulamada branş öğretmenler ve veliler öğretmenleri betimlemede örtüşmüşlerdir. Buna göre A2 öğretmeni için hem branş öğretmenleri hem de veliler şu betimlemelerde bulunmuşlardır.

"A2 öğretmenimiz; anlayışlı, hoşgörülü, titiz, esnek, alçakgönüllü, ulusal simgelere değer veren, adaletli, yardımsever, işbirliğine açık, kurallara ve düzene uyan, çalışkan, sabırlı, merhametli, minnettarlık duygusu yüksek, ağırbaşlı ve kibar bir arkadaşımızdır."(E: BİLGİSAYAR)

" Sorumluluk sahibi, anlayışlı, hoşgörülü, çalışkan ve merhametlidir." (E: FEN)

"Uysal, sevecen, çekingen, çalışkan, titiz, kendine ve etrafındakilere saygı duyan, el becerisi yüksek olduğunu gözlemliyorum." (K: GÖRSEL SAN.)

"Hoşgörülü, anlayışlı, saygılı, samimi olma, hırslı ama A1 öğretmen kadar değil. Geleneklerine bağlı çok sabırlı bir insandır." (K: İNGİLİZCE)

"Öğretmenimiz; düzenli, sessiz, sakin, sorumluluk sahibidir. (K:MATEMATİK)

" *Anlayışlı, açık fikirli, güvenilir, ulusal değerlere bağlı, saygılı, merhametli, aileye bağlı, vicdanlı ve bakımlıdır*. (K:SOSYAL BİL.)

V 7; "*Başarılı odaklı, sakin, sabırlı bir öğretmendir."*

V16; " *Dürüst, alçakgönüllü, çalışkan, eleştiriye açık, samimi bir insandır."*

V17; " *Güler yüzlü, anlayışlı, hoşgörülü, vicdanlı, merhametli, bir insan. Rahatça konuşabileceğin biridir."*

V 19; " *Sorumluluk sahibi, anlayışlı ve hoşgörülü olma, samimi, çalışkan, araştırmacı, hırslı olma gözlemlediğim değerlerdir."*

Branş öğretmenleri A2 öğretmeninin öğrencilerinin genel olarak şu özellikleri yansıttığını "*sorumluluk sahibi, sınıf tertip ve düzenine önem veren, saygılı, çalışkan, sessiz sakin, duygusal"* öğrenciler olarak söylemişlerdir. Buna göre *anlayışlı, hoşgörülü, çalışkan, merhametli, saygılı, sorumluluk sahibi, titiz ve ulusal değerlere önem verme* " olarak tanımlanan A2 öğretmenin öğrencileri de A2 öğretmenini yansıtmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı bunu ifade etmiştir. Buna paralel olarak, A2 öğretmeni için veliler genellikle şu değerleri "*başarılı, sakin, sabırlı, dürüst, alçakgönüllü, eleştiriye açık, samimi, anlayışlı, hoşgörülü, merhametli, sorumluluk sahibi araştırmacı, hırslı olma" yı* belirtmişler ve çocuklarının bu değerlerden " *başarılı, sorumluluk sahibi, dürüst, açık fikirli, samimi, büyüklerine karşı saygılı, alçakgönüllü, hırslı, azimli olma"*'yı yansıttıklarını belirtmişlerdir. Veliler branş öğretmenlerinden farklı olarak A2 öğretmeni için " *dürüst, eleştiriye açık, araştırmacı olma"* değerlerinden bahsetmişlerdir.

A2 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler ve Muhafazakar- Geleneksel değerler 4 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal -Toplumsal değerler 2 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerlerle 1 farklı değer ile belirtilmiştir. Ulusal- Milli değerlerle ilgi bir değer belirtilmemiştir. A2 öğretmeninin öğrencilerinin sahip olduğu değerler A2 öğretmeni değerleriyle örtüşmektedir.

V7; " *İlgili, sabırlı ve başarı odaklı olması kızımı etkilemiştir. Öğretmenine her zaman çok güveniyordu."*

V16; "*Büyük oğlum sorumluluk sahibi, dürüst, açık fikirli olma, büyüklerine karşı saygılı olma, samimi olma, değerlerinde öğretmeninden etkilenmiştir."*

V17**; "** *Alçak gönüllü olmayı, hırslı olma, azimli olmayı öğrenmiştir. Öğretmeni sürekli "Yaparsın, başarırısın" derdi .*"

V19; "*Küçük oğlum öğretmeninden disiplinli olmayı öğrendi. Öğretmenimiz çok anlayışlı sevgi dolu bu özellikler çocuğumu etkiledi."*

Buna göre hem branş öğretmenleri hem de veliler A2 öğretmeninin öğrencilerini benzer şekilde "*başarılı, sorumluluk sahibi, saygılı, disiplinli olma*" değerlerinde etkilediğini ifade etmişlerdir.

A3 öğretmeni hem branş öğretmenleri hem de veliler tarafından ortak olarak "*çalışkan, dindar, sorumluluk sahibi, yeniliğe açık, tertip ve düzenli olma bakımından titiz*" şeklinde tanımlanmıştır. Çapraz sorgulamada branş öğretmenler ve veliler öğretmenleri betimlemede örtüşmüşlerdir. Buna göre A3 öğretmeni için hem branş öğretmenleri hem de veliler şu betimlemelerde bulunmuşlardır.

" *Dindar, sorumluluk sahibi, yaratıcı, yeniliğe açık, hırslı bir öğretmendir.*"(K: MATEMATİK)

"*Sorumluluk sahibi, kendine saygı duyan, titiz, açık fikirli, azimli, lider, hırslı, kuralcı, çalışkan, kararlı, disiplinli, bağımsız olma değerlerini gözlemliyorum.*"(E:BİLGİSAYAR).

" *Duygusal, saygılı, idealist, eleştirel ve hep ben diyebilen bir insandır.*" (K: GÖRSEL SAN.)

" *Saygılı, dindar, sorumluluk sahibi, kararlı, geleneklere bağlı, kuralcı bir insandır.* " (K:SOSYAL BİL.)

" *Sorgulayıcı, hırslı, cesur, Türk kültürüne sahip, kibar bir arkadaşımızdır. Dindar bir arkadaşımızdır ama aynı zamanda açık fikirlidir. Öğretmenimiz çok kitap okuyan bir insan olduğu için onun dindarlığı bağnazlık boyutunda değildir. Okuduğu kitapların ona çok şey kattığına inanıyorum.* " (K:TÜRKÇE)

"Hırslı, azimli, sorumluluk sahibi, dürüst olma, çalışkan olma, vicdanlı olma, dindar olma, Türk kültürüne sahip olma değerleri baskındır." (K:İNGİLİZCE)

"Hırslı olduğunu düşünüyorum. Dini değerleri ağır basıyor. Adaletli olmaya çalışıyor." (E:FEN)

V7; "*Tertipli ve düzenli olma ve dindar olma A3 öğretmenizin baskın değerleridir*."

V 19; " *Samimi olma, sorumluluk sahibi, yenilikçi, çalışkan, ağırbaşlı ve mantıklı olma belirgin özellikleridir. Ödevlerin yapımı konusunda çok titizdir."*

Branş öğretmenleri A3 öğretmeninin öğrencilerinin genel olarak şu özellikleri yansıttığını "*çalışkan, manevi değerleri önemseyen, sorumluluk sahibi, hırslı, kurallara uyan, açık sözlü""* öğrenciler olarak tanımlamaktadırlar. Buna göre o "*çalışkan, dindar, sorumluluk sahibi, yeniliğe açık, tertip ve düzenli olma bakımından titiz "* olarak tanımlanan A3 öğretmenin öğrencileri de *çalışkan olma, sorumluluk sahibi olma ve ahlaki değerlere uyma bakımından* A3 öğretmenini yansıtmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı bunu ifade etmiştir. Buna paralel olarak, A3 öğretmeni için veliler genellikle şu değerleri "*çalışkan, dindar, sorumluluk sahibi, tertipli ve düzenli, samimi ve ağırbaşlı olma" yı* belirtmişler ve çocuklarının bu değerlerden " *ahlaki değerler ve tertip ve düzenli olma"* yı yansıttıklarını belirtmişlerdir. Veliler branş öğretmenlerinden farklı olarak A3 öğretmeni için "*düzenli olma, samimi, ağırbaşlı ve mantıklı olma"* değerlerinden bahsetmişlerdir.

A3 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde Muhafazakar- Geleneksel değerler ile ilgili 2 farklı değerden bahsedilmiş diğer değer sınıflama kategorileriyle ilgili değer belirtilmemiştir. A3 öğretmeninin öğrencilerinin sahip olduğu değerler A3 öğretmeni ve veli değerleriyle örtüşmemektedir.

V7; "*Oğlum yalan söyler. Ahlaki açıdan kendini düzeltti. Biz ne kadar söylersek söyleyelim öğretmeninden daha çok etkileniyor. Öğretmeni bir gün "Yalan söylemek günah olur." demiş ve bir hikaye anlatmış. Oğlum bu durumdan etkilenip evde de anlattı. A3*

öğretmenimiz davranışlara önem verir. Ayrıca düzenli tertipli olmaya önem veriyor oğlumda bundan etkileniyor

V17; " *Ödevlerin yapılması konusunda çok titizdir."*

Buna göre hem branş öğretmenleri hem de veliler A3 öğretmeninin öğrencilerini *"manevi ve ahlaki değerler* " bakımından öğretmenlerinden daha çok etkilendikleri yönündedir.

A4 öğretmeni hem branş öğretmenleri hem de veliler tarafından ortak olarak *"bağımsız, açık fikirli, sorumluluk sahibi, esnek, yardımsever, cesur, çalışkan, azimli, lider, özgüvenli, kararlı, yaratıcı ve eleştiriye açık"* şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre A4 öğretmeni için hem branş öğretmenleri hem de veliler şu betimlemelerde bulunmuşlardır. "*A4 öğretmenimiz; sorumluluk sahibi, bağımsız olan, açık fikirli, esnek, yardımsever, işbirliğine açık, cesur, çalışkan, akılcı değerleri yüksek olan bir arkadaşımız*." (E:BİLGİSAYAR)

" *Farklı, anlayışlı, bağımsız, açık fikirli, güvenilir, lider, eleştiriye açık, özgüvenlidir*." (E:FEN)

" Özgüveni yüksek, Türklüğe ulusallığa önem veren, hırslı, akıllı ve bağımsız bir insandır." (K:GÖRSEL SAN.)

"A4 öğretmenimiz; çok hırslı, çok azimli, çalışkan, lider, disiplinli, özgüveni yüksek bir arkadaşımızdır. "(K: İNGİLİZCE)

"A4 öğretmenimiz; özgüveni yüksek, lider, esnektir. Mesela A4 öğretmen çok özgür öğrenciler yetiştiriyor. Sınıfta kurallara uymuyorlar, özgürce hareket etmek istiyorlar, bu da bizim rahat ders işlememizi etkiliyor." (E:MATEMATİK)

"A4 öğretmenimiz; esnek, lider, kibar, akılcı, kararlı, yaratıcı, bakımlı ve temiz olmaya özen gösteren bir öğretmendir." (K: SOSYAL BİL.)

"*A4 öğretmenimiz; bakımlı olmaya özen gösterir. Özgüveni yüksek, lider olma baskın değerleridir.*" (K:TÜRKÇE)

V1; " *Azimli, doğru, dürüst, ilgili, çalışkan, bağımsız bir öğretmendir."*

V2; " *Çalışkan, yenilikçi, sorumluluk sahibi, güvenilir bir öğretmendir."*

V3; " *Disiplinli ve kuralcıdır. Özgüvenli, lider ve hırslıdır. Aynı zamanda düzenli ve bakımlıdır."*

V4; " *Açık fikirli, rahat, özgüvenli, yumuşak huylu, empati kurma belirgin özellikleridir."*

V5; " *Özgüveni yüksek, lider, laik, azimli, eleştiriye açık, esnek, sabırlı, açık fikirli, çalışkan ve yaratıcı bir insandır."*

V6; **"** *Açık fikirli, cömert, çocuklarla daha samimi içtendir. Liderdir ve yeniliğe açıktır."*

V12; **"** *Araştırmaya önem veren, kararlı, açık fikirli, lider, her şeye açık olma baskın değerleridir."*

V13; " *Esnek, cesur, yenilikçi, kendine saygı duyma, sorumluluk sahibi olma etkili değerleridir."*

V 15; " *Öğrencisi üzerinde çok etkili bir öğretmen, yardımsever bir insandır."*

Branş öğretmenleri A4 öğretmeninin öğrencilerinin genel olarak şu özellikleri yansıttığını "*özgüvenli, lider, bağımsız, hırslı, konuşmayı ve kendilerini ifade etmeyi seven, esnek""* öğrenciler olarak tanımlamaktadırlar. Buna göre "*bağımsız, açık fikirli, sorumluluk sahibi, esnek, yardımsever, cesur, çalışkan, azimli, lider, özgüvenli, kararlı, yaratıcı ve eleştiriye açık" "* olarak tanımlanan A4 öğretmenin öğrencileri de A4 öğretmenini yansıtmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı bunu ifade etmiştir. Buna paralel olarak, A4 öğretmeni için veliler genellikle şu değerleri *"azimli, çalışkan, yeniliğe açık, sorumluluk sahibi, özgüvenli, lider, açık fikirli, esnek, cesur olma" yı*

belirtmişler ve çocuklarının bu değerlerden "*özgüvenli, lider, açık fikirli, azimli, sorumluluk sahibi, bağımsız, esnek olma"* yı yansıttıklarını ifade etmişlerdir. Fakat branş öğretmenlerinin öğrencilerin ödev sorumluluklarının olmadığını ve sınıf kurallarına uymada zayıf disiplinsiz çocuklar olduklarını ve eleştiriye açık olmadıklarını da belirtmediklerine rağmen veliler çocuklarının *kurallara uyan, sorumluluk sahibi, disiplinli, azimli ve eleştiriye açık* çocuklar olduklarını ifade etmişlerdir. Veliler branş öğretmenlerinden farklı olarak A4 öğretmeni için " *dürüst, yeniliğe açık, güvenilir, kuralcı, empati kurma, kendine ve çevresindekilere saygı duyan, cömert, samimi, araştırmacı ve laik olma"* değerlerinden bahsetmişlerdir.

Bilimsel- Yenilikçi Değerlere sahip olan A4 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerlere 6 farklı değer ile, ikinci sırada - Geleneksel değerler ve Öze Dönük- Kişisel değerler 3 farklı değerler ile, üçüncü sırada Sosyal- Toplumsal değerler 1 farklı değer ile ifade edilmiştir. Veliler Ulusal- Milli değerler ilgili bir değer bahsetmemişlerdir. Buna göre öncelikli olarak Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahip A4 öğretmeninin öğrencileri de velilerinden farklı olarak öğretmenleri gibi öncelikli olarak de Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahip oldukları branş öğretmenleri ve veli görüşlerine göre belirtilmiştir.

V1; "*Kızım kendi çalışmalarını kendi düzenler daha bağımsızdır. Öğretmeninden bağımsız olmayı ve azimli olmayı öğrendi."*

V2; "*… kızım, sorumluluk sahibi, kurallara uyan bir çocuktur."*

V3; " *Düzenli olması, temizliğe dikkat etmesi, disiplinli olması birçok açıdan öğretmeninden etkilendi. A4 öğretmeninin çocuklara verdiği özgüven sayesinde küçük oğlum daha özgüvenlidir ve ders konusunda daha sorumluluk sahibidir."*

V4; "*Oğlumun açık fikirli olması, rahat olması, özgüvenli olması öğretmenden etkilenerek sahip olduğunu düşünüyorum. A4 öğretmeninin çocuklara empati kurma yeterliliği kazandırıyor."*

V5; " *Oğlum' da müthiş bir özgüven arttı, ayrıca azimli olma da artış gözlemliyorum. A4 öğretmen oğlumun yaratıcılığını arttırdı, açık fikirli olmasını geliştirmeye çalışıyor. Oğlumun anasınıfı öğretmeniyle konuştuğumuzda oğlumun bu özelliklerinden bahsettiğimde şaşırdı. Çünkü anasınıfında çok sessiz ve içine kapanıktı."*

V6; "*Oğlum asosyal bir çocuktu. Oğlumun sosyalleşmesinde artış görüyorum, özgüveni yükseldi. Liderlik özelliği arttı. Kızım daha kuralcı, daha kibar, araştırmacı, daha çok çalışma disiplinine sahiptir. Oğlum bu konularda daha dağınıktır. Ama daha arkadaş canlısı, sınıfında lider, ilericidir."*

V12; " *Oğlum sürekli sorular soruyor. Araştırmacı olması, açık fikirli olması ve liderlik davranışları göstermesi öğretmeninden etkilenip sergilediği davranışlardır.***"**

V13; "*Oğlumda hayvan sevgisinde artış oldu. Öğretmeni ders disiplini açısından daha rahat esnektir. Ben bu konularda daha disiplinin, ödevi olmasa da çalışmasını istiyorum. Çocuğumda bu noktada benden daha etkindir."*

V15; "*Büyük kızım içine kapanıktı. Öğretmeni sayesinde özgüveni yükseldi, eleştiriye daha açık olduğunu gözlemliyorum."*

Buna göre hem branş öğretmenleri hem de veliler A4 öğretmeninin öğrencilerini *"özgüvenli olma, lider olma, açık fikirli olma, bağımsız olma, esnek olma ve empati kurma* " değerleri bakımından öğretmenlerinden daha çok etkilendikleri yönündedir**.**

A5 öğretmeni; hem branş öğretmenleri hem de veliler tarafından ortak olarak *"disiplinli, otoriter, saygılı, sorumluluk sahibi"* olarak tanımlanmıştır. Buna göre A5 öğretmeni için hem branş öğretmenleri hem de veliler şu betimlemelerde bulunmuşlardır.

" *Disiplinli, vicdanlı, kuralcı, merhametli, açık fikirli bir öğretmendir.*"(E: FEN)

"A5 öğretmenimiz; disiplinli ve otoriter bir insandır. " (E: BEDEN EĞİTİMİ)

"Baskıcı, otoriter, kuralcı, disiplinli bir insandır." (K:MATEMATİK)

"A5 öğretmenimiz; hırslıdır, kuralcıdır, mükemmeliyetçidir, kurallara ve düzene uyar, otoriter, kararlı ve disiplinlidir, ağırbaşlı ve kendine saygı duyan bir öğretmendir." (E:BİLGİSAYAR)

"A5 öğretmenimiz; otoriter, disiplinlidir." (K:GÖRSEL SANATLAR)

"A5 öğretmenimiz; sert, kontrolü yüksek, disiplinli ve kuralcı bir insandır." (K: İNGİLİZCE)

"Saygılı, Türk kültürüne sahip çıkan, minnettar, ağırbaşlı, cesur, yardımsever bir insandır." (K:SOSYAL BİL.)

" Kurallara uymaya önem verir, sorumluluk sahibi, disiplinlidir." (K:TÜRKÇE)

V17; "*Sinirlidir, ayrımcılık yapar özellikle erkeklere karşı daha sinirlidir. Bunun yanında temiz ve düzenli bir insandır."*

V20; " *Dürüst, haksızlığa tahammül edemez, sorumluluk sahibi, saygılı, disiplinli ve otoriterdir."*

Branş öğretmenleri A5 öğretmeninin öğrencilerinin genel olarak şu özellikleri yansıttığını *"ürkek, çekinen, kurallara uyan, saygılı, kendilerini ifade etme sıkıntısı yaşayan"* olarak ifade etmişlerdir. Buna göre "*disiplinli, otoriter, kuralcı olma ve ağırbaşlı olma"* olarak tanımlanan A5 öğretmenin öğrencilerinin özellikle *kurallara uyma, saygı ve sorumluluk* değerlerinde öğretmenlerinden etkilendiklerini bunun yanında A5 öğretmenimizin aşırı disiplinli ve otoriter olmasının da öğrenciler de *kendini ifade etme sıkıntısı yaşamalarına ve ürkek, çekinik* olmalarına neden olmuştur. Görüşme yapılan 8 öğretmenin 6' sı bu şekilde görüş belirtmişlerdir. Buna paralel olarak, A5 öğretmeni için veliler genellikle şu değerleri "*disiplinli, otoriter, sinirli, saygılı, sorumluluk sahibi, dürüst, haksızlığa tahammül olmayan, temiz ve düzenli*" belirtmişler ve çocuklarının bu değerlerden " *disiplinli, saygılı, sorumluluk sahibi, temiz ve düzenli olma"* yı yansıttıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında öğretmenin aşırı disiplinli olmasının *çocuklarda kendini ifade etme sıkıntısının yanında özgüven ve cesaretlerinin*

kırılmasına neden olduğunu belirtmişlerdir. Veliler branş öğretmenlerinden farklı olarak A5 öğretmeni için "*temiz, düzenli, dürüst, haksızlığa tahammülü olmayan*" değerlerini ifade etmişlerdir.

Muhafazakar - Geleneksel değerlere sahip A5 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşlerine göre, sahip oldukları değerler kategorisinde Muhafazakar - Geleneksel değerler ile ilgili 2 farklı değerden bahsedilmiş diğer değer sınıflama kategorileriyle ilgili değer belirtilmemiştir. A5 öğretmeninin öğrencilerinin sahip olduğu değerler A5 öğretmeni ve veli değerleriyle örtüşmektedir.

V 17; " *Sinirli bir öğretmendir. Bu nedenle çocuğum korktu, güveni ve cesareti kırıldı. Oğlum için öğretmeninden korktuğu için ters yönde bir etkilenme söz konusu oldu. Temiz olma, düzenli olma açısından da etkilenmiştir."*

V20; " *Sorumluluk sahibi olma, saygılı olma ve disiplin açısından etkilenmiştir. Kendini ifade etme sıkıntısı vardır*."

Buna göre hem branş öğretmenleri hem de veliler A5 öğretmeninin öğrencilerini *"disiplinli, saygılı, sorumluluk sahibi olma* " bakımından öğretmenlerinden daha çok etkilendikleri yönündedir. Bunun yanında *kendini rahat ifade edememe ve özgüveni eksik olma* bakımından olumsuz yönde etkilenmişlerdir.

A6 öğretmeni hem branş öğretmenleri hem de veliler tarafından ortak olarak *"milli değerlere önem veren, geleneklerine bağlı, dindar, dürüst, alçakgönüllü, merhametli, insanları ve doğayı seven, samimi, esnek, büyüklere saygılı "* şeklinde tanımlamaktadırlar. Buna göre A6 öğretmeni için hem branş öğretmenleri hem de veliler şu betimlemelerde bulunmuşlardır.

" *A6 öğretmenimiz; dayanışma ve yardımseverliğe önem verir, Türk kültürüne değer veriri, alçakgönüllüdür, bağışlayıcıdır, güvenilirdir, sorumluluk sahibidir, ağırbaşlı ve dindardır."* (K:TÜRKÇE)

"Dindar, dürüst, anlayışlı, hoşgörülü, samimi, milliyetçi, geleneklerine bağlı bir insandır." (E:FEN VE TEKNOLOJİ)

" *A6 öğretmenimiz; dürüst, dindar, kendine saygı duyan, açık fikirli, güvenilir, iffetli, vicdanlı, geleneklerine bağlı bir insandır*." (K:SOSYAL BİL.)

"Dindar, Türk kültürüne sahip, dürüst bir insandır."(K:İNGİLİZCE)

" Sorumluluk sahibi, dindar, geleneklere bağlı, Türk kültürüne değer veren, dürüst, samimi, güvenilir, alçakgönüllü, disiplinli bir insandır" (K:MATEMATİK)

" Vatansever, dürüst, anlayışlı, bağımsız, bağışlayıcı, alçakgönüllü, hoşgörülü, dindar, Türk kültürüne önem veren, büyüklere ve kendine saygı duyan, tutumlu, güvenilir, esnek, adaletli, işbirliğine açık, insanlara ve doğayı seven, cesur, kararlı, aile bağlı, merhametli ve eleştiriye açık bir insandır." (E:BİLGİSAYAR)

" Samimi, dürüst, sevecen, adaletli, sorumluluk sahibi bir insandır." (K:GÖRSEL SAN.)

" A6 öğretmenimiz; disiplinli, dini değerleri yüksek. Sorumluluk sahibidir." E:BEDEN

V3;" *Dürüst, samimi, milliyetçi, tutucu, sorumluluk sahibi, saygılı bir öğretmendir."*

V13; "*Esnek, Türk kültürüne sahip çıkma, büyüklere saygı, merhametli ve dindar olma değerlerine sahiptir."*

V14; "*İnsanları doğayı sevme, misafirperver, büyüklere saygı, Türk kültürüne sahip, namuslu, dürüst, merhametli, alçakgönüllü ve geleneklerine bağlı olduğunu gözlemliyorum*."

Branş öğretmenleri A6 öğretmeninin öğrencilerinin genel olarak şu özellikleri yansıttığını "*dürüst, sorumluluk sahibi, açık fikirli, samimi, dini eğilimleri yüksek, ulusal değerlere önem veren, çalışkan, saygılı, adalete önem veren ve geleneklerine bağlı"* belirtmişlerdir. Buna göre *"dürüst, dindar, Türk kültürüne önem veren, sorumluluk sahibi,*

geleneklerine bağlı, samimi, adaletli, disiplinli, güvenilir, kendine saygı duyan, anlayışlı, alçakgönüllü ve bağışlayıcı" olarak tanımlanan öğretmenin öğrencileri genel olarak "*sorumluluk sahibi, dürüst, samimi, açık fikirli, geleneklerine ve manevi değerlere bağlı, milli değerleri önemseyen, dini eğilimleri yüksek"* olarak tanımlanmaktadırlar. Buna paralel olarak, A6 öğretmeni için veliler genellikle şu değerleri "*dürüst, merhametli, samimi, büyüklerine saygılı, insanları ve doğayı seven, merhametli, dindar, milli değerleri yüksek, esnek*" belirtmişler ve çocukların "*sorumluluk sahibi, büyüklerine saygı duyan, insanları ve doğayı seven, milli değerleri önemseyen*" çocuklar olduklarını belirtmişlerdir. Veliler branş öğretmenlerinden farklı olarak A6 öğretmeni için " *misafirperver olma ve namuslu olma"* değerlerinden bahsetmişlerdir.

Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahip A6 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 4 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal – Toplumsal değerler ve Ulusal – Toplumsal değerler 1 farklı değer ile ifade edilmiştir. Bilimsel – Yenilikçi değerler ve Öze Dönük- Kişisel değerler ile ilgili değer belirtilmemiştir. Buna göre öncelikli olarak Muhafazakar – Geleneksel değerlere sahip A6 öğretmeninin öğrencileri de velilerinden farklı olarak öğretmenleri gibi öncelikli olarak de Muhafazakar – Geleneksel değerlere sahip oldukları branş öğretmenleri ve veli görüşlerine göre belirtilmiştir.

V3; "*Büyük oğlum, saygılı olması, sorumluluk sahibi olması konusunda öğretmeninden etkilendi*."

V13*; " Kızımda büyüklere saygılı olma, Türk kültürüne sahip olma konularında öğretmeninden etkilendiğini gözlemliyorum."*

V14**;** " *Oğlumda insanları doğayı sevmeyi, misafirperver, büyüklere saygı, Türk kültürüne sahip olma, namuslu olma sınıf öğretmeninin tamamladığı değerlerdir."*

Buna göre hem branş öğretmenleri hem de veliler A6 öğretmeninin öğrencilerini *"sorumluluk sahibi, insanları ve doğayı seven, büyüklerine karşı saygılı, milli değerleri önem verme"* bakımından öğretmenlerinden daha çok etkilendikleri yönündedir. Branş

öğretmenleri öğrencilerin dini eğilimlerinin yüksek olduğunu ifade ederken velilerin bu yönde görüş bildirmedikleri görülmüştür.

A7 öğretmeni öğrencilerini en çok "*düzenli çalışma* ve *sorumluluk sahibi olma, kurallara uyma ve özgüvenli olma, disiplinli olma ve kibar olma"* değerlerinin yanında " *lider olma, empati kurma, dürüst, açık sözlü, kendine bakımlı olma, titiz, yardımsever ve öz kontrollü olma"* değerleriyle etkilemektedir.

Bilimsel- Yenilikçi Değerlere sahip A7 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşlerine göre, sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler 5 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler ve Öze Dönük- Kişisel değerler 4 farklı değer ile, üçüncü sırada Sosyal- Toplumsal değerler 1 farklı değerle ifade edilmiştir. Ulusal- Milli değerlerle ilgili bir değer bahsedilmemiştir. Buna göre öncelikli olarak Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahip A7 öğretmeninin öğrencileri de velilerinden farklı olarak Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahip olduğu veli görüşüne göre belirtilmektedir.

V1; *"Kızımın öğretmeninin çok ödev vermesi zaman zaman bıkkınlık yaratıyordu ama şu anda böyle bir sorunu yok. Düzenli çalışıyor, sorumluluk duygusu gelişti."*

V5; "*Kızımda sorumluluk arttı. 1. Sınıf öğretmeni kızımda etkili değildi. Bu okula gelince ilk başlarda "Gece yatarken acaba bir şey unuttum mu? Diye stres oluyordu. İlk yılda onu sürekli ben topluyordum. Artık tüm sorumluluklarını en iyi şekilde kendi yapıyor. Ayrıca lider olma isteği, empati kurma ve kuralcı olmayı öğretmeninden etkilenerek sahip olduğunu gözlemliyorum."*

V6; "*Kızım da öğretmeninin disiplini görüyorum. Örneğin testleri cevaplarken soruların altını çizme karalayarak cevaplama yapar. Daha kuralcıdır. Oğlumda bu yok, onda özgüven daha yüksek." Ben yaparım" özgüveni var. Kızım bilse de emin olmayı ister. Kızım da öğretmeninin konuşma tarzını gözlemliyorum, daha kibar konuşuyor."*

V8; "*Kızım öğretmeninin konuşma tarzını taklit ediyor, daha kibar konuşuyor. Okulla ilgili çalışmalarında daha kuralcı ama evde o kadar değil. Özgüveni yüksek bu noktada*

öğretmeninin etkisini gözlemliyorum. Kendini zayıf göstermek istemez. Bir olay olduğunda oğlum ağlarken kızım ağlamaz."

V9; "*Kızımın disiplinli olması, kendine bakımlı olması, dürüst açık sözlü, titiz, özkontrolü yüksek bir insan olması öğretmeninden etkilendiği değerlerdir*."

V10; *"Oğlum, öğretmeninden çok etkileniyor onun davranışlarını taklit ediyor. Yardımsever ve düzenli olmada öğretmeninden etkileniyor."*

V15; " *Oğlumda içine kapanıktı, zamanla daha açık özgüvenli oldu."*

A8 öğretmeninin öğrencilerinde en çok *sorumluluk sahibi olma* değeri ile öğretmeninden etkilenmişlerdir. Bunun yanında "*azimli olma, dürüst olma, kuralcı olma, adaletli olma, disiplinli olma, kendisine saygı duyma ve arkadaşlarına değer verme*" değerlerinden etkilenmişlerdir.

Bilimsel-Yenilikçi değerlere sahip A8 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşlerine göre sahip oldukları değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler 4 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 3 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 1 farklı değer ile ifade edilmiştir. Sosyal- Toplumsal değerler ve Ulusal- Milli değerlerle ilgili bir değerden bahsedilmemiştir. A8 öğretmeninin öğrencilerinin sahip olduğu değerler A8 öğretmeni ve veli değerleriyle örtüşmektedir.

V2; "*Kızım, sorumluluk sahibi olma ve disiplinli ve hırslı olma değerlerinde öğretmeninden etkileniyor."*

V11; " *Oğlumun dürüst, kuralcı, adaletli olmasında öğretmeninin etkisi çoktur."*

V18; " *Kızım; sorumluluk sahibi olma, azimli olma, arkadaşlarına değer verme, kendisine saygı duyma değerlerinde öğretmeninden etkileniyor."*

A9 öğretmeninin öğrencileri *sorumluluk sahibi olma, açık fikirli olma ve titiz olma* değerlerinden etkilenmişlerdir. A9 öğretmeninin *sinirli olması ve çabuk tepki vermesi* öğrenciler üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

Bilimsel – Yenilikçi değerlere sahip olan A9 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşüne göre, sahip oldukları değerler kategorisinde birinci olarak Sosyal- Toplumsal değerler 2 farklı değer ile, ikinci olarak Muhafazakar- Geleneksel değerler ve Öze Dönük-Kişisel değerler 1 farklı değer belirtilmiştir. Diğer kategorilerle ilgili bir değerden bahsedilmemiştir. A9 öğretmeninin öğrencilerinin sahip oldukları değerler kategorisi ile öğretmenlerinin değer kategorileri örtüşmemektedir.

V8; " *Oğlum çok duygusaldır. A9 öğretmenimiz sinirli ara ara şiddet de uyguluyor. Sınıfta diğer çocuklar bu durumdan etkileniyor. Oğlum içe dönükleşti."*

V16; *"Sorumluluk sahibi olma, açık fikirli olma, titizlik konusunda sınıfta anlatılardan etkileniyor. A9 öğretmenimiz çabuk tepki veriyor. Biraz sert olarak buluyorum, daha mesafeli bir insandır. "*

Veli görüşüne göre A10 öğretmeninin öğrencileri öğretmeninin baskın değerlerinden etkilenmemişlerdir.

V9*; "Oğlum disiplinsiz bir çocuktur. Akademik açıdan da başarısız olması nedeniyle öğretmeni yaptığı sınavlarda onu sınıfın arkasına koyar sınavlara katmazdı. Oğlumda da aile etkilidir."*

V10; "*A10 öğretmenimizle ilgili bir şey diyemiyorum. A7 öğretmenimizle kurduğumuz yakınlığı onunla kuramadık. Çocuğumda da etkili olduğu değerleri pek hissetmedim."*

Veli görüşüne göre A11 öğretmeninin öğrencisi öğretmeninin "*açık fikirli, yaratıcı ve cesur olma"* değerlerinden etkilenmiştir.

Bilimsel - Yenilikçi değerlere sahip A11 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşüne göre, sahip oldukları değerler kategorisinde Muhafazakar - Geleneksel değerler, Bilimsel -

Yenilikçi değerler ve Öze Dönük- Kişisel değerler 1 farklı değer ile belirtilmiştir. A11 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşüne göre sahip oldukları değerler kategorisiyle ilgili bir bulguya ulaşılamamıştır.

V18; "*Oğlum, yaratıcı ve cesur olma noktalarında etkilenmiştir. Evde biz ne kadar söylersek söyleyelim öğretmenlerinden daha çok etkileniyorlar. Açık fikirli olma da okulda kazandıkları değerdir."*

2.4.Öğrencilere Değer Aktarımında Sınıf Öğretmenlere Göre Farklılığın Oluşması

Velilere, çocuklarına göre değer aktarımında öğretmenlerine göre farklılıklar olup olmadığı yönündeki düşünceleri sorulmuştur. Velilerin % 85'i çocuklarına değer aktarımında öğretmene göre farklılık olduğunu, % 15'i ise farklılık hissetmediklerini öğretmenlerin değerlerinin birbirine benzer olduklarını söylemişlerdir.

V1; "*Ufak tefek farklılıklar oluyor. A4 öğretmenimiz daha az ödev veriyor, öğrencileri daha bağımsız çalışır.. A9 öğretmenimiz " Bu yapılacak diyor." ve o yapılıyor. Daha kuralcı bir insandır. İlk zamanlarda kızım da çalışma konusunda sorun yaşıyorduk. Sürekli çalışmalarını kontrol etmek zorunda kalıyorduk. Artık zamanla çalışmaları kendi sorumluluğundadır."*

V3; "*Evet farklılık vardır. A4 öğretmenin çocuklara verdiği özgüven sayesinde küçük oğlum daha özgüvenlidir. Ders konusunda daha sorumluluk sahibidir. A4 öğretmenimiz çözüm odaklı bir insandı. Büyük oğlum daha özensiz, hırslı değil."*

V4; "*Farklılık hissediyorum. Kızım bazen kırıcılık boyutunda açık sözlü, çok dobradır. Bu özelliği de A1 öğretmenimizde gözlemliyorum. Oğlumun açık fikirli olması, rahat olması, özgüvenli olması öğretmenden etkilenerek sahip olduğunu düşünüyorum. A4 öğretmeninin çocuklara empati kurma yeterliliği kazandırıyor*."

V5; "*Evet farklılık var. İçine kapanık olan oğlum, şimdi özgüveni yüksek bir haline geldi. Kızım daha disiplinli, sorumluluk sahibi ve kuralcı. İlk başlarda "Acaba bir şey unuttum*

mu?" kaygısından çok huzursuz oluyordu. Şimdi önceden ne yapması gerektiğini biliyor ve yapıyor ."

V6; "*Farklılık olduğunu gözlemliyorum. Kızım daha kuralcı, daha kibar, araştırmacı, daha çok çalışma disiplinine sahip. Oğlum daha dağınık bu konularda ama daha arkadaş canlısı, sınıfında lider, ilericidir.*

V7; *Evet öğretmenlerinden etkileniyorlar. A3 öğretmenimizin davranış konusunda söylediği ahlaki sözler oğlumu etkiler. İki çocuğum aslında birbirinden farklı ama öğretmenlerine göre de bu farklılık oluşuyor. A2 öğretmenimizin ilgili, sabırlı ve başarı odaklı olması kızımı etkilemiştir."*

V10; "*Farklılık var. Küçük oğlum yardımlaşmada kendi kendine bir şeyler yapmada etkili bir çocuk, derslerini yapmada titiz davranır yapmadığında sıkıntılanır ama büyük oğlumda böyle bir şey yoktur*."

V11; "*Kızım yapısı itibariyle öğretmeninden daha çok etkileniyor. Azimli bir çocuk tur, oğlumda bu özellik yok. Kızımda liderlik özelliği baskın, kendine güveniyor. Bu değerleri kazanmasında öğretmeninin etkili olduğunu düşünüyorum."*

V12; "*Evet farklılık görebiliyorum. Oğlumda liderlik özelliği baskındır. Kızımın öğretmeni çok yaratıcıydı, anında bir şeyler tasarlar, gerekirse çizerdi. Ben bu yaratıcılığı kızımda görüyorum."*

Çocukların karakterlerinin birbirinden farklı olmasının yanında öğretmenlerine göre de bu farklılığın oluştuğunu belirten V7; "*İki çocuğum aslında birbirinden farklı ama öğretmenlerine göre de bu farklılık oluşuyor.* "Diğer bir veli görüşü de şöyledir. V14; "*Zaten çocuklarımın karakterleri farklıdır. Öğretmenlerinin değerleriyle çocuklarımın karakterlerinin örtüştüğünü düşünüyorum. Belki bu uyum istense yakalanmazdı. Sanki öğretmenler çocuklarımın karakterine uygun olarak denk geldi.*" şeklinde belirterek çocukların karakterleriyle öğretmenlerin karakterlerinin örtüştüğünü belirtmiştir. İkiz çocuklara sahip olan V20 ise "…*ikizler ama karakterleri birbirinden farklıdır. Buna rağmen öğretmenlerine göre farklılık oluştuğunu gözlemliyorum. Birinin öğretmeni çok*

disiplinlidir. Bu çocuğumda ders konusunda daha disiplinlidir diğer çocuğum ise daha esnektir." düşüncesini belirterek çocukların mizaçları farklı olsa da öğretmenin davranışlarının ve değerlerinin çocuk üzerinde ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

V17; " *Kızım öğretmeninden birçok değerini aldı. Oğlum için öğretmeninden korktuğu için ters yönde bir etkilenme söz konusu oldu."*

V18; "*Evet farklılık var. Oğlum öğretmeninden yaratıcı olma konusunda etkilenmiştir. Kızım da bir şeyler yapmaya çalışıyor ama oğlum kadar yaratıcı değil. Kızımın bağışlayıcı olması, adaletli olması öğretmeninden etkilendiği değerlerdir."* Görülüyor ki aynı ailede büyüyen çocukların karakter gelişiminde sınıf öğretmenine göre de bu farklılık oluşmaktadır.

2.5.Sınıf Öğretmenlerinin Baskın Değerleri

Bu alt problemde velilere, sınıf öğretmenlerinin sahip oldukları baskın değerler sorulmuştur.

Veli görüşüne göre; A1 öğretmenimizin baskın olan değerleri en çok "*adalete önem verme, yardımsever olma, samimi, çalışkan, eleştiriye açık olma, saygı ve dürüst olma'* dır.

V4; "*Disiplinli, adaletli, açık sözlüdür."*

V 11; "*Samimi, lider, azimli olan bir insandır."*

V 12; "*Araştırmaya önem veren, kararlı olan, açık fikirli olan, her şeye açık olma baskın değerleridir. Hareketli çocuklar onun sınıfında rahat eder. Yaratıcıdır, öğretmenin bu özelliğini kızımda gözlemliyorum."*

V14; " *Adaletli, yardımsever, çalışkan, samimi, eleştiriye açıktır. Anlayışlı ve hoşgörülüdür."*

V15; *yardımsever, öğrencilerine düşkün, adalete ve hakka önem veren bir öğretmendir.*

V 20; " *Dürüst, saygılı, insanlarla iletişimi iyi, öğrencilerine karşı anaç bir yapısı vardır, yardımseverdir."*

Veli görüşüne göre A1 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 7 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 5 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük-Kişisel değerler 2 farklı değer ile, dördüncü sırada Sosyal-Toplumsal değerler 1 farklı değerle, son sırada Ulusal-Milli değerler 0 değer ile yer almıştır.

A2 öğretmenimiz veli görüşüne göre ; "*başarılı, anlayışlı, samimi ve hoşgörülü"* dür.

V 7; "*Başarılı odaklı, sakin, sabırlı bir öğretmendir."*

V16; "*Dürüst, alçakgönüllü, çalışkan, eleştiriye açık, samimi bir insandır."*

V17; "*Güler yüzlü, anlayışlı, hoşgörülü, vicdanlı, merhametli, bir insan. Rahatça konuşabileceğin biridir."*

V 19; "*Sorumluluk sahibi, anlayışlı ve hoşgörülü olma, samimi, çalışkan, araştırmacı, hırslı olma gözlemlediğim değerlerdir.*"

Veli görüşüne göre A2 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler ile Bilimsel Yenilikçi değerler 4 farklı değerle, ikinci sırada Sosyal ve Toplumsal değerler 3 farklı değerler ile yer almıştır. Diğer kategorilere ait değer belirtilmemiştir.

A3 öğretmenimiz veli görüşüne göre; *V7; tertipli ve düzenli olma ve dindar olma A3 öğretmenizin değerleridir. V 19; samimi olma, sorumluluk sahibi, yenilikçi, çalışkan, ağırbaşlı ve mantıklı olma belirgin özellikleridir. Ödevlerin yapımı konusunda çok titizdir.*

Veli görüşüne göre A3 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Sosyal ve Toplumsal değerler 3 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler ile Bilimsel Yenilikçi değerler 2 farklı değerle yer almıştır. Diğer kategorilere ait değer belirtilmemiştir.

A4 öğretmenimiz veli görüşüne göre; " *azimli, çalışkan, yeniliğe açık, sorumluluk sahibi, özgüvenli, lider, açık fikirli, esnek, cesur"* dur.

V1; "*Azimli, doğru, dürüst, ilgili, çalışkan, bağımsız bir öğretmendir."*

V2; " *Çalışkan, yenilikçi, sorumluluk sahibi, güvenilir bir öğretmendir".*

V3; "*Disiplinli ve kuralcıdır. Özgüvenli, lider ve hırslıdır. Aynı zamanda düzenli ve bakımlıdır."*

V4; "*Açık fikirli, rahat, özgüvenli, yumuşak huylu, empati kurma belirgin özellikleridir."*

V5; "*Özgüveni yüksek, lider, laik, azimli, eleştiriye açık, esnek, sabırlı, açık fikirli, çalışkan ve yaratıcı bir insandır."*

V6; **"** *Açık fikirli, cömert, çocuklarla daha samimi içtendir. Liderdir ve yeniliğe açıktır."*

V12*; "Araştırmaya önem veren, kararlı, açık fikirli, lider, her şeye açık olma baskın değerleridir."*

V13; " *Esnek, cesur, yenilikçi, kendine saygı duyma, sorumluluk sahibi olma etkili değerleridir."*

V 15; " *Öğrencisi üzerinde çok etkili bir öğretmen, yardımsever bir insandır."*

Veli görüşüne göre A4 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Bilimsel-Yenilikçi Değerler 11 farklı değer ile, Muhafazakar- Geleneksel değerler 7 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze-Dönük Kişisel değerler 4 farklı değer ile, dördüncü sırada Sosyal ve

Toplumsal değerler 3 farklı değer ile, beşinci sırada Ulusal-Milli değerler 1 farklı değer ile yer almıştır.

A5 öğretmenimiz veli görüşüne göre; *V17; "Sinirli, ayrımcılık yapan erkeklere karşı daha sinirlidir, bu nedenle çocuğum öğretmeninden korktu, güveni ve cesareti kırıldı. Temiz ve düzenli bir insandır. Ben öğretmenle konuşmaya çekinirdim."* V20; " *Dürüst, haksızlığa tahammül edemez, saygılı, sorumluluk sahibi, disiplinli ve otoriterdir."*

Veli görüşüne göre A5 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 5 farklı değer ile, ikinci sırada Bilimsel-Yenilikçi değer 1 farklı değer ile yer almıştır. Diğer kategorilere ait değer belirtilmemiştir.

A6 öğretmenimiz veli görüşüne göre; "*dürüst, Türk kültürüne önem veren, dindar ve geleneklere bağlı"* dır.

V3; **"** *Dürüst, samimi, milliyetçi, tutucu bir insandır."*

V13; *"Esnek, Türk kültürüne sahip çıkma, büyüklere saygı, merhametlidir. Dindardır ve kız çocuklarına daha naif davranır, onları incitmemek ister.*"

V14; "*İnsanları ve doğayı sever, misafirperverdir, Türk kültürüne sahip olma, namuslu olma, dürüst, merhametli ve alçakgönüllü, geleneklerine bağlı olduğunu gözlemliyorum."*

Veli görüşüne göre A6 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 6 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal- Toplumsal değerler 5 farklı değer ile yer almıştır. Üçüncü sırada Ulusal - Milli değerler 2 farklı değer ile yer almıştır. Diğer kategorilere ait değer belirtilmemiştir.

A7 öğretmenimiz veli görüşüne göre; "*çalışkan, disiplinli, kurallara önem veren, dürüst, ilgili, titiz ve sabırlıdır. İnsanlara değer verir ve sevgi ile yaklaşır.*"

V1; " *Azimli, sorumluluk sahibi, kuralcı, hırslı, ilgili, çalışkan bir insandır."*

V5; *"Kuralcı, dürüst, akılcı, disiplinli ve elindekileri koruyan bir öğretmen. Kendine ve çevresindekilere saygı duyan, titiz, laik, milli değerlere önem veren, cesur ve çalışkan öğretmenimizin baskın özellikleridir."*

V6; **"**Ç*alışkan, disiplinli, sabırlı, kararlı, kuralcı, titiz ve araştırmacı bir insandır.*

V8; " *Güler yüzlü, samimi, kuralcı, özgüveni yüksek, çocukları sevdiğini daha çok belli ediyor."*

V9; "*Disiplinli, otoriter, öğrenci ve velilerine değer veren sevgi ile yaklaşan bir öğretmendir."*

V10; "*Sabırlı, ilgili, dersleri sıkı takip eder, çalışkan, yenilikçi, insanlara sıcak davranması ve sevmesi dikkat çekici özellikleridir."*

V 15; "*Adil, dürüst, kuralcıdır. Oğlumda evde kurallar koyar ve kardeşlerinin uymalarını ister."*

Veli görüşüne göre A7 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler 9 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 7 farklı değer ile, üçüncü sırada Ulusal- Milli değerler ile Sosyal Toplumsal değerler 2 farklı değer ile yer almıştır. Öze Dönük- Kişisel değerler ile ilgili değer belirtilmemiştir.

A8 öğretmenimiz veli görüşüne göre; *dürüst ve kurallara önem veren* bir insandır.

V2; "*Kuralcı, mükemmeliyetçi, disiplinli, samimi ve eleştiriye açıktır. En ufak sorunları fark edip aileye döner."*

V11; **"** *Dürüst, kuralcı, adaletli, yaratıcı ve kitap okumaya çok önem veren bir insandır."*

V 18; " *Dürüst, sorumluluk sahibi, merhametli, azimli olma, kurallara ve düzene uyma, yardımsever olma, duygusal olma sahip olduğu değerlerdir."*

Veli görüşüne göre A8 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 6 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 5 farklı değer ile, üçüncü sırada Sosyal- Toplumsal değerler 3 farklı değer yer almıştır. Diğer kategorilerde değer belirtilmemiştir.

A9 öğretmenimiz veli görüşüne göre; V8 **"***Sert, daha otoriter, duygularını belli etmiyor. Eski öğretmenlerin havası vardır öğretmenimizde.***"** V16*; "Vatansever, titiz, sorumluluk sahibi, açık fikirli ve hırslı bir bayandır. Çabuk tepki veriyor. Biraz sert olarak buluyorum. Laiktir ve kuralcıdır öğretmenizde bu değerler var, daha mesafeli bir insan. Oğlumla tam bir yakınlık kuramadı, daha mesafelidir."*

Veli görüşüne göre A9 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Bilimsel-Yenilikçi değerler 3 farklı değer ile, ikinci sırada Ulusal- Milli değerler 2 farklı değer ile, diğer kategorilerde 1 değer ile yer almıştır.

A10 öğretmenimiz veli görüşüne göre; *V9 " Velilerle iyi iletişim kurar, sessiz, saygılı, güler yüzlüdür."* V 10; " *Sabırlı, sessiz, samimi bir insandır."*

Veli görüşüne göre A10 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Muhafazakar - Geleneksel değerler 2 farklı değer ile yer almıştır. Diğer kategorilerde değer belirtilmemiştir.

A11 öğretmenimiz veli görüşüne göre; V18; "*Disiplinli, titiz, yaratıcı bir insandır."*

Veli görüşüne göre A11 öğretmenin sahip olduğu değerleri, birinci sırada Bilimsel Yenilikçi değerler 2 farklı değer ile yer almıştır. Diğer kategorilerde değer belirtilmemiştir.

2.6.Velilerin Baskın Değerleri

Bu alt probleme ilişkin velilere kendilerinin ve eşlerinin sahip olduğu baskın değerler sorulmuştur. Bu sorunun ardından verilen cevaplar sonrasında velilere evde çocukların karakter gelişiminde kimin daha etkili olduğuna ilişkin soru yöneltilmiştir.

Velilerin önemli çoğunluğu *dürüst ve sorumluluk sahibi olmaya* önem verdiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanında "*hırslı, çalışkan ve azimli olduklarını, kurallara uymaya önem verdiklerini, açık fikirli, merhametli, duygusal ve cömert, samimi, sabırlı"* olduklarını ifade etmişlerdir. Veli görüşüne göre öğrenciler öğretmenlerinden en çok "*sorumluluk sahibi olma, açık fikirli olma, kendine ve çevresindekilere saygılı, özgüven, kurallara uyma, temiz olma, azimli, disiplinli, dürüst ve düzenli olma, empati kurma, lider olma, açık sözlü olma, insanları, hayvanları ve doğayı sevme, yaratıcı olma, bağımsız olma, eleştiriye açık ve alçak gönüllü olma"* değerlerinden etkilendikleri yönündedir. "*Dürüstlük, sorumluluk sahibi olma, azimli olma, kurallara uyma, açık fikirli olma"* 'yı velilerin hem kendilerinde var olan hem de çocuklarının öğretmenlerinden etkilendikleri ortak değerler olarak belirtmişlerdir.

V 1; "*Eşim ve ben; dürüst, sorumluluk sahibi, çalışkan ve geleneklerine bağlı insanlarız."*

V 2; "*Ailece sorumluluk sahibiyiz, dürüst, güvenilir olma bizim için önemlidir. İşbirliğine açığız. Ben mükemmeliyetçi ve kuralcıyım. Hırslıyım. Kararlı olma noktasında kendimi eksik görüyorum. Eşimde sorumluluk sahibi, dürüst, güvenilir ve işbirliğine açıktır. Eşim çok disiplinlidir."*

V 3; "*Tutucuyum, hırslıyım, düzenli ve temiz olma değerlerine sahibim."*

V 4; "*Sorumluluk sahibi, dürüst, vatansever, lider, açık fikirli, kendine saygı duyan, Türk kültürüne önem veren bir insanım. Tevekkül sahibiyim, tutumluyum. Eşim sabırlı, inançlı, kuralcı, merhametli, alçakgönüllü, dürüst, sorumluluk sahibi, vatanseverdir."*

V5; "*Ben sabırlıyım, cesurum, şakacıyım, açık fikirliyim. Çabuk sinirlenirim. Eşim; sabırsız, telaşlı, heyecanlı, işbirliğine açık, yardımsever, mükemmeliyetçi, aileye bağlıdır."*

V6; " *Kendimi biraz hırslı, anlayışlı hoşgörülü, güvenilir buluyorum. Eşim; vicdanlı, yaratıcı, sevgi-saygı önem veren ve anlayışlı olan bir insandır.*

V 7; "*Kuralcıyım, samimi ve dürüst olmaya önem veririm. Yardımlaşma önemlidir benim için. Yetenekli ve yeniliğe açık olduğumu düşünüyorum. İlkokul mezunuyum ama kendimi geliştirmeye önem veririm. Eşim azimli, özkontrolü daha baskın bir insandır."*

V8; "*Esnek biriyim. İçine kapanık, çekingen, uygusal, yardımsever, sabırlıyım. Geleneklere bağlıyım. Eşim; özgüveni yüksek, çalışkan, duygusal, inançlı, tefekkür sahibi, samimi, açık fikirli, lider ve empati kuran bir kişidir."*

V9; "*Merhametli, özgüvenli, cömert, dürüst, titiz, nazik olmaya özen gösteren bir insanım. Eşim de dürüst, yalan söylemez, insalcıl, vatanseverdir. Ama bazen çok kibar olabiliyorken bazen çok kaba olabiliyor."*

V10; "*Eşim ve ben; sessiz, sakin, çekingen, ilgili, duygusal, merhametli, aileye bağlı bir insanlarız."*

V11; "*Çok azimli, kuralcı bir insanım. Eşim çok duygusal bir insandır*."

V 12; "*Kuralcı, sorumluluk sahibi, azimli, hırslı, çalışkan, kararlı, eleştiriye açık ve farklı olmayı severim. Eşimle benzer değerlere sahibiz."*

V13; "*Mükemmelliyetçi, aileye bağlı, Türk kültürüne bağlı, çalışkan, kibar, merhametli ve araştırmacı, tutumlu bir insanım. Eşim; yaratıcı, yenilikçi, disiplinli, kurallara ve düzene saygılı, doğayı ve insanları seven, tutumlu biridir."*

V 14; "*Kararlı, yardımsever, mükemmeliyetçi, çalışkan, azimli, samimi, duygusal bir insanım. Eşim; alçakgönüllü, cömert, açık fikirli, yenilikçi bir insandır."*

V 15; "*Otoriterim, çocuklarımın bir şey yapması gerekiyorsa o an yapmalarını isterim. Eşim; sakin, kırıcı yönü olmayan, sevecen, sabırlı, tahammül gücü yüksektir.*

V 16; *Samimi, dürüst, sorumluluk sahibi, misafirperver ve açık fikirliyim. Eşim; bağımsız, tutumlu, azimlidir, çalışmayı sever, dürüsttür."*

V 17; "*Samimi, merhametli, cömert ve sabırlıyım. Ayrımcılık yapmam, insanları severim. Eşimle benzer değerlere sahibiz. Eşim disiplinli bir insandır."*

V 18; "*Bağışlayıcı, eleştiriye açık, duygusal, itaatkar, yaratıcı bir insan olduğumu düşünüyorum. Eşim; güvenilir, cömert, çalışkan, namuslu, saygılı biridir."*

V 19*;" Korumacı bir anneyim. Sorumluluk sahibi, sessiz aynı zamanda hırslı bir insanım. Eşim; sinirli, hareketli, çalışkan, sorumluluk sahibi, aileye bağlı, kötü huyu olmayan bir insandır."*

V 20; "*Titiz ve düzenli bir insanım. Evde görev dağılımı yaparım. Eşim; dürüst, manevi değerleri önemseyen bir insandır."*

Velilerin evde çocuklarının değer ediniminde kimin daha etkili olduğuna ilişkin soruya verdikleri cevaplara baktığımızda; 10 veli annenin, 6 veli babanın, 4 veli de ortak etkili olduklarını belirtmişlerdir. Bu da ailede değer aktarımında annenin daha etkili olduğunu göstermektedir.

2.7.Veliler İle Öğretmenlerin Değerleri Arasındaki İlişki

Velilere kendi değerleriyle çocuklarının öğretmenlerinin değerleri arasındaki ilişki sorulmuş, bu soruya 7 veli " *Çocuklarımızın öğretmenlerinin değerleri ile kendi değerlerimiz arasında farklılık olduğunu düşünmüyoruz, aynı değerlere sahibiz*" demişlerdir. 1 veli "*Çocuklarımızın öğretmenlerinin değerleri ile kendi değerlerimiz tamamen farklıdır.***"** görüşünü belirtmiştir.

V 1; "*Sahip olduğumuz değerler benzerlik gösteriyor. Farklılık yok."*

V2; "*Ben pek bir farklılık görmüyorum, birbirine benzer olduğunu düşünüyorum."*

V3; "*Değerler açısından belirgin bir farklılık hissetmiyorum. Rahatsız olduğumuz biz de olup da öğretmenimizde olmayan bir değer yok."*

V 6; "*Değerlerimiz birbirine benzerdir, farklılık aklıma gelmiyor."*

V 7; " *Zıt bir durum yok. Değerlerimiz aynı. Farklılık hissetmiyorum, görüşlerimiz olumlu, fikirlerimiz uyumludur."*

V 14; "*Her iki öğretmenimiz için saydığımız değerlerimiz ortak değerlerimiz. Farklılık yok, değerlerimiz oldukça benzerdir."*

Bazı veliler öğretmen ile benzer değerlerini belirterek farklı değerlerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

V 9; "A7 *öğretmenimizle disiplinli olma, titiz ve düzenli olma benzer değerlerimizdir. Farklı değerlerimiz olduğunu hissetmedim.***"**

V 11; " *A 8 öğretmenle kuralcı olmamız benzer, A 1 öğretmenimizle azimli olma değerlerimiz ortak. Farklılık aklıma gelmiyor."*

V20; "A1 öğretmenimizle benzer değerlerimiz; dürüst, anlayışlı ve hoşgörülü olmamızdır. Genel anlamda farklı değerlerimiz yoktur."

Bazı veliler çocuklarının bir öğretmeniyle benzer değerlere sahipken diğer öğretmenle ilgili olarak ortak değerlerinin olmadığından bahsetmişlerdir.

V 17; *A2 öğretmenimizle benzer değerlerimiz; güler yüzlü, merhametli ve yardımsever olmadır. Farklılık yoktur. A5 öğretmenimizle benzer değerlerimiz olduğunu söylemem, çok diyaloğumuz yoktu. A5 öğretmenimiz disiplinlidir, çok bağırıyordu. Ben daha esneğim. Yeteri kadar iletişim kuramadığımız için değerler noktasında çok bir şey söyleyemiyorum."*

V 16; **"***A 6 öğretmenimizle hiçbir çatışma yaşamadık, değerlerimizin birbirine yakın olduğunu düşünüyorum. A9 öğretmenimiz; çabuk tepki veriyor. Biraz sert olarak buluyorum kendisini. Farklı değerlerimiz; laik olma ve kuralcı olmadır. Öğretmenizde bu değerler var, Oğlumla tam bir yakınlık kuramadı, daha mesafelidir. Benzer değerlerimiz; çalışkan, disiplinli ve ağırbaşlı olmadır."*

V10; "*Ben A7 öğretmenimizle değerlerimizi birbirine benzer buluyorum, sadece o daha kuralcıdır. Biz o kadar kuralcı değiliz. A10 öğretmenimizle ilgili pek bir şey diyemiyorum. A7 öğretmenimizle kurduğumuz yakınlığı onunla kuramadık. Çocuğumda da etkili olduğu değerleri pek hissetmedim."*

Velilerin vermiş oldukları cevaplar gösteriyor ki "*anlayışlı, hoşgörülü, güler yüzlü, merhametli, yardımsever, açık sözlü, dürüst, duygusal, aileye bağlı, kararlı, sorumluluk sahibi, bakımlı ve temiz, vatansever olma"* öğretmenlerle paylaştıkları benzer değerlerdir. Bazı veli görüşleri "*açık fikirli, disiplinli, kurallara uymayı, ağırbaşlı, çalışkan, azimli ve adil olma*" yı öğretmenleriyle paylaştıkları hem benzer hem de farklı değerler olarak ifade etmişlerdir. "*Lider olma, yeniliğe açık olma, yaratıcılık, laik olma, hırslı, araştırmacı, sabırlı, kibar ve sinirli olma"* yı öğretmenler de var olan ve kendileri ile aralarındaki farklı değerler olarak belirttikleri görülmüştür.

V5; "*A7 öğretmenimizle benzer yönlerimiz kuralcı ve titiz olmamızdır. A7 öğretmenimizle farklı değerimiz onun adaletli olmasıdır. Açık fikirli olma konusunda A4 öğretmenimizle benzer değere sahibiz. A4 öğretmenimizde liderlik özelliği baskın ama ben de yok. Daha çok akılcılık ön plandadır ben de."*

V 12; "*Ben kuralcı bir insanım. A1 ve A4 öğretmenimiz daha açık fikirlidirler.*

V13; "*A4 öğretmenimizle benzer değerlerimiz; yenilikçi ve araştırmacı olmamız, doğayı ve hayvanları sevmemizdir. Farklılığımız; disiplinli ve kuralcı olmamızdır. Öğretmenimiz çok esnektir. A6 öğretmenimizle benzer değerlerimiz; Türk kültürüne sahip olma, büyüklere saygılı olmadır."*

V15; " *A4 öğretmenimiz yenilikçidir ve çocukları çok yönlü geliştirir. Disiplinlidir biz disiplin kuramıyoruz. A1 öğretmenimizle benzer değerimiz samimi olmamızdır. Farklılığımız yok. A7 öğretmenimizle anlayışlı ve hoşgörülü olmamız benzer değerlerimiz. Yaratıcı olmak farklı değerimiz. Ben yaratıcı değilim*."

V18; " *A8 öğretmenimizle açık sözlü ve duygusal olmamız benzer değerlerimizdir. Disiplinli olma, hırslı olma farklı değerlerimiz. Ben bu konuda daha esneğim. A1*

öğretmenimizle benzer değerlerimiz aileye bağlı olmamız, kararlı olmamız ve vatansever olmamızdır. Farklı değerlerimiz; sinirli, ağırbaşlı ve sabırlı olmadır, öğretmenimizde var olan değerlerdir."

V19; "*A2 öğretmenimizle ağırbaşlı, merhametli, sabırlı, adaletli ve sorumluluk sahibi olma, bakımlı ve temiz olma benzer değerlerimizdir. Farklılık; A2 öğretmenimiz daha disiplinli, çalışkan, araştırmacıdır. Ben bağışlayıcıyı, daha içine kapanık biriyim. A3 öğretmenimizle benzer değerlerimiz; anlayışlı, hoşgörülü, açık fikirli, duygusal, sorumluluk sahibi ve titiz olmamızdır. Farklı değerlerimiz; ; öğretmenimiz daha adaletli, daha azimli, daha yenilikçi ve daha kibardır."*

V20; "*A1 öğretmenimizle dürüst, hoşgörülü, anlayışlı olma benzer değerlerimiz. Farklılık yoktur. Öğretmenlerimizde genel anlamda değerlerimiz benzerdir."*

Veliler ve branş öğretmenlerine göre A1 öğretmeni en çok Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahipken, A1 öğretmeninin velilerin sahip olduğu değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler 9 farklı değer ile, ikinci sırada Geleneksel- Muhafazakar değer 4 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 3 farklı değer ile Sosyal -Toplumsal değerler 3 farklı değerle yer almıştır. Ulusal- Milli değerlerle ilgili değer belirtilmemiştir. Veliler ile A1 sınıf öğretmenin değerleri sınıflama kategorileri örtüşmektedir.

Branş öğretmenlerine göre Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahipken, velilere göre Muhafazakar- Geleneksel değerler ile Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahip olan A2 öğretmeninin velileri en çok birinci sırada göre Muhafazakar- Geleneksel değerler 7 farklı değer ile, ikinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler 5 farklı değer ile, üçüncü sırada Sosyal- Toplumsal değerler 4 farklı değer ile, dördüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 3 farklı değer ile yer almıştır. Ulusal- Milli değerlerle ilgili değer belirtilmemiştir. Veliler ile A2 sınıf öğretmenin değerleri örtüşmektedir.

Branş öğretmenlerine göre Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahipken, veli görüşüne göre en çok Sosyal- Toplumsal değerlere sahip olan A3 öğretmeninin velileri en çok birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerlere 5 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar-

Geleneksel değerler 4 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler ile Sosyal- Toplumsal değerler 1 farklı değer ile yer almışlardır. Ulusal- Milli değerlerle ilgili değer belirtilmemiştir.

Veliler ve branş öğretmenlerine göre A4 öğretmeni en çok Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahipken, A4 öğretmeninin velilerinin sahip olduğu değerler kategorisinde birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 13 farklı değer ile, ikinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerlere 11 farklı değer ile, üçüncü sırada Sosyal-Toplumsal değerler 4 farklı değer ile, Öze Dönük- Kişisel değerler ile Ulusal- Milli değerlerle 3 farklı değer ile yer almışlardır. Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahip A4 öğretmeni değer sınıflama kategorileri ile veli değer sınıflama kategorileri örtüşmemektedir.

Veliler ve branş öğretmenlerine göre A5 öğretmeni en çok Muhafazakar- Geleneksel Değerlere sahipken, A5 öğretmeninin velilerinin sahip olduğu değerler kategorisinde birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler ile Sosyal Toplumsal değerler 4 farklı değer ile, Bilimsel- Yenilikçi değerlere 1 farklı değer ile yer almıştır. Ulusal- Milli değerlerle ile Öze Dönük- Kişisel değerler ilgili değer belirtilmemiştir. A4 öğretmeninin değerleri ile veli değer sınıflama kategorileri örtüşmektedir.

Veliler ve branş öğretmenlerine göre A6 öğretmeni en çok Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahipken, A6 öğretmeninin velilerinin sahip olduğu değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler 9 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal- Toplumsal değerler 7 farklı değer ile, üçüncü sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 6 farklı değer ile, Ulusal- Milli Değerlerle ile Öze Dönük- Kişisel değerlerle ilgili 1 farklı değer belirtilmiştir. Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahip A6 öğretmeni ile veli değer sınıflama kategorileri örtüşmemektedir.

Velilere göre A7 öğretmeni en çok Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahipken, A7 öğretmeninin velilerinin sahip olduğu değerler kategorisinde birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 11 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal- Toplumsal değerler ile Bilimsel- Yenilikçi değerler 6 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler 3 farklı değer ile, dördüncü sırada Ulusal- Milli değerlerle ilgili 1 farklı değer belirtilmiştir.

Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahip A7 öğretmeni ile veli değer sınıflama kategorileri örtüşmemektedir.

Velilere göre A8 öğretmeni en çok Bilimsel - Yenilikçi değerlere sahipken, A8 öğretmeninin velilerinin sahip olduğu değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler 9 farklı değer ile, ikinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 6 farklı değer ile, üçüncü sırada Sosyal Toplumsal değerler 3 farklı değer ile yer almıştır. Ulusal- Milli değerlerle ile Öze Dönük- Kişisel değerler ilgili değer belirtilmemiştir. Veliler ile A8 sınıf öğretmenin değerleri örtüşmektedir.

Velilere göre A9 öğretmeni en çok Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahipken, A9 öğretmeninin velilerinin sahip olduğu değerler kategorisinde birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerler 6 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal - Toplumsal değerler 5 farklı değer ile, üçüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler ile Bilimsel - Yenilikçi değerler 3 farklı değer ile yer almıştır. Ulusal- Milli değerlerle ilgili değer belirtilmemiştir. Bilimsel- Yenilikçi değerlere sahip A9 öğretmeni ile veli değer sınıflama kategorileri örtüşmemektedir.

Velilere göre A10 öğretmeni en çok Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahipken, A10 öğretmeninin velilerinin sahip olduğu değerler kategorisinde birinci sırada Sosyal - Toplumsal değerler 5 farklı değer ile, ikinci sırada 3 farklı değer ile Muhafazakar- Geleneksel değerler ile, üçüncü sırada Ulusal - Milli değerler 1 farklı değer ile yer almıştır. Öze Dönük- Kişisel değerler ile Bilimsel - Yenilikçi değerlerle ilgili değer belirtilmemiştir. A10 öğretmeninin öğrencileri; veli görüşüne göre öğretmenlerinden herhangi bir değer almamıştır. Muhafazakar- Geleneksel değerlere sahip A10 öğretmeni ile veli değer sınıflama kategorileri örtüşmemektedir.

Velilere göre A11 öğretmeni en çok Bilimsel - Yenilikçi değerlere sahipken, A11 öğretmeninin velilerinin sahip olduğu değerler kategorisinde birinci sırada Muhafazakar- Geleneksel değerlere 4 farklı değer ile, ikinci sırada Sosyal - Toplumsal değerler ile Bilimsel - Yenilikçi değerler 3 değer ile yer almıştır. Öze Dönük- Kişisel değerler ile Ulusal - Milli değerlerle ilgili değer belirtilmemiştir. Bilimsel - Yenilikçi değerlere sahip A11 öğretmeni ile veli değer sınıflama kategorileri örtüşmemektedir.

Veli görüşüne göre sınıf öğretmenleri en çok Bilimsel - Yenilikçi değerlere sahipken ikinci sırada Muhafazakar – Geleneksel değer, üçüncü sırada Sosyal-Toplumsal değerler, dördüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler, son sırada Ulusal - Milli değerler yer almaktadır. Veliler kendileri ile ilgili olarak sahip oldukları değer kategorilerinde birinci sırada Muhafazakar – Geleneksel değere sahipken, ikinci sırada Bilimsel - Yenilikçi değerler, üçüncü sırada Sosyal-Toplumsal değerler, dördüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler, son sırada Ulusal - Milli değerler yer almaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

1.Genel Sonuçlar

Bu araştırmanın amacı, veli ve branş öğretmenleri görüşlerine göre öğrencilere değer aktarımında sınıf öğretmenlerinin etkisini ortaya koymaktır. Bu amaçla aynı okulda okuyan birden fazla çocuğu okuyan 20 veliye ve 8 branş öğretmenine yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Veliler ile görüşme gönüllük esasına göre gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin sonucunda alt problemlere cevap aranarak bulgular tespit edilmiştir ve elde edilen bulgulara dayalı olarak da sonuçlar belirlenmiştir.

Branş öğretmenlerinin sorulara verdiği cevaplarda şu sonuçlara ulaşabiliriz.

Branş öğretmenleri öğrencilere değer aktarımında sınıf öğretmenlerinin yüksek düzeyde etkili olduklarını belirtmişlerdir. Dominant karaktere sahip sınıf öğretmenlerinin öğrenciler üzerinde daha fazla etkili olduğunu ve öğrencilerin sınıf öğretmenlerini model aldıklarını belirtmişlerdir. Branş öğretmenleri; sınıf öğretmenlerin sahip oldukları baskın değerlerin ve ilgi duydukları alanların öğrencilerin üzerinde etkili olduğunu gözlemledikleri yönünde görüşlere sahiptir. Branş öğretmenleri sınıf öğretmenlerinin öğrencilere kazandırdıkları değerler olarak en çok *"sorumluk sahibi, disiplinli olma, kurallara uyma, çalışkan, hırslı, açık fikirli olma, hoşgörülü olma, milli ve ulusal değerler ile dini değerlerden etkilenme*, *yardımsever, açık sözlü ve yaratıcı olma, tertip-düzenli olma"* değerlerinden de etkilendiklerini belirtmişlerdir. Branş öğretmenleri, sınıf öğretmenlerinin değerleri ile öğrencilerin değerlerinin birbirleriyle örtüştüklerini belirtmektedirler. Branş öğretmenleri görüşlerine göre, sınıf öğretmenleri ile öğrencilerinin değer sınıflama kategorileri birbirleri ile örtüşmektedir. Sınıf öğretmeni ile veli değer

kategorilerinin birbirinden farklı olması durumunda, öğrenci değer kategorileri edinimi sınıf öğretmenleri değerleri ile örtüşmektedir.

Velilerin sorulara verdiği cevaplarda şu sonuçlara ulaşabiliriz.

Veliler öğrencilere değer aktarımında sınıf öğretmenlerinin yüksek düzeyde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, dominant karaktere ve aynı zamanda yüksek dini hassasiyete sahip veliler çocuğun değer ediniminde ailenin daha etkili olduğunu belirtmişlerdir. Dominant karaktere sahip sınıf öğretmenlerin öğrenciler üzerinde daha etkili olduğunu belirtmektedirler. Öğretmenlerin farklı öğrenciler üzerinde benzer ortak bazı etkiler yarattığı görülmüştür. Öğrencilerin değer ediniminde cinsiyet faktörünün de etkili olabileceği görülmüştür. Veli görüşüne göre; öğrenciler, öğretmenlerinin en çok "*sorumluluk, açık fikirli olma, kendine ve çevresindekilere saygılı, özgüven, kurallara uyma, temiz olma, azimli, disiplinli, dürüst ve düzenli olma, empati kurma, lider olma, açık sözlü olma, insanları, hayvanları ve doğayı sevme, yaratıcı olma, bağımsız olma, eleştiriye açık ve alçak gönüllü olma"* değerlerinden etkilenirler. Veliler çocuklarının da öğretmenlerine göre, değer ediniminde farklılıklar olduğunu belirtmektedirler.

Velilerin önemli çoğunluğu *dürüst ve sorumluluk sahibi olmaya* önem verdiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanında *hırslı, çalışkan ve azimli olduklarını, kurallara uymaya önem verdiklerini, açık fikirli, merhametli, duygusal ve cömert, samimi, sabırlı* olduklarını ifade etmişlerdir. Velilere evde çocuklara değer aktarımında kimin daha etkili olduğuna ilişkin sorusuna 10 veli annenin, 6 veli babanın, 4 veli de ortak etkili olduklarını belirtmişlerdir. Velilerin görüşlerine göre; *"anlayışlı olma, hoşgörülü olma, güler yüzlü olma, merhametli, yardımsever, açık sözlü, dürüst, duygusal, aileye bağlı, kararlı, sorumluluk sahibi, bakımlı ve temiz ve vatansever olma"* öğretmenlerle paylaştıkları benzer değerlerdir. Veliler *lider olma, yeniliğe açık olma, yaratıcılık, laik olma, hırslı olma, araştırmacı olma, sabırlı olma, kibar ve sinirli olma"* yı öğretmenler de var olan ve kendileri ile aralarındaki farklı değerler olarak belirttikleri görülmüştür. Aile ve öğretmenin benzer değerlere sahip olduğu durumlarda değer ediniminin daha güçlü olduğu görülmektedir. Veli görüşüne göre; 4 sınıf öğretmeni ile velilerinin kendi değer sınıflama kategorileri aynı, 7 sınıf öğretmeni ile velilerinin kendi değer sınıflama kategorileri

arasındaki ilişki birbirinden farklıdır. Veliler; çocukları ile sınıf öğretmenlerinin değer sınıflama kategorilerinin örtüştüğünü de belirtmektedir.

Branş öğretmenleri, öğrencilerin sınıf öğretmenlerinden etkilendikleri değerler kategorisinde birinci sırada Bilimsel- Yenilikçi değerler ve Muhafazakar- Geleneksel değerleri ifade edilmiştir. Branş öğretmenlerinin değerlendirdikleri 6 öğretmenin 3'ü değerler kategorisinde Bilimsel-Yenilikçi değerlere sahipken, diğer üçü de Muhafazakar-Geleneksel değerlere sahip olduğu belirtilmiştir. Veli görüşüne göre sınıf öğretmenleri en çok Bilimsel - Yenilikçi değerlere sahipken ikinci sırada Muhafazakar – Geleneksel değer, üçüncü sırada Sosyal-Toplumsal değerler, dördüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler, son sırada Ulusal - Milli değerler yer almaktadır. Veliler kendileri ile ilgili olarak sahip oldukları değer kategorilerinde birinci sırada Muhafazakar – Geleneksel değere sahipken, ikinci sırada Bilimsel - Yenilikçi değerler, üçüncü sırada Sosyal-Toplumsal değerler, dördüncü sırada Öze Dönük- Kişisel değerler, son sırada Ulusal - Milli değerler yer almaktadır. Veli görüşüne göre, sınıf öğretmenleri ile kendi değer kategorilerinin sınıflamalarında son üç değer sınıflaması benzerlik göstermektedir. Ulusal – Milli değer sınıflaması içerisindeki değerlerin en sonda yer alması dikkat çekicidir.

Milli Eğitimin Duyuşsal Amaçlarını İçeren Değerler Sınıflaması'nda Akbaş (2004), değerleri geleneksel değerler, demokratik değerler, bilimsel değerler, çalışma iş değerleri, temel değerler olarak sınıflandırmaktadır. Muhafazakar- geleneksel değerleri geleneksel değerlerle, sosyal-toplumsal değerleri demokratik değerlerle, bilimsel-yenilikçi değerleri bilimsel değerlerle benzerlik göstermektedir (Acat ve Aslan, 2012). Spranger değerleri; estetik, teorik(bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değerler şeklinde gruplamıştır. Toplumsal ve bireysel ilişkiler ve bu ilişkilere yönelimleri kapsayan sosyal değerler, başkalarını sevme ve yardım gibi değerleri kapsamaktadır (Güngör, 2000; Akbaş, 2004; Yazıcı, 2006; akt. Acat ve Aslan, 2012). Bu duruma göre Spranger sınıflamasının sosyal değerler boyutunun Acat ve Aslan'ın ulaştığı sınıflama ile uyumlu olduğu söylenebilir. Spranger'in dini değerler olarak ifade ettiği değerler Acat ve Aslan'ın muhafazakar-geleneksel değerler boyutunun bir kısmını oluşturmaktadır (Acat ve Aslan, 2012). Schwartz'ın sınıflamasında dini değerler geleneksellik boyutunda yer almıştır. Bu çalışmada da benzer şekilde dini değerler muhafazakar geleneksel değerler boyutunda yer almıştır. Acat ve Aslan'ın sınıflandırmasında öze dönük- kişisel değerler sınıfında yer alan

değerlerle uyumlu olarak Schwartz' ın değer sınıflamasında özgür olma, bağımsız olma ve kendisine saygılı olma gibi değerler öz yönelim boyutunda yer almaktadır (Schwartz, 1992; Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000; Yazıcı, 2006; akt. Acat ve Aslan, 2012).

Sınıf öğretmenlerinin değer aktarımını resmi programın yanında daha çok örtük program aracılığıyla gerçekleştirdikleri görülmüştür. Aksi halde öğretmenlere göre bu farklılık çıkmamalıydı.

2.Öneriler

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarımındaki rolünün tespit edilmeye çalışıldığı bu araştırmada, araştırmanın bulgularından çıkan sonuçlar ortaya konmuştur. Bu sonuçlardan hareket ederek şu öneriler geliştirilebilir.

1. Sınıf öğretmenlerin öğrenciler için rol model olması nedeniyle sınıf öğretmenlerine değer ve karakter eğitiminin önemi ve etkisi ile ilgili eğitimler verilmelidir.

2. Olumlu karakter özelliklerini öğrencilerde geliştirme sürecinde öğrencilere kazandırılacak değerler belirlenmeli ve bu yönde gelişmelerini sağlayacak uygun eğitsel ortamlar oluşturulmalıdır.

3. Sınıf öğretmenin sahip olduğu değerlerin öğrencisi üzerindeki etkisinin öneminin ortaya konduğu bu araştırmada öğretmen yetiştiren kurumların lisans bölümlerinde karakter ve değer eğitimine yönelik eğitim verilmelidir. Çünkü öğretmen adayı, kendilerine uygulanan programın içine karakter ve değer eğitimi kapsamındaki bilgi, beceri ve uygulamaların dahil edilmesiyle, karakter ve değer eğitimi ile ilgili tartışmalardan haberdar olur ve tartışmalara katılma fırsatını yakalar.

4. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin değer kazanmasında veli ve branş öğretmenlerinin görüşlerine göre etkin olması, velilerin kendi değerlerine uygun olarak çocuklarının öğretmenini seçme hakkını istemelerini doğurabilir.

5. Evde değer gelişiminde annelerin daha etkin olması, annelere de değer eğitimi konusunda seminerler verilmesini gerektirir.

6. Sınıf öğretmenlerinin değer eğitimini resmi programın aksine örtük program aracılığıyla gerçekleştirdikleri sonucu okullarda örtük programın önemini ortaya çıkarmış ve bu nedenle bu konuda yapılacak araştırmaların gerekliliğini de ortaya koymuştur.

7. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarımında çok etkili olması nedeniyle ilkokulda her yıl öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin değiştirilmesi gerekir.

8. Kız ve erkek çocuklarının sınıf öğretmenlerinden farklı şekillerde etkilenebileceğine dair bazı algıların ortaya çıkması nedeniyle gelecekte konu ile ilgili araştırmalar yapılması önerilebilir.

9. Bu çalışma sınıf öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarımına olan etkisini belirlemek amacıyla nitel ve nicel yöntemler kullanarak farklı bölgelerde tekrarlanabilir.

KAYNAKÇA

Acat, B.M., ve Aslan, M. (2011). Okulların Karakter Eğitimi Yetkinlik Ölçeği. *Değerler Eğitimi Dergisi. Cilt 9,* No.21, 7-27.

Acat, B.M., ve Aslan, M. (2012). Yeni Bir Değer Sınıflaması ve Bu Sınıflamaya Bağlı Olarak Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler. *Kuran ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 12(2),* 1461-1474.

Ada, S. Baysal, Z. N. Korucu, S. (2005). Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi olumsuz davranışlarla gösterdikleri tepkilerin karakter eğitimi ve 2005 ilköğretim programı açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 3 (10),* 7-18.

Adıgüzel O. C., Ergünay, O. (2012). "Türkiye'de Değerler Üzerine Gerçekleştirilen Lisansüstü Tezlerin Eğitim Bilimleri ve Öğretmen Yetiştirme Perspektifinden İncelenmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:11* Sayı:41, s.18-33.

Akbaba-Altun, S. (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. İstanbul: EDAM. C. 1; 1 87-18).

Akbaş, O.(2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim ıı. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.

Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6(16)*, 9–27.

Akkiprik, G. (2007). *Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler: Çok Boyutlu Bir Araştırma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Aktepe, V., ve Yel,S.,(2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(3)*. S. 607- 622.

Aral, N., Bulut, Ş., Baran, G., Çimen, S. (2001). *Çocuk Gelişimi 2*. İstanbul: Ya-pa Yayın Pazarlama.

Aslan, M. (2011). *İlköğretimde Karakter Eğitimi ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

Aslan, R. (2007). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri ve Değerleri Kazanma Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

Aydın, M. (2003). *Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Aydın, M. Z. (2007). *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Balat, U. G. ve Dağal, B. A. (2006). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri.* Ankara: Kök Yayıncılık.

Balcı, A. ve Yelken, Y.,T.,(2010). İlköğretim Öğretmenlerinin "Değer" Kavramına Yükledikleri Anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.39*. s. 81-90.

Bakioğlu, A., ve Sılay, N.,(2013). *Yüksek Öğretim ve Öğretmen Yetiştirmede Karakter Eğitimi.* Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.

Başaran, F. (2004). Geçiş Döneminde Türkiye Değişim, Gelişim, Tutumlar ve Değerler. Ankara: *Türk Psikologları Derneği Yay.*

Başaran, İ.,E.,(1991). *Eğitime Giriş*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Başaran, İ., E.,(2000).*Eğitim Yönetimi.* Ankara: Feryal Matbaası.

Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanılan sorunların değerlendirilmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Binbaşıoğlu, C.(2000). *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları*. İstanbul: MEB Basımevi.

Can, Ö.(2008). *Dördüncü ve Beşinci Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Cincioğlu, O.(2011). Eğitimde Gizli Müfredat ve Öğretmen İlişkisi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi.* Sayı 15(2011-1) 49-59.

Çağatay, Ş. M. (2009). *Öğretmen Görüşlerine Göre Karakter Eğitiminde ve Karakter Gelişiminde Okulun Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.* Çanakkkale On sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale.

Çağdaş A. ve Seçer Z. (2002). R. Arı. Der. *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi.* Ankara: Nobel Yayınları

Çağlar, A.(2005). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Çelik, H. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Eğitiminin Bugünkü Durumu ve Geleceğe İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Çelik, V.(2003). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi. S.1(1*) S. 43-77.

Demir, B.(2008). *Adalet ve Saygı İçerikli Karakter Eğitimi Programının 7. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Demirel, M. (2009). Sınıf Öğretmenlerinin ve Okul Yöneticilerinin Karakter Eğitimine İlişkin Öz- Yeterlik İnançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 37*: s. 36-49.

Demirel, Ö. (2007). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A yayıncılık

Demirhan, C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.

Doğanay, A.(2006). Değerler Eğitimi. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*.(ed: Cemil Öztürk). Ankara. Pegem A Yayıncılık

Doğanay, A. (2009). Değerler Eğitimi: C. Öztürk (der) *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi.(*s. 225-256). Ankara: Pegem A Yayıncılık

Dökmen, Ü. (2004). *Küçük Şeyler*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Durmuş, A. (2011). *Çocukta Özgüven Gelişimi ve Karakter Eğitimi*. İstanbul: Nesil Yayınları.

Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi. 1(1),* 79-96

Ekşi, H., ve Katılmış, A., (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ercan, E. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Ulusal ve Evrensel Değerler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale.

Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Gelişim Öğrenme ve Öğretme, Eğitim Psikolojisi.* Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Fırat, Ş.,N., & Açıkgöz, K.,(2012). Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Değer Sistemleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.43*. s.422-435.

Gordon, T. (2009). *Etkili Anne- Baba Eğitimi*. İstanbul: Profil Yayıncılık

Gökçek, B. S.(2007). *5-6 Yaş Çocuklar İçin Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının Etkisinin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Gündoğdu, F. B. (2010). *Ortaöğretim Kurumlarında Karakter Eğitimi Sorunu.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.

Güngör, A. (2003). Ahlaki (Törel) Gelişim. Ulusoy, A. (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme. Ankara:* Anı Yayıncılık.

Güngör, E. (2008).*Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Karslı, M. D., (2006). *Etkili Okul Yöneticiliği*. İstanbul Morpa Kültür Yayınları.

Kaya, M. (1997). Kişilik Özelliklerinin Ahlak Yargısı Üzerindeki Etkisi. *Marmara Üniversitesi Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 4*.

Kesici, A. E.,ve Türkoğlu, A. (2012). Ortaöğretim Kurumlarının Okul Yaşam Kalitesi Düzeyi ve Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf İçi İletişimde Kullandıkları Örtük Davranışlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 31*(Ocak 2012/I) s.149-162.

Keskin, Y.(2008). *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi:Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Kılıç, A. (2002). Duyuşsal Alan Özellikleri ve Bireye Kazandırılması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi, 8*, 153-164.

Kılınç, M. (2011) *İlköğretim Hayat Bilgisi Programı Karakter Eğitimi Boyutunun Öğrencilerin Tipik Performanslarına Dayalı Olarak İncelenmesi: Kırşehir Örneği.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.

Kıroğlu, H. (2009). *Karakter Eğitimi Yaklaşımına Eleştiriler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Kuş, D. (2009). *İlköğretim Programlarının, Örtük Programın ve Okul Dışı Etmenlerin Değerleri Kazandırma Etkililiğinin 8. Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. İstanbul

Kuşin, İ. (1999). *Ruh Sağlığı ve Ahlak Gelişimi,* Marmara Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı .İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Milson, A. J. & Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik

Duygusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (KEİS) ve Türkçe Uyarlama Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1(4*), 99-130.

Okudan, A.,Y. (2010) *Değer Eğitiminin Önemi Etkileri ve Uygulamalar Hakkındaki Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul

Özen, Y. (2011). Etik mi? Ahlak mı? Modernite mi? Medeniyet Mi?. Dicle Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. (5)*. S.63-87.

Öztürk, C.(2007). *Küreselleşme ve Bilgi Çağında Sosyal Bilgiler Öğretimi.* A. Oktay ve Ö. Polat Unutkan (Der) İlköğretimde Alan Öğretimi (s.101-142). İstanbul: Morpa Yayınları.

Parlar, H.,Çavuş, M., Levent, F., Ekşi, H.,(2010) Yöneticilerin Karakter Eğitimi Yeterlik İnancı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Journal of Values Education. Vol. 8,* No. 19, 177-205.

Saban, A. (2002). *Öğrenme ve Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar.* Ankara. Nobel Yayınları.

Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri. *Giresun Eğitim Fakültesi Dergisi.3(10).* s. 73-88.

Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek "Okul Yaşam Kalitesi"ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.

Selçuk Z. (2000) .*Gelişim ve Öğrenme* . Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Senemoğlu N. (1997). *Gelişim ve Öğrenme ve Öğretim*. Ankara. Spot Matbaacılık.

Tay, B., Durmaz, F.,Z., Şanal,M. (2013). Sosyal Bilgiler Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *GEFAD / GUJGEF . 33(1*). s. 67-93

Tezcan, M. (2005). *Sosyolojik Kuramlarda Eğitim.* Ankara: Anı Yayınları.

Tokdemir, M, A.(2007). *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkında Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Trabzon.

Topses, G.(2003). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tuncel, İ.(2007). Etkileşimden Kaynaklanan Örtük Programın Duyuşsal Özelliklerin Gelişimi Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi 2007(8).* S.141-63

Turan, S. & Aktan D. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(2),* s. 227-259.

Ulusoy, A. (2005). *Gelişim ve Öğrenme* : Ankara. Anı Yayıncılık.

Ulusoy, K. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih ve Ahlak Eğitimi İlişkisi Üzerine Görüşleri (Sakarya il örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi, 5(13),* 155-177.

Uysal, F. (2008). *Karakter Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Ünal, F.(2011). Öğretmenlerin Öğrencilerine Kazandırmak istedikleri Değerlere Yönelik Bir İnceleme. *Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi. 2 (4).* S. 3-24.

Üstünyer, F. (2009*). Karakter Eğitimi ile İlgili Eğitimcilerin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Veznedaroğlu, R. L. (2007). *Okulda ve Sınıfta Örtük Program*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Yavuzer, H.(1999). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yayla, A. (2005). "Kant'ın Ahlak Eğitimi Anlayışı". *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (1301-3718),* 38 (1), p. 73.

Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları, 19*, 499-522.

Yeşilyaprak, B.(2004). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara. Nobel Dağıtım.

Yeşilyurt, E. ve Kurt, İ.,(2012). Değerleri Kazandırmasındaki Etkililik Açısından Resmi ve Örtük Program ile Okul Dışı Etmenlerin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *International Periodical For The Languages, Literatureand History of Turkish or Turkic Valume.7/4.* s. 3253-3272.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H.,(2011).*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. Gözden Geçirilmiş 8. Baskı.

Yıldırım, G. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Karakter Eğitimi Model Önerisi ve Uygulanabilirliği.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 7(17),* 109–128.

Yiğittir, S. (2010). İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazanılmasını Arzuladığı Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi. Cilt. 8*,No.19, 207-223.

Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk ruh sağlığı. Çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları.* İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüksel, G.(2012). *İlköğretim Öğretmenlerin Karakter Eğitimi Yetkinlik İnançları ile Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

Yüksel, S. (2004). *Örtük Program Eğitimde Saklı Uygulamalar.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72

(http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html)

EKLER

EK-1

BRANŞ ÖĞRETMENLERİ GÖRÜŞME FORMU

Değerli öğretmenim, bu görüşme formu, sınıf öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarımındaki rolüne ilişkin görüşlerinizi almak için hazırlanmıştır. Bu araştırma sonucunda elde edilecek veriler sınıf öğretmenlerinin değer aktarımında öğrencileri üzerindeki etkisini ortaya koyacak fikirler vermesi düşünülmektedir. Görüşleriniz sadece araştırma amaçlı kullanacağından görüşme sorularına göstereceğiniz ilgi bu araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini yükseltecektir. Görüşmeye geçmeden önce aramızdaki konuşmaların gizli kalacağını ve adınızın araştırmanın hiçbir yerinde açıklanmayacağını belirtmek istiyorum. Görüşme süresi yaklaşık 30 dakikadır. Başlamadan önce herhangi bir sorunuz varsa yanıtlamaya hazırım.

Değerli zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

Emel Özden Çelik

Görüşme Soruları

1. Öğrencilere değer aktarımında sınıf öğretmenlerinin etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
2. Öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin hangi değerlerinden etkilendiğini gözlemliyorsunuz?
3. … öğretmeninin sahip olduğu değerler nelerdir? …..öğretmenin öğrencileri değer ediniminde … öğretmeni yansıtıyor mu?

EK-2

GÖRÜŞME FORMU VELİ

Değerli anne ve babalar,

Bu çalışmanın amacı; sınıf öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarımında ne kadar etkin bir rol oynadığının belirlenmesidir. Bununla ilgili olarak siz velilerin görüşlerini almak istiyorum. Görüşlerinizin önemli olduğunu düşünüyorum. Vereceğiniz samimi cevaplar, araştırmanın geçerliliğini ve güvenirliliğinin olumlu yönde etkileyeceğinden son derece önemlidir.

Görüşmeye geçmeden önce aramızdaki konuşmaların gizli kalacağını ve adınızın araştırmanın hiçbir yerinde açıklanmayacağını belirtmek istiyorum. Görüşme süresi yaklaşık 30 dakikadır. Başlamadan önce herhangi bir sorunuz varsa yanıtlamaya hazırım.

Değerli zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

Kaç yaşındasınız:
Eğitim durumunuz:
Kaç çocuğunuz var:
Ailede sizinle yaşayan var mı?

1. Çocuklarınıza değer aktarımında, sınıf öğretmenlerinin etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
2. Çocuklarınız sınıf öğretmenlerinin hangi değerlerinden etkilenmektedir?
3. Çocuklarınıza değer aktarımında, öğretmenlerine göre farklılık olduğunu düşünüyor musunuz?
4. Çocuklarınızın öğretmenlerini nasıl tanımlarsınız? Öğretmenlerinin baskın değerleri nelerdir?
5. Kendinizi ve eşinizi nasıl tanımlarsınız? Sizin baskın değerleriniz nelerdir? Ailenizde kim daha baskındır?
6. Sizin baskın değerleriniz ile öğretmenlerin baskın değerleri arasındaki ilişki nasıldır?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Doğum Tarihi: 07/07/1980
Doğum Yeri: Kocaeli
Medeni Durumu: Evli

Eğitim Bilgileri

İlkokul: Akmeşe Y. İ. B. O.
Ortaokul: Akmeşe Y. İ. B. O.
Lise: İzmit Lisesi
Lisans: Uludağ Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği
Yüksek Lisans: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi, Teftişi Planlama ve Ekonomi

Çalıştığı Kurumlar

2003-2008: Piripaşa İ.Ö.O. Beyoğlu / İstanbul
2009- : Yuvacık Aydınkent İ.Ö.O Başiskele / Kocaeli